

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Εκπαίδευση και Τεχνολογίες σε συστήματα εξ αποστάσεως

Διδασκαλίας και μάθησης-Επιστήμες της Αγωγής.

Διπλωματική Εργασία

Διδάσκοντας τον Καβάφη στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση:

Σχεδιασμός εκπαιδευτικού υλικού για τη Δευτεροβάθμια
Εκπαίδευση.

Μαριγούλα Τσιατούρα

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Αρχοντούλα Ματζαρίδου

Ιωάννινα, Ιούνιος, 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Διδάσκοντας τον Καβάφη στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση:
Σχεδιασμός εκπαιδευτικού υλικού για τη Δευτεροβάθμια
Εκπαίδευση.

Μαριγούλα Τσιατούρα

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Αρχοντούλα Μαντζαρίδου

ΣΕΠ στο ΜΠΣ «ΕΤΑ» του ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Σοφία Παπαδημητρίου

ΣΕΠ στο ΜΠΣ «ΕΤΑ» του ΕΑΠ

Ιωάννινα, Ιούνιος 2026

*Στη μαμά μου,
που βρίσκεται πάντα δίπλα μου σε κάθε βήμα.*

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	vii
Abstract	viii
Εισαγωγή.....	ix
1. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	1
1.1. Ορισμοί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	1
1.2. Η σπουδαιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σήμερα	2
1.3. Η ανάλυση δύο βασικών εννοιών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Αυτονομία και Αυτορρύθμιση.....	3
1.4. Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση.....	4
1.5. Η Ανεστραμμένη Τάξη και η σύνδεσή της με την Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση	5
1.6. Οι εκπαιδευτικοί σε συνδυασμό με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης..	7
1.7. Οι μαθητές-τριες σε συνδυασμό με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης..	8
1.8. Σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού « Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» με τις αρχές και τις μεθόδους της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	9
1.9. Βιβλιογραφική επισκόπηση.....	12
2. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ TRACK	14
2.1. Τα εκπαιδευτικά μοντέλα συγγραφής εκπαιδευτικού υλικού και το TRACK	14
2.2. Οι Τρείς Κύκλοι του TRACK.....	18
2.3. Εκπαιδευτική διαδικασία και TRACK	19
2.4. Σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» με το μοντέλο TRACK.....	21
2.4.1. Γνώση Περιεχομένου (Content Knowledge-CK).....	21
2.4.2. Παιδαγωγική Γνώση (Pedagogical Knowledge-PK).....	22
2.4.3. Τεχνολογική Γνώση (Technological Knowledge-TK).....	23
2.4.4. Τα σημεία συνάντησης των πεδίων γνώσης.....	23
2.4.5. Ολοκληρωμένο TRACK.....	24
3. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	26
3.1. Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο	26
3.2. Η διδακτική της Λογοτεχνίας στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών.....	28

3.3.	Η διδακτική της Λογοτεχνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση	29
3.4.	Σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο	31
3.5.	Λογοτεχνία και Νέο Πρόγραμμα Σπουδών	34
3.6.	Ο Καβάφης στη σχολική εκπαίδευση	36
3.7.	Η αξιοποίηση της τεχνολογίας στο μάθημα της Λογοτεχνίας	37
3.8.	Ψηφιακό υλικό των ποιημάτων του Καβάφη	38
3.9.	Η διδακτική αξιοποίηση των ιδιαιτεροτήτων της καβαφικής ποίησης στο εκπαιδευτικό υλικό «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου»	41
4.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	44
4.1.	Σκεπτικό και Θεωρητικό-Παιδαγωγικό Πλαίσιο	44
4.2.	Στοχοθεσία & Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	45
4.3.	Ψηφιακό Οικοσύστημα & Εκπαιδευτικά Μέσα	46
4.4.	Διδακτικές Τεχνικές και Ρόλος του/της Εκπαιδευτικού	47
4.5.	Προαπαιτούμενες Γνώσεις και Δεξιότητες	47
5.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	48
5.1.	Ο Σκοπός και ο σχεδιασμός του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού	48
5.2.	Δομή και οργάνωση του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού	51
5.3.	Περιγραφή των μαθησιακών δραστηριοτήτων του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού	52
5.4.	Η αξιολόγηση του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας	54
5.5.	Δυνατότητες εφαρμογής και παιδαγωγική αξία του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού	55
6.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ	58
6.1.	Συνολική αποτίμηση της διδακτικής πρότασης	63
6.2.	Περιορισμοί της εργασίας	64
6.3.	Συζήτηση	65
6.4.	Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	66
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	67
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	78

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και ειδικότερα με τους τρόπους με τους οποίους η ποίηση και ο διαχρονικός αντίκτυπος του ποιητή Κ. Π. Καβάφη μπορούν να διδαχθούν αξιοποιώντας τις δυνατότητές της. Για την παρουσίαση αυτού του ζητήματος δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο βασίζεται στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Τα βασικά παιδαγωγικά μοντέλα που αξιοποιούνται είναι η Ανεστραμμένη Τάξη και το μοντέλο TRACK. Μέσα από τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού επιδιώκεται να αναδυχθεί ο τρόπος με τον οποίο το μοντέλο TRACK υποστηρίζει την παιδαγωγικά τεκμηριωμένη ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη διδασκαλία της καβαφικής ποίησης, καθώς και η ενσωμάτωση των αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της Ανεστραμμένης Τάξης στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό.

Όπως προκύπτει από το εκπαιδευτικό υλικό, σκοπός δεν είναι οι μαθητές/τριες να αποστηθίζουν πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Κ. Π. Καβάφη, αλλά να προσεγγίζουν ερμηνευτικά την ποίησή του αξιοποιώντας ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα, να κατανοούν βαθύτερα τα νοήματα των ποιημάτων, να επιχειρηματολογούν, να αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη και να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσα από ατομικές και ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες.

Συνολικά, η συνεισφορά της συγκεκριμένης διπλωματικής έγκειται στην ανάδειξη της αξίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη σχολική πράξη, παρουσιάζοντας, μέσα από ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη στη Γ΄ Γυμνασίου, πώς η παιδαγωγικά τεκμηριωμένη αξιοποίηση του μοντέλου TRACK, της Ανεστραμμένης Τάξης και των κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων μπορεί να ενισχύσει τον προβληματισμό, την ενεργό συμμετοχή και την ουσιαστική μάθηση των μαθητών/τριών.

Λέξεις – Κλειδιά

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Λογοτεχνία, Καβάφης, Γυμνάσιο, TRACK, Ανεστραμμένη Τάξη, εκπαιδευτικό υλικό

Abstract

This Master's Thesis examines the method of distance education, focusing on the ways in which the poetry and enduring influence of the Greek poet C. P. Cavafy can be taught by exploiting the potential of this educational approach. To address this issue, a teaching scenario was designed based on the fundamental principles of distance education. The main pedagogical approaches incorporated into the scenario are the Flipped Classroom model and the Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) framework. Through the design of the proposed teaching scenario, the study seeks to demonstrate how the TPACK framework supports the pedagogically grounded integration of technology into the teaching of Cavafy's poetry, while also illustrating the incorporation of the principles of distance education and the Flipped Classroom into instructional design.

As demonstrated by the teaching scenario, the objective is not for students to memorise information about the life and literary work of C. P. Cavafy, but rather to interpret his poetry through digital learning environments, develop a deeper understanding of the meanings conveyed in his poems, express and support their views with arguments, enhance their critical thinking skills, and actively participate in the learning process through both individual and collaborative activities.

Overall, the contribution of this thesis lies in highlighting the educational value of distance learning in school practice. More specifically, through a comprehensive teaching scenario for the instruction of C. P. Cavafy's poetry in the third grade of lower secondary education, it demonstrates how the pedagogically grounded use of the TPACK framework, the Flipped Classroom approach, and appropriate digital tools can foster reflection, active student participation, and meaningful learning.

Keywords

Distance Education, Literature, C. P. Cavafy, Junior High School, TPACK, Flipped Classroom, Teaching Scenario

Εισαγωγή

1. Τοποθέτηση προβλήματος

Στη σημερινή εποχή η εκπαίδευση μεταβάλλεται συνεχώς και οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα απαιτητικό σχολικό περιβάλλον και οι ανάγκες των μαθητών/τριών μεγαλώνουν διαρκώς. Από την άλλη πλευρά οι μαθητές/τριες παρουσιάζουν ποικιλία όσο αφορά τους μαθησιακούς τύπους και την πνευματική τους ικανότητα (Gregory & Chapman, 2007).

Επιπλέον, η πανδημία Covid-19 πρόβαλε την εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση και πρόβαλε την απαίτηση για την ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού πλαισίου, το οποίο να αποτελείται από ένα ανοικτό περιβάλλον που να προβάλλει την συνεργασία και την ομαδικότητα (Αναστασιάδης, 2020). Για την υποστήριξη αυτής της εξελιγμένης πραγματικότητας είναι αναγκαία η δημιουργία μαθησιακών συνθηκών, οι οποίες θα έχουν στο κέντρο τους μαθητές/τριες και ο/η εκπαιδευτικός θα διέπεται από ποικίλους ρόλους όπως αυτό του συμβούλου και του υποστηρικτή (Αναστασιάδης, 2020). Η μαθησιακή διαδικασία οφείλει να προσφέρει στους μαθητές/τριες γνώσεις και εμπειρίες, οι οποίες θα τους εξελίσσουν και θα ενισχύσουν σημαντικές δεξιότητες όπως είναι η κριτική σκέψη, η συνεργασία, η ενεργή συμμετοχή (Gregory & Chapman, 2007).

Για αυτούς τους λόγους η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο να θέτει στο επίκεντρο τους μαθητές και τις ανάγκες τους είναι ιδιαίτερα σημαντικό.

2. Σκοπός και λόγοι επιλογής του θέματος

Το θέμα της παρούσας διπλωματικής επιλέχθηκε με γνώμονα να αναδειχθούν οι δυνατότητες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης όσον αφορά τη διαδικασία μάθησης στα σχολεία και, πιο συγκεκριμένα, η διπλωματική αναφέρεται στο μάθημα της Λογοτεχνίας της Γ' Γυμνασίου. Σκοπός είναι να προβληθεί το γεγονός ότι μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οι μαθητές/τριες λαμβάνουν πολύ περισσότερα εφόδια για μια ολοκληρωμένη αντίληψη τόσο γύρω από το γνωστικό αντικείμενο όσο και σε σχέση με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που κατέκτησαν.

3. Σύντομη μεθοδολογική προσέγγιση

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στο εκπαιδευτικό υλικό είναι η Ανεστραμμένη Τάξη και το μοντέλο TRACK , ώστε να τονιστεί η αλληλένδετη σχέση της τεχνολογίας με τη διδασκαλία και την απόκτηση γνώσεων. Ο//Η εκπαιδευτικός με τη χρήση αυτού του μοντέλου μεταδίδει την γνώση κάνοντας χρήση της τεχνολογίας και των τεχνολογικών εργαλείων, γνωρίζοντας παράλληλα σε βάθος το περιεχόμενο του γνωστικού αντικειμένου αλλά επιλέγοντας τις κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους. Τέλος, με την Ανεστραμμένη Τάξη η εκπαιδευτική διαδικασία χωρίζεται σε δύο φάσεις την σύγχρονη και την ασύγχρονη αναδεικνύοντας τις αρχές της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης που είναι η αυτονομία και αυτορρύθμιση.

4. Συμβολή στην κεκτημένη γνώση

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία επιχειρεί να συνδέσει τη θεωρητική γνώση με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό μέσα από τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ.Π.Καβάφη στη Γ΄ Γυμνασίου στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η εργασία θέλει να αναδείξει ότι η ουσιαστική αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας απαιτεί έναν ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σχεδιασμό, στον οποίο το γνωστικό αντικείμενο, οι παιδαγωγικές επιλογές και η τεχνολογία λειτουργούν συμπληρωματικά, υποστηρίζοντας τη δημιουργία ουσιαστικών μαθησιακών εμπειριών για τους μαθητές/τριες. Το μοντέλο TRACK λειτουργεί επιτρέπει τη λειτουργική σύνδεση του γνωστικού αντικειμένου, των παιδαγωγικών προσεγγίσεων και των ψηφιακών εργαλείων.

Η τεχνολογία σε αυτή τη διπλωματική δεν αντιμετωπίζεται ως αυτοσκοπός αλλά ως μέσο υποστήριξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Το εκπαιδευτικό υλικό έρχεται σε ισοροπία με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία με έμφαση στη διερευνητική μάθηση, τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή. Η ποίηση του Καβάφη ως αντικείμενο διδασκαλίας είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, καθώς διέπεται από πολλαπλά νοήματα, διαχρονικότητα και θέτει τον άνθρωπο στο κέντρο δίνοντας έναυσμα για διάλογο και καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

5. Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα διπλωματική οργανώνεται γύρω από τρία βασικά ερωτήματα, τα οποία αποτελούν τον άξονα σχεδιασμού του προτεινόμενου εκπαιδευτικού υλικού:

Πώς αξιοποιείται το μοντέλο TPACK στον σχεδιασμό ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη στη Γ' Γυμνασίου;

Με ποιους τρόπους οι αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενσωματώνονται στο εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία του Καβάφη;

Πώς η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων και της Ανεστραμμένης Τάξης μπορεί να υποστηρίξει την ενεργητική συμμετοχή και την κριτική προσέγγιση της καβαφικής ποίησης;

Το πρώτο ερώτημα αφορά τον τρόπο με τον οποίο το μοντέλο TPACK μπορεί να υποστηρίξει τον σχεδιασμό ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη στη Γ' Γυμνασίου. Το δεύτερο εστιάζει στον βαθμό ενσωμάτωσης των βασικών αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, ενώ το τρίτο διερευνά πώς η αξιοποίηση της Ανεστραμμένης Τάξης και των κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων μπορεί να ενισχύσει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών, την ερμηνευτική προσέγγιση της καβαφικής ποίησης και την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης. Η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα προκύπτει μέσα από τη θεωρητική προσέγγιση του θέματος, τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού. Για τον λόγο αυτό, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην παιδαγωγική τεκμηρίωση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού.

6. Δομή της εργασίας

Σχετικά με τη δομή της διπλωματικής, το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, στον ορισμό και στην αξία την οποία κατέχει στις μέρες μας. Ακόμη, αναλύονται λεπτομερώς οι δύο σπουδαιότερες έννοιες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η αυτονομία και η αυτορρύθμιση, καθώς και η ύπαρξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο σχολείο, συνδυάζοντάς τη με τους μαθητές/τριες και τους εκπαιδευτικούς. Επιπλέον, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται και η σύνδεση των εννοιών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με το εκπαιδευτικό υλικό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναδεικνύεται το μοντέλο TPACK και τα τρία στοιχεία που το απαρτίζουν: η γνώση περιεχομένου, η παιδαγωγική γνώση και η τεχνολογική γνώση. Ακόμη, τονίζονται τα σημεία τομής αυτών των τριών στοιχείων αλλά και η σύνδεσή τους με το εκπαιδευτικό υλικό.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών και η διδακτική μέθοδος, η οποία προβάλλεται μέσα από αυτό σχετικά με το μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο. Ακόμη, αναλύεται η διδακτική της λογοτεχνίας σε πλαίσιο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά και η σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Ακόμη, στο ίδιο κεφάλαιο εντάσσεται το γνωστικό αντικείμενο με το οποίο θα ασχοληθούμε στο εκπαιδευτικό υλικό, ο Κ. Π. Καβάφης. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για τον Καβάφη μέσα στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, για το πώς ο ποιητής αντιμετωπίζεται στη σχολική εκπαίδευση, για τη σύνδεση της τεχνολογίας με τη Λογοτεχνία, για το ψηφιακό υλικό σχετικά με την ποίηση του Κ. Π. Καβάφη και για τον τρόπο με τον οποίο όλα αυτά τα στοιχεία αξιοποιούνται στο εκπαιδευτικό υλικό.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται το εκπαιδευτικό υλικό σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία του Καβάφη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στο έκτο κεφάλαιο βρίσκονται τα συμπεράσματα, οι απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα, η συμολική αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού, οι περιορισμοί της εργασίας, η συζήτηση και προτάσεις για μελλονική έρευνα.

Στο παράρτημα παρουσιάζεται το εκπαιδευτικό υλικό με τίτλο «Η διαχρονική πολιτιστική συμβολή του ποιητή Κ. Π. Καβάφη». Το εκπαιδευτικό υλικό ασχολείται με το μάθημα της Λογοτεχνίας της Γ΄ Γυμνασίου και το ποιητικό έργο του Κ. Π. Καβάφη, στο οποίο προβάλλονται οι αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, στηριζόμενο στη μέθοδο της Ανεστραμμένης Τάξης και του μοντέλου TPACK.

1. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται βασικοί ορισμοί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς και η αξία της μεθόδου αυτής στη σημερινή εποχή. Ακόμη, γίνεται αναφορά στις δύο βασικές έννοιες που πλαισιώνουν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την Αυτονομία και την Αυτορρύθμιση. Η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο της εργασίας, εφόσον σχετίζεται τόσο με τη σχέση των μαθητών/τριών με την εξ αποστάσεως μάθηση όσο και με τη σχέση των εκπαιδευτικών με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

1.1. Ορισμοί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει εξελιχθεί με το πέρασμα των χρόνων σε μια αρκετά διαδεδομένη μέθοδο διδασκαλίας, η οποία προσφέρει πολλαπλές ψυχολογικές και πρακτικές διευκολύνσεις καθώς και διεύρυνση των οριζόντων σκέψης τόσο στους μαθητεύομενους όσο και στους εκπαιδευτικούς. Πολλοί είναι οι ερευνητές που έχουν ασχοληθεί με την εννοιολογική προσέγγιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προσπαθώντας να την οριοθετήσουν, προβάλλοντας τα αμέτρητα πλεονεκτήματα αλλά παράλληλα δημιουργώντας έναν οδηγό σωστής αξιοποίησης της συγκεκριμένης μεθόδου. Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2006), η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ορίζεται ως εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση, όπου με τον όρο «εξ αποστάσεως» τονίζεται η γεωγραφική απόσταση, με την έννοια «εκπαίδευση» αποσαφηνίζεται το παιδαγωγικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η συγκεκριμένη μέθοδος διδασκαλίας και τέλος η περιγραφή της ως «πολυμορφική» παρουσιάζει την πληθώρα μέσων, ώστε να αποτελεί μια μέθοδο με εκπαιδευτικό περιεχόμενο, όπως και κάθε άλλος τύπος εκπαίδευσης.

Ο Saykili (2018) αναφέρει ότι όσο η τεχνολογία εξελίσσεται, παρέχει στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση μέσα διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων που επιλέγουν αυτή τη μέθοδο, όπως η επικοινωνία μέσω τηλεδιάσκεψης αλλά και η σύγχρονη ή ασύγχρονη διαδικασία εκπαίδευσης.

Μια πιο πρόσφατη προσέγγιση, σύμφωνα με τους Λιοναράκη κ.ά. (2020), υποστηρίζει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια μέθοδο αποδοτική και

λεπτομερώς μελετημένη, έχοντας τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να ενισχυθεί η άποψη ότι οι εκπαιδευτές στην εξ αποστάσεως διδασκαλία ωθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν τη μάθηση μέσω της ίδιας της διαδικασίας της.

Οι ορισμοί αυτοί αποτελούν ένα σημαντικό και ουσιαστικό δείγμα, ώστε να τεθεί το πρώτο θεμέλιο ως προς τον καθορισμό του ορισμού της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

1.2. Η σπουδαιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σήμερα

Η πανδημία του Covid-19 υπήρξε μια κρίσιμη και επείγουσα κατάσταση κατά την οποία χρειάστηκε να αξιοποιηθεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στόχος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αποτελούσε η ομαλή μετάβαση των μαθητών από την καθημερινή σχολική τους ρουτίνα στη νέα πραγματικότητα, πραγματοποιώντας τα μαθήματά τους εξ αποστάσεως μέσω υπολογιστή (Μαλισιόβα, 2022).

Προκειμένου αυτό το δύσκολο εγχείρημα να επιτευχθεί, χρειάστηκε η απόκτηση της απαραίτητης τεχνογνωσίας. Με την αναφορά στην τεχνογνωσία εννοούμε τόσο την κατάρτιση από μέρους των εκπαιδευτικών όσο και από την πλευρά των μαθητών. Η δύσκολη αυτή περίοδος, όμως, άφησε στο πέρασμά της σημαντικά εφόδια που μας ακολουθούν έως σήμερα, καθώς μετά τον Covid η εξ αποστάσεως διδασκαλία θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας. Σε πολλές περιπτώσεις, για παράδειγμα, συνεχίζεται και μετά το πέρας της πανδημίας η χρήση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως σε μαθητές που βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές, στην παρακολούθηση σεμιναρίων αλλά και στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Σχετικά με την απόκτηση των απαραίτητων εργαλείων, πέρα από τη γνώση τους από τους εμπλεκόμενους, δηλαδή τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, σημαντικό βήμα αποτελεί και η συνεχής ενασχόληση των εκπαιδευτικών με αυτά τα εργαλεία. Πιο συγκεκριμένα, με τη συνεχή τους ενασχόληση με αυτά τα εκπαιδευτικά τεχνολογικά εργαλεία, όπως η τηλεεκπαίδευση, ο διαδραστικός πίνακας αλλά και η χρήση εργαλείων Web 2.0, οι εκπαιδευτικοί αφομοιώνουν τη χρήση τους αλλά και την αποτελεσματικότητά τους στη διαδικασία της εκπαίδευσης (Αναστασιάδης κ.ά., 2021).

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων, για παράδειγμα, προβάλλεται πληθώρα πλεονεκτημάτων, καθώς σύμφωνα με τον Μουζάκη (2006) οι εκπαιδευόμενοι έχουν στα χέρια τους, εκτός από το παραδοσιακό εκπαιδευτικό υλικό μέσω ενός βιβλίου, και υλικό

που παρέχεται από το Διαδίκτυο, όπως βίντεο, διαγράμματα και σχεδιαγράμματα δημιουργημένα σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Ακόμη, ενισχύεται η ομαδικότητα αλλά και η ατομική ευθύνη για την υλοποίηση των υποχρεώσεών τους μέσω των εργασιών που οφείλουν να παραδώσουν. Η εκπαιδευτική πράξη έχει ως πυρήνα τη συνεργασία, την ελευθερία όσον αφορά τον χρόνο και τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευόμενοι θα εργαστούν πάνω στο εκπαιδευτικό υλικό και τις εργασίες τους (Κόκκος, 2001). Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι επικοινωνούν με τους εκπαιδευτές κυρίως με στόχο τη συμβουλευτική καθοδήγηση, είτε με σύγχρονο τρόπο, λόγω χάρη με μια προγραμματισμένη τηλεεκπαίδευση, είτε με ασύγχρονο τρόπο μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή κάποιου συστήματος συνομιλίας (chat) (Μαρταλής & Λυκουργιώτης, 1998).

1.3. Η ανάλυση δύο βασικών εννοιών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Αυτονομία και Αυτορρύθμιση

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση θεμελιώνεται σε δύο βασικές έννοιες, οι οποίες ορίζονται ως πυλώνες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι έννοιες αυτές είναι η Αυτονομία και η Αυτορρύθμιση. Η αυτορρύθμιση προσφέρει στους εκπαιδευόμενους τη δυνατότητα, μέσα από την προσωπική παρότρυνση, να αποκομίσουν τα οφέλη από όλη την εκπαιδευτική διαδικασία (Αρμακόλα κ.ά., 2015). Στη μέθοδο της εξ αποστάσεως διδασκαλίας οι εκπαιδευόμενοι είναι απαραίτητο να έχουν την ικανότητα οργάνωσης της μάθησής τους, θέτοντας τη σωστή στοχοθεσία και τον κατάλληλο τρόπο για την πραγματοποίησή της (Νικολάκη & Κουτσούμπα, 2013).

Εφόσον η αυτονομία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να διέπονται από την αυτορρυθμιζόμενη μάθηση, καθώς πρόκειται για ένα πολύτιμο εργαλείο που οδηγεί στην πραγμάτωση των εκπαιδευτικών στόχων. Οι έρευνες παρουσιάζουν αποτελέσματα σύμφωνα με τα οποία τα τεχνολογικά εργαλεία δημιουργίας, περιεχομένου και μέσων παράδοσης ενισχύουν τη στοχοθεσία, την αναζήτηση βοήθειας, την αυτοαξιολόγηση και τις στρατηγικές έργου. Από την άλλη πλευρά, τα τεχνολογικά μέσα επικοινωνίας και συνεργασίας ενισχύουν τις παραπάνω δυνατότητες, προσθέτοντας σε αυτές και τον σχεδιασμό, τη διαχείριση του χρόνου και την αναζήτηση βοήθειας (ό.π.).

Οι ανεξάρτητοι εκπαιδευόμενοι διαμορφώνονται από την αποδοχή της σπουδαιότητας της ατομικής ενθάρρυνσης και της αυτογνωσίας, καθώς κατανοούν όχι μόνο

τις διδακτικές πράξεις αλλά και την εσωτερική διεργασία της ίδιας της μάθησης (Αρμακόλα κ.ά., 2015).

1.4. Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Με την έννοια της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κάνουμε λόγο για προσαρμοστική εξ αποστάσεως διαδικασία μάθησης, η οποία λαμβάνει χώρα τόσο σε ιδιωτικά όσο και σε δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Παπαδημητρίου, 2018). Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία κάνει χρήση καινούργιων και σύγχρονων εκπαιδευτικών τεχνολογικών μέσων. Η Βασάλα (2005) αναφέρει ότι οι εκπαιδευόμενοι, όπως τα παιδιά αλλά και οι άνθρωποι που βρίσκονται στην ενήλικη ζωή, οι οποίοι δεν διαθέτουν τη δυνατότητα, εξαιτίας λόγων ποικίλης φύσεως, όπως τα οικονομικά ζητήματα, η γεωγραφική απόσταση, η επαγγελματική τους κατάσταση αλλά και οι ιατρικοί λόγοι, να παραβρίσκονται με τη φυσική τους παρουσία μέσα σε μία αίθουσα, οδηγούνται σε αυτή τη μορφή μάθησης. Ακόμη, η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί μια διαφορετική λύση εκμάθησης για τα άτομα με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες ή εξειδικευμένα ενδιαφέροντα και απλώς εκφράζουν τη θέλησή τους για κάτι πρωτοποριακό, το οποίο στοχεύει περισσότερο στην ατομικότητα (Σταμπολτζή κ.ά., 2020).

Η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: στην κατά αποκλειστικότητα σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση και σε αυτή που έχει συμπληρωματική και επικουρική λειτουργία και ονομάζεται συμπληρωματική εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Βασάλα, 2005). Η απαρχή της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης υπήρξε τον 20ό αιώνα, κατά τον οποίο η μέθοδος αυτή εφαρμόστηκε για μαθητές που βρίσκονταν σε τοποθεσίες αποκομμένες από το κέντρο των μεγάλων πόλεων, σε χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία και η Γαλλία, των οποίων σημαντικό μέρος της οικονομικής δραστηριότητας βασιζόταν στη γεωργία. Η χρήση αυτής της μεθόδου διδασκαλίας σε αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση αποσκοπούσε στη συνέχιση των μαθημάτων ακόμη και για μαθητές οι οποίοι αντιμετώπιζαν πρακτικές δυσκολίες (ό.π.).

Όσον αφορά τη συμπληρωματική σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η Παπαδημητρίου (2018) αναφέρει ότι γίνονται αρκετές προσπάθειες επιμόρφωσης των

εκπαιδευτικών, όπως είναι για παράδειγμα το «Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης» και η «3η περίοδος επιμόρφωσης Β1 επιπέδου ΤΠΕ». Τα προγράμματα αυτά στοχεύουν στη γεφύρωση του χάσματος όσον αφορά την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οι οποίοι δεν είχαν την ευκαιρία να αποκτήσουν αυτές τις νέες γνώσεις. Η αξιοποίηση της συμπληρωματικής σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συνδυάζεται συχνά με ένα μοντέλο μάθησης που συνδέει τη συμβατική τάξη με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η μέθοδος αυτή είναι η Ανεστραμμένη Τάξη (Μουζάκης κ.ά, 2021).

Κατά την περίοδο όμως του Covid-19 η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, από τον συμπληρωματικό ρόλο τον οποίο είχε τα προηγούμενα χρόνια, αποτέλεσε τη μέθοδο με την οποία οι μαθητές, και όχι μόνο, πραγματοποιούσαν τα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα.

1.5. Η Ανεστραμμένη Τάξη και η σύνδεσή της με την Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση

Το παιδαγωγικό μοντέλο της Ανεστραμμένης Τάξης (Flipped Classroom) συνιστά μία σύγχρονη διδακτική προσέγγιση που αναδιατάσσει τη δομή της μαθησιακής διαδικασίας κυρίως μεταφέροντας την πρωτογενή παράδοση του γνωστικού περιεχομένου στον ατομικό χώρο και χρόνο του μαθητή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο κοινός εκπαιδευτικός χρόνος να αφιερωθεί σε δραστηριότητες ενεργητικής μάθησης και εμβάθυνσης. Στην ελληνική εκπαιδευτική έρευνα, το μοντέλο αυτό έχει προσελκύσει έντονο ενδιαφέρον όσον αφορά τα μαθησιακά του οφέλη και τις προκλήσεις εφαρμογής του.

Ειδικότερα, η Χαπίδη (2021) αναδεικνύει τη συνδυαστική δυναμική της Ανεστραμμένης Τάξης και της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας για τη βελτίωση της σχολικής επίδοσης. Όπως υπογραμμίζει, αυτή η συνέργεια ενισχύει ουσιαστικά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καλλιεργώντας την αυτονομία, την ενεργό συμμετοχή και την αλληλεπίδραση των μαθητών, αν και κρίνεται αναγκαία η ευελιξία του προγράμματος σπουδών ως προς τον χρόνο παρακολούθησης. Επίσης, ο Λαμπούδης (2021) συγκρίνει την παραδοσιακή διδασκαλία με την ανεστραμμένη τάξη, επισημαίνοντας ότι η δεύτερη υπερτερεί σαφώς σε επίπεδο μαθησιακών πλεονεκτημάτων. Αυτό συμβαίνει καθώς στην παραδοσιακή δομή τα όποια θετικά στοιχεία περιορίζονται συνήθως σε διαδικαστικές ευκολίες του εκπαιδευτικού και όχι σε ουσιαστικά οφέλη για τους εκπαιδευόμενους.

Από την πλευρά τους, οι Σιδεροπούλου κ.συν. (2023) παρατηρούν ότι, παρόλο που η ανομοιογένεια των σύγχρονων τάξεων συχνά δυσχεραίνει τη διδασκαλία, η ενσωμάτωση της διαφοροποίησης εντός της ανεστραμμένης τάξης επιτρέπει τον ουσιαστικό σεβασμό των εξατομικευμένων αναγκών, θέτοντας στο επίκεντρο τη συνεργασία και την αυτενέργεια. Στο ίδιο ύφος, οι Ρίζου κ.συν. (2022) αναλύουν τα θετικά χαρακτηριστικά του μοντέλου ως προς την ενίσχυση της ενεργητικής στάσης των μαθητών. Ωστόσο, θέτουν κρίσιμους προβληματισμούς σχετικά με τον βέλτιστο τρόπο διαχείρισης και επίλυσης των αποριών τους. Τέλος, οι Κελεσίδης κ.συν. (2021) τονίζουν ότι η πρόσφατη πανδημική κρίση ανέδειξε όχι μόνο τον ρόλο των ψηφιακών μέσων και μεθοδολογιών αλλά και την αποτελεσματικότητα του συνδυασμού σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης στη σχολική πράξη.

Στη διεθνή αγγλοσαξονική βιβλιογραφία, η σύγκλιση της ανεστραμμένης τάξης με την εξ αποστάσεως και τη μεικτή εκπαίδευση τόσο στην πρωτοβάθμια όσο – κυρίως – στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, θεμελιώνεται ως μία φυσική εξέλιξη του μαθητοκεντρικού παραδείγματος. Οι πρωτοπόροι του μοντέλου, Bergmann και Sams (2012), ανέπτυξαν αρχικά την προσέγγιση ακριβώς για να υποστηρίξουν μαθητές που δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν διά ζώσης το μάθημα, καταδεικνύοντας ότι το ασύγχρονο ψηφιακό υλικό (video lectures, διαδραστικοί οδηγοί) απελευθερώνει πολύτιμο χρόνο για εξατομικευμένη υποστήριξη.

Όταν η ανεστραμμένη τάξη μεταφέρεται εξ ολοκλήρου σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Online Flipped Classroom), η διάκριση ανάμεσα στην ασύγχρονη και τη σύγχρονη τηλεεκπαίδευση αποκτά καθοριστική σημασία. Όπως υποστηρίζουν οι Garrison και Kanuka (2004) μέσα από το Πλαίσιο της Κοινότητας Διερεύνησης (Community of Inquiry), η τεχνολογικά υποστηριζόμενη μάθηση απαιτεί ισχυρή διδακτική, κοινωνική και γνωστική παρουσία. Στην εξ αποστάσεως ανεστραμμένη τάξη, η ασύγχρονη φάση επιτρέπει στους μαθητές να επεξεργαστούν το υλικό με τον δικό τους ρυθμό, ενώ η σύγχρονη τηλεδιάσκεψη μετατρέπεται από μια παθητική διάλεξη σε δυναμικό εργαστήριο επίλυσης προβλημάτων, συνεργασίας σε μικρές ψηφιακές ομάδες (breakout rooms) και άμεσης ανατροφοδότησης (Bond, 2020).

Παρά τα αδιαμφισβήτητα οφέλη, η εφαρμογή του μοντέλου στη σχολική εκπαίδευση παρουσιάζει προκλήσεις. Στη συστηματική ανασκόπησή τους για τη σχολική εκπαίδευση, οι Lo και Hew (2017) επισημαίνουν ότι οι ανήλικοι μαθητές συχνά στερούνται

δεξιοτήτων αυτορρύθμισης (self-regulation), και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να προσέρχονται στις σύγχρονες συνεδρίες απροετοίμαστοι. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα, προτείνουν τη χρήση σύντομων ψηφιακών δραστηριοτήτων ελέγχου (formative quizzes) και παιχνιδοποίησης (gamification) πριν από το σύγχρονο μάθημα, ώστε να διασφαλίζεται η ασύγχρονη εμπλοκή (Hew & Lo, 2018). Ακόμα, οι Hodges κ.συν. (2020) διαχωρίζουν την οργανωμένη εξ αποστάσεως ανεστραμμένη διδασκαλία από την πρόχειρη «επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία» και υπογραμμίζουν ότι η επιτυχία του μοντέλου προϋποθέτει λεπτομερή εκπαιδευτικό σχεδιασμό, επαρκή ψηφιακή προσβασιμότητα και, βέβαια, διαρκή υποστήριξη των μαθητών.

Γενικά, μπορούμε να προσεγγίσουμε την ανεστραμμένη τάξη ως ένα ιδανικό μεθοδολογικό υπόβαθρο για τη σύγχρονη εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση, καθώς γεφυρώνει την ασύγχρονη αυτονομία με τη σύγχρονη συνεργατική διερεύνηση, μετατρέποντας την ψηφιακή απόσταση σε ευκαιρία για ουσιαστική και διαφοροποιημένη μάθηση.

1.6. Οι εκπαιδευτικοί σε συνδυασμό με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Στη σημερινή εποχή, όπου ο εκπαιδευτικός βρίσκεται πλέον σε συνεχή επαφή με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οφείλει να διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις, ώστε να διαχειρίζεται με ευκολία και επαγγελματισμό τη νέα μορφή εκπαίδευσης με την οποία έρχεται αντιμέτωπος. Οι εκπαιδευτικοί κατέχουν πληθώρα τεχνολογικών γνώσεων, όπως είναι η σωστή χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και η αξιοποίηση των ΤΠΕ, η εκμάθηση νέων μεθόδων διδασκαλίας, αλλά επιπλέον έχουν πραγματοποιήσει σε μεγάλο βαθμό επιμορφώσεις, που τους βοηθούν να αποκτήσουν εξοικείωση με συνεχώς νέους τρόπους διδασκαλίας αλλά και να τους αφομοιώσουν. Η εκπαίδευση βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τηλεδιάσκεψη, έτσι ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ποικίλους ρόλους: κυρίως οφείλει να δίνει συμβουλές και να συντονίζει και λιγότερο να επιτελεί τον ρόλο της μετάδοσης της γνώσης (Βογιατζάκη, 2020).

Ο εκπαιδευτικός έρχεται αντιμέτωπος με προβλήματα, τα οποία έχουν να κάνουν με τις πληροφορίες του μαθήματος, με τεχνικά ζητήματα, ακόμη και με την επικοινωνία μεταξύ των μαθητών, αλλά και με ανησυχίες ψυχολογικής και εκπαιδευτικής φύσεως. Όμως πρέπει να διαθέτει ευελιξία καθώς και δημιουργικότητα, ώστε να τις αντιμετωπίζει με τον

καλύτερο δυνατό τρόπο και μέσω της εξ αποστάσεως διαδικασίας και να προσφέρει τις βέλτιστες λύσεις για την αντιμετώπισή τους (ό.π.).

Ακόμη, μία ικανότητα που οφείλει να διαθέτει ο εκπαιδευτικός είναι να επωφελείται από οτιδήποτε προκύπτει, προκειμένου να διατηρεί το ενδιαφέρον για το μάθημα και οι μαθητές να μην παρεκκλίνουν από την εκπαιδευτική διαδικασία. Η επικοινωνία αποτελεί μία από τις πιο καίριες ικανότητες τόσο του εκπαιδευτικού με τους μαθητές όσο και των μαθητών μεταξύ τους, δηλαδή τόσο η κάθετη όσο και η οριζόντια επικοινωνία. Η επικοινωνία μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και του chat βοηθά σε ζητήματα σχετικά με το αίσθημα της μοναξιάς, διότι ο καθένας που εμπλέκεται στην εκπαιδευτική διαδικασία βρίσκεται σε μακρινή απόσταση από τον άλλον. Τέλος, συμβάλλει στην αντιμετώπιση αγχωτικών θεμάτων και ανησυχιών τόσο σε εκπαιδευτικά όσο και σε προσωπικά ζητήματα (Zygouris & Mavroidis, 2011).

Ένας εκπαιδευτικός, εν ολίγοις, οφείλει να παρέχει στήριξη στους μαθητές σε ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση αλλά και σε προσωπικές ανησυχίες, ώστε να ανταποκρίνεται πλήρως στην ιδιότητα του εκπαιδευτικού που είναι εξοικειωμένος με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ό.π.).

1.7. Οι μαθητές-τριες σε συνδυασμό με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η μέθοδος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης προσφέρει πληθώρα πλεονεκτημάτων στους μαθητές μέσα από τις δυνατότητες που τους παρέχει. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Παπαβασιλείου (2026), ο αιώνας που διανύουμε, δηλαδή ο 21ος αιώνας, απαιτεί την ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων, όπως είναι η ικανότητα της κριτικής σκέψης, η συνεργασία, η επικοινωνία, η κατάκτηση τεχνολογικών γνώσεων αλλά και η καλλιέργεια μιας πιο δημιουργικής ματιάς.

Πολλά είδη αξιολόγησης μπορούν να παρέχουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τις δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές μέσα από την εξ αποστάσεως μάθηση. Πιο αναλυτικά, αναφέρονται τα e-portfolios, μέσω των οποίων οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να προβάλλουν τη δουλειά τους όχι μόνο ως αποτέλεσμα αλλά και ως προς τα εξελικτικά στάδια που ακολουθήθηκαν για την υλοποίησή της. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η αξιολόγηση που γίνεται μεταξύ των μαθητών, δηλαδή ο μαθητής παίρνει τη θέση του

εκπαιδευτή ως εκείνος που αξιολογεί, δίνοντας τις απαραίτητες συμβουλές και παρατηρήσεις στις εργασίες των υπολοίπων.

Ακόμη, κάνει την εμφάνισή της η αυτοαξιολόγηση, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές σκέπτονται την πρόοδό τους, τα θετικά τους στοιχεία αλλά και τα αρνητικά τους, βάζοντας στο στόχαστρό τους νέα επιτεύξιμα σχέδια όσον αφορά την ακαδημαϊκή τους πορεία. Επίσης, αναφέρεται η αυθεντική αξιολόγηση και η αξιολόγηση βάσει έργου, κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να ανταπεξέρχονται προσφέροντας λύσεις σε πραγματικούς προβληματισμούς μέσω εργασιών. Τέλος, παρουσιάζεται η διαμορφωτική αξιολόγηση με ψηφιακά εργαλεία, η οποία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας με κούιζ και άμεση ανατροφοδότηση (ό.π.).

Όλοι οι παραπάνω τρόποι αξιολόγησης, όπως αναφέρονται στην Παπαβασιλείου (2026), προτάσσουν τις ικανότητες που αποκτούν οι μαθητές μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως την ανάληψη της ευθύνης να φέρουν εις πέρας μία εργασία στην ώρα της, αλλά και την εξοικειώσή τους με μέσα όπως τα βίντεο. Επιπροσθέτως, ενισχύεται η κριτική σκέψη και η ικανότητα επικοινωνίας, τόσο οριζόντιας όσο και κάθετης, ενώ παράλληλα προάγεται και η αυτορρύθμιση, κατά την οποία προσφέρεται στους μαθητές η δυνατότητα να ελέγχουν οι ίδιοι τον χρόνο και τον τόπο όπου θα διαβάσουν και θα ανταποκριθούν στις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις. Ακόμη, τονώνεται η ομαδικότητα και η συνεργασία καθώς και η εμβάθυνση της σκέψης(Σφακιωτάκη, 2017).

1.8. Σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού « Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» με τις αρχές και τις μεθόδους της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Το εκπαιδευτικό υλικό «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» δημιουργήθηκε προκειμένου να υπάρξει σύνδεση των βασικών θεωρητικών αρχών, των παιδαγωγικών προϋποθέσεων και των διδακτικών μεθόδων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς δεν αξιοποιεί την τεχνολογία απλώς ως τεχνικό μέσο για τη μετάδοση της διδασκαλίας, αλλά ως πυρήνα ενός σύγχρονου περιβάλλοντος μάθησης, το οποίο προωθεί την ενεργή συμμετοχή, την αυτονομία, τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών.

Το εκπαιδευτικό υλικό σχεδιάστηκε και πραγματοποιείται βάσει των αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αξιοποιώντας σύγχρονα και ασύγχρονα ψηφιακά περιβάλλοντα επικοινωνίας, όπως είναι το Zoom, η πλατφόρμα e-me, το Padlet, τα Google Docs και

εφαρμογές Web 2.0. Η χρήση αυτών των ψηφιακών περιβαλλόντων προβάλλει μία από τις κυριότερες αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως είναι η διαμόρφωση ενός μεθοδικού περιβάλλοντος μάθησης, το οποίο ξεπερνά τα χρονικά και χωρικά πλαίσια μίας τυπικής σχολικής αίθουσας. Μία ακόμη αρχή, η οποία προβάλλεται, είναι η ευελιξία, δηλαδή η διαθεσιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού στους μαθητές/τριες οποιαδήποτε χρονική στιγμή και η διαχείρισή του από αυτούς με βάση τον ατομικό τους ρυθμό. Η ευελιξία είναι ένα από τα βασικότερα στοιχεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Η αυτονομία αποτελεί τη δεύτερη αρχή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η οποία αποτυπώνεται στο εκπαιδευτικό υλικό. Οι εκπαιδευόμενοι στην εξ αποστάσεως μάθηση καλούνται να εμπλέκονται με ενεργό τρόπο στη διαχείριση του χρόνου, στη μελέτη και στη συμμετοχή τους. Μέσω του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού υλικού εξυπηρετείται αυτή η αρχή, αφού οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν το εκπαιδευτικό υλικό, εξετάζουν τις πληροφορίες, παίρνουν μέρος σε ψηφιακές εκπαιδευτικές δραστηριότητες και συνδιαμορφώνουν έγγραφα, έχοντας ενεργή συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η αναφορά του εκπαιδευτικού υλικού στην τόνωση της αυτονομίας, της ενασχόλησης και της παρατηρητικής διάθεσης των μαθητών/τριών συνοψογράφει αυτή την τάση.

Η συσχέτιση του εκπαιδευτικού υλικού με τη θεωρία της ενεργητικής μάθησης αποτελεί ένα κομβικό σημείο, καθώς πρόκειται για τη βασική θεωρητική υποδομή της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το εκπαιδευτικό υλικό δεν βασίζεται στην παθητικότητα αλλά στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών/τριών, με την ανάλυση, την αντιπαράθεση, τον διάλογο, την πρωτοτυπία και την ομαδική έρευνα του λογοτεχνικού κειμένου. Οι μαθητές/τριες μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία διατυπώνουν προσωπικές απόψεις, αιτιολογούν επιχειρήματα, επεξεργάζονται ποιήματα και αναπτύσσουν καινοτόμα κείμενα. Η μεθοδολογία αυτή ταυτίζεται και με τις κοινωνικοεποικοδομιστικές θεωρήσεις της μάθησης, οι οποίες τονίζουν ότι η γνώση δημιουργείται μέσα από τη δράση, τη συνεργασία και το βίωμα.

Το χαρακτηριστικό στοιχείο του εκπαιδευτικού υλικού είναι η χρήση της Ανεστραμμένης Τάξης (Flipped Classroom), η οποία γνωστοποιείται ξεκάθαρα ως το κύριο διδακτικό μοντέλο. Πρόκειται για μια αποτελεσματική μέθοδο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς μετακινεί τη διαδικασία απόκτησης της γνώσης από την τυπική ώρα διδασκαλίας και αξιοποιεί τον χρόνο που περνούν οι μαθητές/τριες μαζί για διάλογο, συνεργασία, ανασκόπηση και δημιουργική επεξεργασία. Σε αυτό το εκπαιδευτικό υλικό, οι

μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με το υλικό μέσω των ψηφιακών εργαλείων και κατόπιν λαμβάνουν μέρος σε ομαδικές και ερευνητικές δραστηριότητες, γεγονός που απεικονίζει απόλυτα τη φιλοσοφία της Ανεστραμμένης Τάξης.

Το εκπαιδευτικό υλικό ακόμη αξιοποιεί τις αρχές της συνεργατικής μάθησης, οι οποίες απαρτίζουν την κύρια εκπαιδευτική προσέγγιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, με γνώμονα τις παιδαγωγικές αρχές και όχι την τεχνοκρατία. Η αξιοποίηση εργαλείων που προάγουν τη συνεργασία, όπως τα Google Docs και το Padlet, ο διάλογος, η επιχειρηματολογία ανάμεσα στους μαθητές/τριες και η δημιουργία ομαδικών παραδοτέων διαμορφώνουν ένα μαθησιακό πλαίσιο διαπροσωπικής επικοινωνίας και συνεργατικής δημιουργίας της γνώσης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς το βασικό ζήτημα που ταλανίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η απομόνωση των μαθητών/τριών. Το εκπαιδευτικό υλικό κάνει προσπάθεια να διαχειριστεί αυτό το σημαντικό ζήτημα σχεδιάζοντας συνθήκες ουσιαστικής συνεργασίας και ψηφιακής κοινότητας μάθησης.

Η έννοια της αλληλεπίδρασης συνιστά μία από τις κυριότερες αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και προβάλλεται μέσα στο εκπαιδευτικό υλικό. Η επικοινωνία είναι τόσο οριζόντια όσο και κάθετη σε σύγχρονα και ασύγχρονα περιβάλλοντα, όπως είναι τα forums, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και οι συνεργατικές πλατφόρμες. Η ύπαρξη αυτών των μέσων επικοινωνίας φέρνει σε επαφή τη θεωρία της «συναλλακτικής απόστασης» του Moore, η οποία τονίζει ότι η επιτυχία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης βασίζεται στον επικοινωνιακό διάλογο και την παιδαγωγική υποστήριξη.

Όσον αφορά τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού, αξιοποιείται το μοντέλο TRACK. Το TRACK είναι ένα σύγχρονο θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο παρουσιάζει την επιτυχημένη ένταξη της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη σύμπραξη της τεχνολογικής, της παιδαγωγικής και της γνώσης περιεχομένου. Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό η τεχνολογία κατέχει ουσιαστικό ρόλο σχετικά με τους λογοτεχνικούς στόχους, την ομαδική συνεργασία και την ενεργό εμπλοκή των μαθητών/τριών.

Ο ψηφιακός γραμματισμός αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι μαθητές/τριες, εκτός από την εξοικείωση με τα ψηφιακά εργαλεία, μαθαίνουν να επεξεργάζονται δεδομένα από έγκυρες πηγές, να εργάζονται ομαδικά διαδικτυακά, να δημιουργούν περιεχόμενο και να λαμβάνουν μέρος συνειδητά σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Η προσέγγιση αυτή τονώνει τις πολύπλευρες ικανότητες μάθησης και επικοινωνίας, πέρα από το περιορισμένο γνωστικό αντικείμενο της Λογοτεχνίας.

Εν κατακλείδι, είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι το εκπαιδευτικό υλικό κατανοεί τον διαφοροποιημένο ρόλο του/της εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ο/Η εκπαιδευτικός προβάλλεται ως οδηγός, αρωγός και εμπνευστής, ο οποίος διευκολύνει την εκπαιδευτική διαδικασία, καθοδηγεί, διευκρινίζει και προωθεί τη συνδιαλλαγή. Η άποψη αυτή έρχεται σε απόλυτη ταύτιση με τις σύγχρονες θεωρήσεις της εξ αποστάσεως μάθησης. Ο/Η εκπαιδευτικός, με άλλα λόγια, έχει πλέον τον ρόλο του σχεδιαστή του εκπαιδευτικού βιώματος και όχι τόσο του ατόμου που μεταφέρει απλώς τη γνώση.

1.9. Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η Παπαθανασίου (2016) έχει πραγματοποιήσει έρευνα που στοχεύει στη μελέτη και την δημιουργία εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού στο μαθησιακό αντικείμενο της λογοτεχνίας κάνοντας χρήση τριών μοντέλων ανάπτυξης του λόγου των Λιοναράκη-West, της προφορικότητας του Αριστοτέλη και της οπτικοακουστικής γλώσσας του Bordwell. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανερώνουν ότι η κατασκευή του εκπαιδευτικού υλικού, που βασίστηκε σε αυτά τα μοντέλα αποτελεί ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον και αποδοτικό τρόπο για την εξ αποστάσεως διδασκαλία της λογοτεχνίας.

Επίσης, η Ξυλάκη (2023) κατασκευάζει ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό υλικό με στόχο την εξ αποστάσεως διδασκαλία για το ποίημα του Καβάφη « Όσο μπορείς» έχοντας γνώμονα το μοντέλο 4MAT. Όπως υπογραμμίζεται το εκπαιδευτικό αυτό υλικό θεωρείται ικανό να ανταποκριθεί σε όλα τα γνωστικά στυλ των μαθητών/τριών όσο αφορά το ποίημα του Καβάφη πλαίσιο από τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Από την δική τους έρευνα οι Αναστασόπουλος κ.συν. (2022) απέδειξαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αν και αρχικά επρόκειτο για μια πρόσκαιρη ρύθμιση την περίοδο του Covid-19, έφερε στο προσκήνιο τα ψηφιακά εργαλεία και τις δυνατότητες που προσφέρουν στην εκπαίδευση. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές/τριες γίνονται ενεργοί και δημιουργικοί. Στη ιδέα ιδέα βασίστηκε και η Λυμπέρη (2021) τονίζοντας ότι μέσα από αυτή τη δύσκολη περίοδο του Covid-19 και το καθεστώς της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οι μαθητές/τριες έχουν την δυνατότητα να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία δίχως περιορισμούς και με ένα εκπαιδευτικό υλικό ικανό να ανταποκριθεί στις εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Οι μαθητές/τριες αποκτούν ενεργό ρόλο κάνοντας χρήση την κριτική τους σκέψης.

Η Σκαμπαρδώνη (2021) κάνει μελέτη σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την λογοτεχνία και την ψηφιακή αφήγηση δίνοντας παραδείγματα εφαρμογή της στη Λογοτεχνία του Γυμνασίου. Τα αποτελέσματα της έρευνας τονίζουν τον θετικό αντίκτυπο

που έχει στους μαθητές/τριες η ψηφιακή αφήγηση σε ένα περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης , ώστε να αναπτύξουν δεξιότητες όπως είναι η κριτική σκέψη η συνεργασία και ο διάλογος.

2. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ TRACK

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται λόγος για τον ορισμό του μοντέλου TRACK, για τα κύρια χαρακτηριστικά που παρουσιάζει, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται μεταξύ τους, ώστε να αποτελέσουν ένα αποτελεσματικό μοντέλο που συνδυάζει γνώσεις σχετικές με το περιεχόμενο, την τεχνολογία και την παιδαγωγική. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι δεξιότητες που πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να πραγματοποιήσουν έναν εκπαιδευτικό σχεδιασμό βασισμένο στο μοντέλο TRACK.

2.1. Τα εκπαιδευτικά μοντέλα συγγραφής εκπαιδευτικού υλικού και το TRACK

Για τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού υπάρχει μια πληθώρα εκπαιδευτικών μοντέλων, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

Αρχικά, το μοντέλο ADDIE είναι ένα δημοφιλές μοντέλο εκπαιδευτικού σχεδιασμού και η ονομασία του είναι αρκτικόλεξο, που αποτελείται από τα πέντε κύρια στάδια που ακολουθούνται για τη σχεδίαση και την εξέλιξη της εκπαιδευτικής πορείας (Paturusi et al., 2012). Πιο αναλυτικά, το μοντέλο ADDIE αποτελείται από πέντε βήματα: την Ανάλυση (Analysis), τον Σχεδιασμό (Design), την Ανάπτυξη (Development), την Εφαρμογή (Implementation) και την Αξιολόγηση (Evaluation). Τα βήματα αυτά είναι αλληλένδετα, χωρίς όμως να απαιτείται η αυστηρά ευθύγραμμη ακολουθία τους.

Εξετάζοντας τα παραπάνω βήματα με πιο λεπτομερή ματιά, συμπεραίνεται ότι το στάδιο της Ανάλυσης σχετίζεται με τον καθορισμό της γνώσης, αλλά και με την εξέταση του τι περιλαμβάνει αυτή η γνώση, των μεθόδων που θα ακολουθηθούν για την κατάρκτησή της, των μέσων που έχουν μαθητές/τριες και εκπαιδευτικοί στη διάθεσή τους, καθώς και των ίδιων των μαθητών. Ερευνώνται οι θεμελιώδεις απαιτήσεις ενός συνόλου που έχει συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς σκοπούς και στόχους, αλλά και το περιβάλλον μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η εκπαιδευτική διαδικασία (για παράδειγμα, είτε εξ αποστάσεως είτε δια ζώσης). Με αυτόν τον τρόπο γίνονται αντιληπτές οι πληροφορίες και τα προσόντα τα οποία κατέχουν οι μαθητές/τριες. Έτσι, αυτό το βήμα κάνει εμφανές το εκπαιδευτικό εμπόδιο, οδηγώντας στο επόμενο στάδιο, το οποίο σχετίζεται με τον σωστό συντονισμό για την επίλυσή του.

Το στάδιο του Σχεδιασμού στοχεύει στη λεπτομέρεια και ασχολείται με τους «οδηγούς». Καθορίζονται με σαφήνεια οι μαθησιακοί στόχοι, οι διδακτικές προσεγγίσεις και η οργανωτική δομή του περιεχομένου. Γίνεται συνετή επιλογή των ψηφιακών εργαλείων και μέσων, καθώς και των δραστηριοτήτων αξιολόγησης. Είναι ένα βήμα που στηρίζεται στην οργάνωση και στον διεξοδικό έλεγχο κάθε μέρους του εκπαιδευτικού σχεδιασμού.

Στο στάδιο της Ανάπτυξης δημιουργείται το εκπαιδευτικό υλικό, συμπεριλαμβάνοντας και τα ψηφιακά μέσα στην περίπτωση που αξιοποιείται η ηλεκτρονική μάθηση. Στη συνέχεια διορθώνονται πιθανά λάθη και, μέσω ανατροφοδότησης, διαμορφώνεται ένα βελτιωμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο αρχικά δοκιμάζεται σε ένα δείγμα μαθητών/τριών.

Στο βήμα της Εφαρμογής το εκπαιδευτικό υλικό ολοκληρώνεται και αξιοποιείται μέσα στο περιβάλλον για το οποίο σχεδιάστηκε. Κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου σταδίου, μέσα από την πράξη και την ενεργή συμμετοχή, το υλικό συνεχώς εμπλουτίζεται και τροποποιείται, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών/τριών.

Στο τελικό στάδιο της Αξιολόγησης, οι μαθητές/τριες αλλά και ο/η εκπαιδευτικός εκτιμούν την αποτελεσματικότητα τόσο της μαθησιακής διαδικασίας όσο και της στοχοθεσίας που έχει τεθεί από την αρχή της παιδαγωγικής πράξης. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται διαμορφωτικά σε όλα τα στάδια, με σκοπό τον εντοπισμό λαθών και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού υλικού (Κανάκη κ.συν., 2014).

Ένα δεύτερο μοντέλο είναι το ASSURE, το οποίο ενσωματώνει τη χρήση της τεχνολογίας και αποτελείται από έξι βήματα:

- Το πρώτο βήμα είναι η Ανάλυση των μαθητών (Analyze learners), ώστε ο/η εκπαιδευτικός να κατανοήσει το γνωστικό επίπεδο των μαθητών/τριών, τα μαθησιακά τους στυλ (π.χ. οπτικός τύπος) αλλά και τα ενδιαφέροντά τους, με σκοπό να καλυφθούν πλήρως οι ανάγκες τους.
- Το δεύτερο βήμα είναι ο Καθορισμός των Προτύπων και Στόχων (State standards & objectives). Πιο συγκεκριμένα, τα πρότυπα οφείλουν να συμβαδίζουν με το εκπαιδευτικό πλαίσιο στο οποίο πραγματοποιείται η διαδικασία, ενώ οι στόχοι είναι απαραίτητο να είναι μετρήσιμοι, ώστε να εξετάζεται ο βαθμός επίτευξής τους.
- Το τρίτο στάδιο είναι η Επιλογή Στρατηγικών, Τεχνολογίας, Μέσων και Υλικών (Select strategies, technology, media & materials), στο οποίο ο/η εκπαιδευτικός αποφασίζει ποια μεθοδολογία θα ακολουθήσει και καθορίζει ποια μέρη της εκπαίδευσης εστιάζουν στον

εκπαιδευτικό και ποια στους ενεργούς μαθητές/τριες. Η επιλογή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιεί τα κατάλληλα ψηφιακά εργαλεία (π.χ. οπτικοακουστικό υλικό), παρακινώντας τους μαθητές/τριες να συμμετέχουν ενεργά σε διαλόγους και ομαδικές εργασίες.

- Το τέταρτο στάδιο είναι η Χρήση Τεχνολογίας, Μέσων και Υλικών (Utilize technology, media & materials), όπου οργανώνεται η εκπαιδευτική διαδικασία στην πράξη. Για να γίνει ορθά η εφαρμογή, ο/η εκπαιδευτικός οφείλει να έχει δοκιμάσει τα μέσα και να έχει εξοικειώσει τους μαθητές/τριες με αυτά. Ακόμη, ελέγχεται η ύπαρξη του απαραίτητου εξοπλισμού, η καταλληλότητα του χώρου και η σωστή λειτουργία των τεχνολογιών. Επιπλέον, γνωστοποιούνται στους μαθητές/τριες το γνωστικό αντικείμενο, οι ρόλοι τους κατά το μάθημα και οι τρόποι αξιολόγησης, με στόχο την αποδοτική διεξαγωγή της διδασκαλίας.
- Το πέμπτο βήμα αφορά την Απαίτηση για Συμμετοχή των Εκπαιδευομένων (Require learner participation), όπου επιδιώκεται η ενεργός εμπλοκή τους με παρότρυνση του/της εκπαιδευτικού, ενθαρρύνοντας τον διάλογο, τη συνεργασία και την κριτική σκέψη.
- Το έκτο και τελευταίο βήμα είναι η Αξιολόγηση και Αναθεώρηση (Evaluate & revise), όπου γίνεται απολογισμός των αποτελεσμάτων της μεθοδολογίας και της οργάνωσης. Μέσα από αυτή την αξιολόγηση εξετάζεται η αποτελεσματικότητα των μέσων, η επίτευξη των στόχων και πραγματοποιείται διόρθωση λαθών και παραλείψεων (Molenda et al., 2001).

Το τρίτο μοντέλο είναι ο Ανάστροφος Σχεδιασμός (Backward Design), στον οποίο ο καθορισμός των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων προηγείται της ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού. Ακολουθεί τρία στάδια:

- Στο πρώτο στάδιο ορίζονται τα επιθυμητά αποτελέσματα, τα οποία σχετίζονται με το επίπεδο γνώσης και τις δεξιότητες των μαθητών/τριών. Αυτό προκύπτει από τον καθορισμό εκπαιδευτικών στόχων που οφείλουν να είναι σαφείς, μετρήσιμοι και επιτεύξιμοι.
- Το δεύτερο στάδιο είναι ο προσδιορισμός των αποδεκτών αποδεικτικών στοιχείων επιτυχίας. Διευκρινίζονται οι τρόποι με τους οποίους οι μαθητές/τριες θα επιδείξουν την κατάκτηση της γνώσης, μέσω διαφόρων μορφών αξιολόγησης (π.χ. ερωτηματολόγια, δοκιμασίες) που ευθυγραμμίζονται με τους αρχικούς στόχους.
- Το τρίτο στάδιο σχετίζεται με τον σχολαστικό σχεδιασμό της μαθησιακής εμπειρίας και της διδασκαλίας, με σκοπό την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών μέσα από κατάλληλες μαθησιακές μεθοδολογίες (π.χ. διάλογος, συνεργασία) (Karageorgakis, 2023).

Το τέταρτο μοντέλο είναι το SAM (Successive Approximation Model), το οποίο αποτελείται από βήματα που συνδέονται κυκλικά και επαναληπτικά:

- Το πρώτο στάδιο αφορά την προετοιμασία: συγκεντρώνονται στοιχεία για τους μαθητές/τριες και προσδιορίζονται οι βασικές παράμετροι και οι στόχοι του εκπαιδευτικού υλικού.
- Ακολουθεί το στάδιο του επαναληπτικού σχεδιασμού, στο οποίο οι σχεδιαστές συνεργάζονται με τους ειδικούς περιεχομένου για την επίλυση ποικίλων ζητημάτων. Τα άτομα που αναπτύσσουν το υλικό δημιουργούν ένα «πρωτότυπο», το οποίο αξιολογείται και διορθώνεται συνεχώς.
- Με αυτόν τον τρόπο το στάδιο του σχεδιασμού συνδέεται άμεσα με την επαναληπτική ανάπτυξη, όπου το πρωτότυπο εξελίσσεται και τελειοποιείται μέχρι την τελική του μορφή, στοχεύοντας στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα (Karageorgakis, 2022).

Στη συγκεκριμένη όμως διπλωματική εργασία χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο TRACK και στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να τεκμηριώσουμε αυτή την επιλογή.

Η χρήση της τεχνολογίας αποτελεί πλέον ένα αναπόσπαστο κομμάτι της διαδικασίας της διδασκαλίας. Γι' αυτό τον λόγο, η αξιοποίηση του μοντέλου TRACK για τη δημιουργία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες συνδυάζουν ποικίλα επίπεδα κατάρτισης, όπως είναι η γνώση του περιεχομένου, η εξοικείωση με την τεχνολογία και οι παιδαγωγικές δεξιότητες, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Έτσι, η εφαρμογή της τεχνολογίας σε συνδυασμό με τις απαραίτητες γνώσεις, τις οποίες πρέπει να κατέχουν οι εκπαιδευτικοί, γίνεται ένα αποτελεσματικό μοντέλο διδασκαλίας (Karageorgakis, 2017).

Συγκεκριμένα, με το μοντέλο TRACK διαμορφώνονται οι συνθήκες ώστε να ενταχθεί η τεχνολογία στη διαδικασία της μάθησης (Mishra & Koehler, 2006). Το μοντέλο αυτό βασίζεται στη θεωρία του Shulman, σύμφωνα με την οποία η «Παιδαγωγική Γνώση Περιεχομένου» αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για τους εκπαιδευτικούς (Shulman, 1986). Η βαρύτητα στο μοντέλο TRACK δίνεται κυρίως στη σύμπραξη της «Παιδαγωγικής Γνώσης», της «Γνώσης του Περιεχομένου» και της «Τεχνολογικής Γνώσης», προκειμένου η διδασκαλία να αποφέρει καρπούς (Harris & Hofer, 2011).

Μετά από την παράθεση αυτών των ορισμών προκύπτει το συμπέρασμα ότι το μοντέλο TRACK στοχεύει στην καλύτερη δυνατή υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας, ενώνοντας τρία βασικά θεμέλια, τα οποία είναι η διδακτική μεθοδολογία, η γνώση του περιεχομένου και η χρήση της τεχνολογίας.

2.2. Οι Τρείς Κύκλοι του TRACK

Η σπουδαιότητα της στενής σύνδεσης των τριών εννοιών του μοντέλου TRACK, δηλαδή της «Παιδαγωγικής Γνώσης», της «Γνώσης του Περιεχομένου» και της «Τεχνολογικής Γνώσης», γίνεται ξεκάθαρη μέσα από το σχήμα, το οποίο αποτελείται από τρεις κύκλους που αλληλεπικαλύπτονται, ενώ το σημείο τομής τους είναι το TRACK. Με αυτόν τον τρόπο το μοντέλο καθιστά σαφές ότι οι γνώσεις αυτές οφείλουν να είναι κατακτημένες από τους εκπαιδευτικούς, ώστε η διδακτική διαδικασία να στεφθεί με επιτυχία (Mishra & Koehler, 2006).

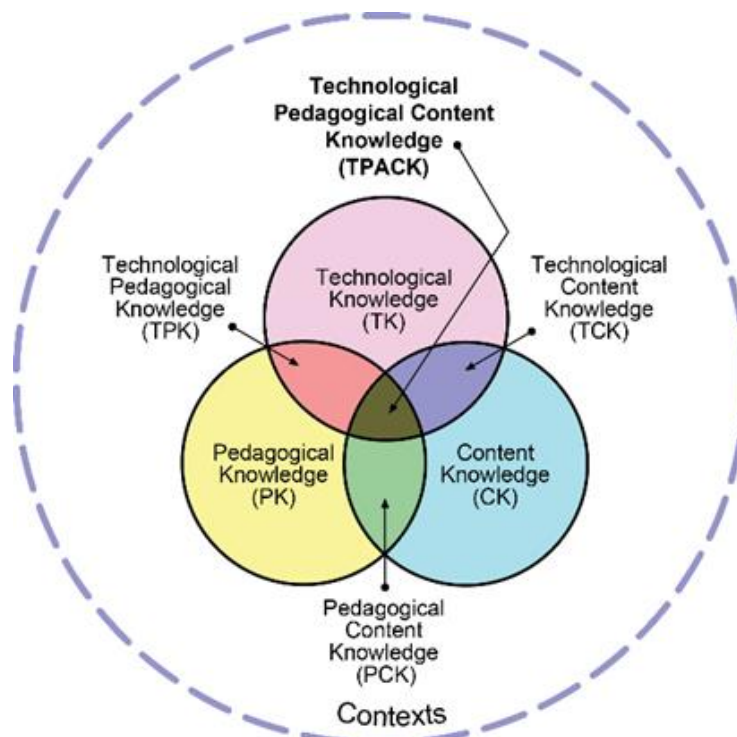
Το σχήμα του μοντέλου TRACK αποτελείται από τρεις κύκλους, οι οποίοι έχουν διαφορετικό χρώμα και αντιπροσωπεύουν διαφορετικές έννοιες. Πιο αναλυτικά, ο κύκλος με το μπλε χρώμα αντιστοιχεί στη «Γνώση του Περιεχομένου», δηλαδή στο γνωστικό αντικείμενο και στις απαραίτητες γνώσεις που πρέπει να κατέχει ο/η εκπαιδευτικός. Στη συνέχεια, ο κύκλος με το κίτρινο χρώμα σχετίζεται με την έννοια της «Παιδαγωγικής Γνώσης», δηλαδή με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων διδακτικών πρακτικών για την αποτελεσματικότερη υποστήριξη των μαθητών/τριών. Τέλος, ο κύκλος με το ροζ χρώμα αντιπροσωπεύει την έννοια της «Τεχνολογικής Γνώσης», δηλαδή την ικανότητα επιλογής και αξιοποίησης των κατάλληλων ψηφιακών μέσων και εργαλείων με στόχο τη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας (Karageorgakis, 2017).

Στο σχήμα οι κύκλοι αλληλεπικαλύπτονται μεταξύ τους και δημιουργούνται οι ακόλουθες συνδέσεις:

Αρχικά, στη διασταύρωση της Παιδαγωγικής Γνώσης με τη Γνώση του Περιεχομένου προκύπτουν ζητήματα που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο ο/η εκπαιδευτικός θα συνδέσει το γνωστικό αντικείμενο με τις κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους. Από την άλλη πλευρά, η σύνδεση της Τεχνολογικής Γνώσης με τη Γνώση του Περιεχομένου δημιουργεί προβληματισμούς σχετικά με το ποια τεχνολογικά μέσα είναι καταλληλότερα για τη διδασκαλία ενός συγκεκριμένου γνωστικού αντικειμένου. Τέλος, όταν η Τεχνολογική Γνώση συνδέεται με την Παιδαγωγική Γνώση, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να επιλέξουν ποιες παιδαγωγικές προσεγγίσεις μπορούν να αξιοποιήσουν αποτελεσματικότερα τις δυνατότητες της τεχνολογίας.

Στο κέντρο όλων αυτών των διασταυρώσεων βρίσκεται το TRACK, το οποίο υποδηλώνει ότι ο/η εκπαιδευτικός διαθέτει ολοκληρωμένη γνώση και των τριών αυτών

πεδίων και μπορεί να τα συνδυάζει αποτελεσματικά κατά τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής & Δουκάκης, 2025).

Εικόνα 1 Η σχηματοποίηση του μοντέλου TPACK
Karageorgakis, T.(2017). Τι είναι το μοντέλο TPACK & ποια είναι η χρησιμότητά του;
<https://educraft.tech/el/tpack-2/>

2.3. Εκπαιδευτική διαδικασία και TPACK

Οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να κάνουν χρήση του μοντέλου TPACK, είναι σημαντικό να διαθέτουν ορισμένες δεξιότητες.

Αρχικά, όσον αφορά την έννοια της «Τεχνολογικής Γνώσης», οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τη λειτουργία και τη δομή των ψηφιακών μέσων, όπως είναι το Word αλλά και οι διάφορες εκπαιδευτικές πλατφόρμες. Ακόμη, τα μέσα αυτά πρέπει να χαρακτηρίζονται από εγκυρότητα και εφαρμοσιμότητα, ενώ οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να τα γνωρίζουν σε βάθος, ώστε να μπορούν να τα αξιοποιούν αποτελεσματικά και να τα παρουσιάζουν στους μαθητές/τριες κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντική είναι η γνώση εργαλείων Web 2.0, όπως οι δυνατότητες που προσφέρει η Google, τα κοινωνικά δίκτυα, τα forum, αλλά και εφαρμογές όπως το Canva, οι οποίες επιτρέπουν τη δημιουργία πρωτότυπου ψηφιακού περιεχομένου.

Σχετικά με την «Παιδαγωγική Γνώση», η αποτελεσματική διαχείριση της τάξης, η δυνατότητα αντιμετώπισης διαφορετικών εκπαιδευτικών ζητημάτων και η εύστοχη εφαρμογή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά ενός εκπαιδευτικού που αξιοποιεί το μοντέλο TRACK. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να γνωρίζουν τις κατάλληλες μεθόδους που ενισχύουν τη συνεργασία και την ενεργή συμμετοχή των μαθητών/τριών.

Η «Παιδαγωγική Γνώση του Περιεχομένου» προϋποθέτει τον κατάλληλο καθορισμό των διδακτικών στόχων του γνωστικού αντικείμενου, καθώς και τη σαφή αντίληψη της θεματολογίας των εργασιών που καλούνται να υλοποιήσουν οι μαθητές/τριες. Οι μαθησιακές διαδικασίες είναι σημαντικό να συνδέονται και με άλλα μέσα που ενεργοποιούν διαφορετικές αισθήσεις, όπως η όραση και η ακοή, μέσω της αξιοποίησης βίντεο και ηχητικού υλικού. Παράλληλα, το γνωστικό αντικείμενο πρέπει να συνδέεται με τη διδακτέα ύλη και τους στόχους του προγράμματος σπουδών.

Στην «Τεχνολογική Παιδαγωγική Γνώση» οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιλογή των κατάλληλων ψηφιακών μέσων με βάση τους διδακτικούς στόχους και τις μεθόδους που εφαρμόζουν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Σε αυτή τη διάσταση εντάσσεται και η ποικιλία, καθώς και η πληρότητα των ψηφιακών εργαλείων που αξιοποιούνται για την υλοποίηση του διδακτικού σχεδιασμού. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές/τριες διαθέτουν διαφορετικές επιλογές για την απόκτηση της γνώσης, επιλέγοντας εκείνες που ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες και στα χαρακτηριστικά τους.

Στην «Τεχνολογική Γνώση του Περιεχομένου» απαραίτητη είναι η αξιοποίηση ψηφιακών μέσων που υποστηρίζουν αποτελεσματικά τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τους στόχους του γνωστικού αντικείμενου, σύμφωνα με το διδακτικό πλάνο που έχει σχεδιαστεί από τον/την εκπαιδευτικό.

Η «Τεχνολογική Παιδαγωγική Γνώση του Περιεχομένου» περικλείει τη συνδυαστική αξιοποίηση όλων των παραπάνω γνώσεων και δεξιοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν τις καταλληλότερες συνθήκες αξιοποίησης των ψηφιακών εργαλείων, προκειμένου να επιτευχθούν τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα που απορρέουν από τον σχεδιασμό της διδασκαλίας. Παράλληλα, καλούνται να προσαρμόσουν τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τις μαθησιακές δραστηριότητες στο ψηφιακό περιβάλλον. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός και οι επιμορφωτικές δράσεις είναι αναγκαίο να χαρακτηρίζονται από συνοχή και δημιουργικότητα. Οι μαθησιακές δραστηριότητες

οφείλουν να είναι προσεκτικά οργανωμένες ως προς τη δομή, τη θεματολογία και την οργάνωσή τους.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ψυχολογική, ακαδημαϊκή και τεχνολογική υποστήριξη που παρέχουν οι εκπαιδευτικοί στους μαθητές/τριες, καθώς και η ανατροφοδότηση που προσφέρουν στις εργασίες τους, είτε αυτές είναι ατομικές είτε ομαδικές. Εν κατακλείδι, οι εκπαιδευτικοί ενισχύουν την αυτοπεποίθηση των μαθητών/τριών να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν απόψεις και επιχειρήματα, να διαφωνούν δημιουργικά και να συνδιαμορφώνουν τη μαθησιακή διαδικασία ως ένα ενεργό και συμμετοχικό σύνολο (Γούλη κ. συν., 2022).

Το μοντέλο TRACK, εν ολίγοις, απαιτεί από τον εκπαιδευτικό να διαθέτει ένα σύνολο δεξιοτήτων και ικανοτήτων, στις οποίες στηρίζεται ο αποτελεσματικός σχεδιασμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η υποστήριξη της μάθησης.

2.4. Σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» με το μοντέλο TRACK

Το μοντέλο TRACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) αποτελεί ένα σύγχρονο θεωρητικό πλαίσιο σχεδιασμού της διδασκαλίας, το οποίο παρουσιάζει τη σύνθετη γνώση που χρειάζεται να κατέχει ο/η εκπαιδευτικός, ώστε να ενσωματώνει με αποτελεσματικό τρόπο την τεχνολογία στη μαθησιακή διαδικασία. Κύριος σκοπός του μοντέλου είναι η αποτελεσματική διδασκαλία μέσω της αλληλεπίδρασης των τριών πεδίων που το απαρτίζουν, δηλαδή της Γνώσης του Περιεχομένου, της Παιδαγωγικής Γνώσης και της Τεχνολογικής Γνώσης.

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό για τη μελέτη του έργου του Κ.Π. Καβάφη παρουσιάζει εμφανή συσχέτιση με τη θεωρία του μοντέλου TRACK, καθώς ακολουθεί ρητά τις θεμελιώδεις αρχές του μοντέλου και ενσωματώνει οργανικά τη γνωστική, την παιδαγωγική και την τεχνολογική διάσταση της διδασκαλίας.

2.4.1. Γνώση Περιεχομένου (Content Knowledge-CK)

Η Γνώση Περιεχομένου σχετίζεται με την εις βάθος κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου που διδάσκεται. Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό, η γνώση αυτή αφορά το γνωστικό πεδίο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και συγκεκριμένα την ποίηση του Κ.Π. Καβάφη.

Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού περιλαμβάνει τη ζωή και το έργο του Κ.Π. Καβάφη, τα κύρια χαρακτηριστικά του ποιητικού του λόγου, τις θεματικές κατηγορίες στις οποίες εντάσσεται η ποίησή του, τη μεθοδολογία ανάλυσης των ποιημάτων, τη σύγκριση διαφορετικών ποιημάτων και τη σύνδεση του ποιητικού έργου με την ιστορία και τον πολιτισμό της εποχής.

Τα παραπάνω αποτυπώνονται στους γνωστικούς στόχους του εκπαιδευτικού υλικού, σύμφωνα με τους οποίους οι μαθητές/τριες καλούνται να εντρυφήσουν στο καβαφικό έργο, να κατανοήσουν τη σημασία του για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία και να προσεγγίσουν τα ποιήματα σε επίπεδο νοημάτων και ερμηνείας.

Η Γνώση Περιεχομένου δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις πληροφορίες που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο του ποιητή, αλλά επεκτείνεται στη λογοτεχνική ερμηνεία, στην ιστοριογραφματολογική κατανόηση και στη θεματική ανάλυση των ποιημάτων.

2.4.2. Παιδαγωγική Γνώση (Pedagogical Knowledge-PK)

Η Παιδαγωγική Γνώση σχετίζεται με την κατανόηση των θεωριών μάθησης, των διδακτικών μεθόδων, των τρόπων οργάνωσης της διδασκαλίας και του ρόλου του/της εκπαιδευτικού.

Στο εκπαιδευτικό υλικό η Παιδαγωγική Γνώση εκδηλώνεται μέσω της μαθητοκεντρικής προσέγγισης, της ομαδοσυνεργατικής μάθησης, της ανεστραμμένης τάξης, της ενεργού συμμετοχής των μαθητών/τριών, της ανάπτυξης της κριτικής σκέψης, της δημιουργικής μάθησης, της αυτονομίας των μαθητών/τριών, καθώς και του αναδιαμορφωμένου ρόλου του/της εκπαιδευτικού ως υποστηρικτή και αρωγού της μαθησιακής διαδικασίας.

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό αναφέρει ότι στηρίζεται στη μαθητοκεντρική διδασκαλία και στη λειτουργία του/της εκπαιδευτικού ως καθοδηγητή και υποστηρικτή της εκπαιδευτικής διαδικασίας, προσφέροντας συμβουλευτική υποστήριξη και καθοδήγηση στους μαθητές/τριες.

Η Παιδαγωγική Γνώση αποτυπώνεται επίσης μέσα από τη στόχευση στην ανάπτυξη της συνεργασίας, της δημιουργικότητας, της κριτικής σκέψης και της προσωπικής έκφρασης των μαθητών/τριών.

2.4.3. Τεχνολογική Γνώση (Technological Knowledge-TK)

Η Τεχνολογική Γνώση σχετίζεται με την ικανότητα επιλογής, χρήσης και παιδαγωγικής αξιοποίησης ψηφιακών εργαλείων.

Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνεται η χρήση του Zoom, της πλατφόρμας e-me, του Padlet, των Google Docs, εργαλείων Web 2.0, forum και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Σκοπός δεν είναι απλώς η τεχνική γνώση των εργαλείων αυτών, αλλά η κατανόηση των δυνατοτήτων και της παιδαγωγικής τους αξιοποίησης.

Πιο συγκεκριμένα, το Zoom αξιοποιείται ως εργαλείο σύγχρονης επικοινωνίας, η e-me χρησιμοποιείται ως περιβάλλον ασύγχρονης μάθησης, το Padlet ως συνεργατικός ψηφιακός τοίχος που προάγει τη συνεργασία, τα Google Docs αξιοποιούνται ως εργαλεία ομαδικής δημιουργίας και επεξεργασίας εγγράφων, ενώ τα forum και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο λειτουργούν ως μέσα ασύγχρονης επικοινωνίας μεταξύ των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

2.4.4. Τα σημεία συνάντησης των πεδίων γνώσης

Τα πεδία που συναντώνται είναι η Παιδαγωγική Γνώση και η Γνώση Περιεχομένου (PCK), η σύνδεση των οποίων σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο το λογοτεχνικό περιεχόμενο μετατρέπεται σε διδακτικά αξιοποιήσιμη γνώση. Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό η σύνδεση αυτή προβάλλεται μέσα από την επιλογή συγκεκριμένων διδακτικών μεθόδων που αφορούν την ποίηση. Η ποίηση του Καβάφη είναι απαιτητική, καθώς περιέχει πολυσημία, ιστορικούς υπαινιγμούς, ειρωνεία, διακειμενικές συνδέσεις με άλλα λογοτεχνικά κείμενα, καθώς και υπαρξιακούς και φιλοσοφικούς προβληματισμούς.

Η Παιδαγωγική Γνώση του/της εκπαιδευτικού γίνεται εμφανής από τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το σύνθετο αυτό περιεχόμενο στους μαθητές/τριες. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του παραλληλισμού ποιημάτων, της καθοδηγούμενης ανάλυσης, της ερευνητικής προσέγγισης, της συνεργατικής μελέτης και της ατομικής ενασχόλησης με τα κείμενα. Το εκπαιδευτικό υλικό δεν αποσκοπεί στην απομνημόνευση της ποίησης, αλλά στη βιωματική προσέγγισή της.

Η συνάντηση της Γνώσης Περιεχομένου και της Τεχνολογικής Γνώσης (TCK) σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία μεταβάλλει την πρόσβαση και τη μεθοδολογία διδασκαλίας της Λογοτεχνίας. Με άλλα λόγια, στο εκπαιδευτικό υλικό η τεχνολογία διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην προσέγγιση του γνωστικού αντικειμένου. Ένα

χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Padlet, μέσω του οποίου οι μαθητές/τριες οπτικοποιούν ομαδικά τις ιδέες τους για την ποίηση, σχολιάζουν και διατυπώνουν απόψεις σχετικά με την ανάλυση και την ερμηνεία των ποιημάτων. Επιπλέον, τα Google Docs υποστηρίζουν μια περισσότερο συνεργατική διαδικασία ανάλυσης, καθώς οι μαθητές/τριες συνδιαμορφώνουν ερμηνείες και επεξεργάζονται από κοινού τα λογοτεχνικά κείμενα. Παράλληλα, μέσω του Zoom πραγματοποιείται διάλογος σε σύγχρονο χρόνο, που επιτρέπει την ανταλλαγή επιχειρημάτων, τη συζήτηση και τη συλλογική ερμηνεία των ποιημάτων. Τέλος, μέσω της e-me το εκπαιδευτικό υλικό της Λογοτεχνίας παραμένει διαθέσιμο και προσβάσιμο οποιαδήποτε χρονική στιγμή, υποστηρίζοντας την ασύγχρονη μελέτη και τον προσωπικό στοχασμό των μαθητών/τριών.

Η σύνδεση της Τεχνολογικής Γνώσης με την Παιδαγωγική Γνώση (TPK) σχετίζεται με την αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων για την υποστήριξη συγκεκριμένων διδακτικών μεθόδων. Η σύνδεση αυτή γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό μέσα από την Ανεστραμμένη Τάξη, καθώς η τεχνολογία υποστηρίζει μια διδακτική προσέγγιση κατά την οποία οι μαθητές/τριες έρχονται αρχικά σε επαφή με το εκπαιδευτικό υλικό μέσω ψηφιακών εργαλείων, ενώ ο κοινός χρόνος μαθητών/τριών και εκπαιδευτικού αφιερώνεται στην ενεργή συμμετοχή, τη συζήτηση και την ανάλυση.

Παράλληλα, η συνεργατική μάθηση αναδεικνύει τη σύνδεση αυτών των δύο πεδίων, καθώς τα ψηφιακά εργαλεία δεν αξιοποιούνται μόνο ως μέσα επικοινωνίας αλλά και ως μέσα συλλογικής οικοδόμησης της γνώσης. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η αυτονομία στη μάθηση, αφού οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να μελετούν το εκπαιδευτικό υλικό με τον προσωπικό τους ρυθμό μέσω της ασύγχρονης πρόσβασης. Επιπλέον, η αλληλεπίδραση και η ανατροφοδότηση ενισχύουν τη σύνδεση της Τεχνολογικής με την Παιδαγωγική Γνώση, καθώς ο συνεχής διάλογος μέσω Zoom, forum και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, σε συνδυασμό με την ανατροφοδότηση του/της εκπαιδευτικού, συμβάλλει ουσιαστικά στην υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας.

2.4.5. Ολοκληρωμένο TPACK

Το ολοκληρωμένο TPACK εμφανίζεται όταν η Τεχνολογική Γνώση, η Παιδαγωγική Γνώση και η Γνώση Περιεχομένου λειτουργούν αλληλεξαρτώμενα και συμπληρωματικά. Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό αυτό συμβαίνει όταν οι μαθητές/τριες ερμηνεύουν, ως προς το περιεχόμενο, τα ποιήματα του Καβάφη, αξιοποιώντας ως παιδαγωγική προσέγγιση

τη συνεργατική διερευνητική μάθηση και χρησιμοποιώντας την τεχνολογία μέσω ψηφιακών εργαλείων, όπως το Padlet, το Zoom και τα Google Docs.

Έτσι, συμπεραίνεται ότι η τεχνολογία δεν χρησιμοποιείται ως απλό συμπλήρωμα της διδασκαλίας, η παιδαγωγική δεν αποτελεί μια γενική και ανεξάρτητη μέθοδο, ενώ το περιεχόμενο δεν αντιμετωπίζεται ως ένα απομονωμένο γνωστικό αντικείμενο. Αντίθετα, και τα τρία πεδία λειτουργούν συνδυαστικά, συγκροτώντας ένα ενιαίο και αλληλοσυνδεόμενο μαθησιακό οικοσύστημα.

3. ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί γίνεται λόγος για το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Λογοτεχνίας, το οποίο εφαρμόζεται πλέον στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Γυμνάσιο. Επιπλέον, αναφέρεται ο τρόπος διδασκαλίας της Λογοτεχνίας με εστίαση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ποικίλες είναι και οι έρευνες, οι οποίες έχουν ασχοληθεί με αυτό το ερευνητικό πεδίο. Ειδικότερα, ο Καψούρης (2026) κάνει χρήση του ψηφιακού αρχείου του Καβάφη του Ιδρύματος Ωνάση για τις τάξεις του Γυμνασίου. Τονίζεται ότι η ψηφιοποίηση του αρχείου αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες καινοτομίες στο χώρο της εκπαίδευσης σχετικά με το έργο και τον βίο του Καβάφη δίνοντας σε όλους τους ενδιαφερόμενους πρόσβαση στο υλικό. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές/τριες έχουν στα χέρια τους ένα εργαλείο που ενισχύει δεξιότητες όπως ο διάλογος, η κριτική σκέψη και ομαδικότητα μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων.

Επιπλέον, η Παραδείση(2023) προβάλλει τα θετικά πορίσματα της συνεργασίας της Ψηφιακής Αφήγησης με την Ποίηση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση κάνοντας ελκυστικό το μάθημα της λογοτεχνίας και ενισχύοντας παράλληλα πολλαπλές δεξιότητες των μαθητών/τριών. Σε ομολία του ο Καγιαλής (2004) παρουσιάζει την άποψη ότι η χρήση του Διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών είναι ιδιαίτερα σημαντική στην εκπαίδευση, τονίζοντας όμως ότι απαιτείται η σωστή οργάνωση του γνωστικού αντικειμένου. Ακόμη, δίνει πληθώρα παραδειγμάτων από ιστοτόπους ιδιαίτερα χρήσιμους για την αξιοποίηση τους στη εκπαιδευτική διαδικασία.

Η Δάλλα (2025) στην ερευνά της δημιούργησε ένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό μέσω της μεθόδου σχεδιασμού Design Based Research, την τυπολογία Λιοναράκη-West και την ταξινομία Bloom. Μέσα από αυτή την έρευνα φαίνεται ότι το εκπαιδευτικό υλικό ανταποκρίνεται θετικά και αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

3.1. Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο

Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Λογοτεχνίας Γυμνασίου (ΙΕΠ, 2022) δίνει στον/στην εκπαιδευτικό ένα εκσυγχρονισμένο τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος με ανανεωμένη

στοχοθεσία και δομή. Είναι μαθητοκεντρικό και προωθεί όχι μόνο τη γνώση αλλά και τη συγκίνηση των μαθητών/τριών για το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο. Οξύνει ποικίλες πτυχές της προσωπικότητας των μαθητών/τριών που σχετίζονται με τον τρόπο σκέψης τους, διαμορφώνοντας άτομα με κριτική σκέψη, εφευρετικότητα και επινοητικότητα. Στόχος του Νέου Προγράμματος Σπουδών της Λογοτεχνίας είναι η γόνιμη και όχι παθητική εμπλοκή των μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία, κατά τη διάρκεια της οποίας ο/η εκπαιδευτικός προσφέρει ορθά δομημένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, δημιουργώντας ένα ευχάριστο κλίμα.

Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών προτείνει διδακτικές μεθόδους όπως τη συνεργατική μάθηση και διδακτικές πρακτικές όπως η δημιουργική γραφή και η συνεργατική μελέτη. Καλλιεργεί στους μαθητές και στις μαθήτριες την ενσυναίσθηση μέσω της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας.

Για την επίτευξη των στόχων του Νέου Προγράμματος Σπουδών ο/η εκπαιδευτικός κατέχει σημαντική θέση, καθώς αυτός/αυτή υποστηρίζει, παροτρύνει και οργανώνει, με σκοπό να έχουν οι μαθητές/τριες τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με τα λογοτεχνικά κείμενα με τέτοιο τρόπο, ώστε να τα κάνουν προσωπικό βίωμα και να τα αφομοιώσουν.

Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών αποσκοπεί στο να αναπτύξει το αίσθημα της φιλαναγνωσίας στους μαθητές/τριες, κάνοντας την ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων μία διά βίου συνήθεια που στοχεύει και στην καλλιέργεια της ψυχής, εκτός από την όξυνση του πνεύματος.

Από την άλλη πλευρά, οι μαθητές/τριες, καθώς έρχονται σε επαφή με τα λογοτεχνικά κείμενα, στοχεύουν στην εύρεση των κεντρικών ιδεών και στην εξερεύνηση της ατομικής τους καλλιτεχνικής αντίληψης. Οι μαθητές/τριες εξασκούν την εφευρετικότητά τους, ώστε να κατανοούν τα βαθύτερα νοήματα, καλλιεργούν τη γλωσσική τους ικανότητα και λαμβάνουν τα εφόδια που είναι απαραίτητα για την ατομική και κοινωνική τους ανέλιξη.

Η μελέτη των λογοτεχνικών κειμένων οφείλει να προωθεί την αυτονομία, την ψυχαγωγία, τη συγκίνηση, τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη, δίχως προκαταλήψεις και παγιωμένες αντιλήψεις, κατευθύνοντας τους μαθητές/τριες στην πνευματική αφύπνιση (ΙΕΠ, 2022).

3.2. Η διδακτική της Λογοτεχνίας στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών

Βασικό βήμα για τον σχεδιασμό της διδακτικής της Λογοτεχνίας αποτελεί ο καθορισμός των λογοτεχνικών κειμένων με βάση την ηλικία των μαθητών/τριών. Οι εκπαιδευτικοί εντάσσουν βάσει αυτού του κριτηρίου συγκεκριμένα νοήματα και ερμηνείες, τα οποία μπορούν να κατανοηθούν και να αναλυθούν από την εκάστοτε ηλικιακή βαθμίδα.

Πιο συγκεκριμένα, η Α΄ Γυμνασίου αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα στάδια στη σχολική πορεία των μαθητών/τριών, αφού περνούν από την Πρωτοβάθμια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η ηλικία αυτή απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, καθώς οι μαθητές/τριες κάνουν το πέρασμα από την παιδική στην προεφηβική ηλικία (Μιχαήλ κ.ά., 2016). Αρχικά, η Α΄ Γυμνασίου στοχεύει στην προβολή των θεμελιωδών αρχών του μαθήματος της Λογοτεχνίας, όπως το θεωρητικό πλαίσιο που περικλείεται στη Λογοτεχνία, για παράδειγμα τα χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών ρευμάτων.

Με τη μεταπήδηση στις μεγαλύτερες τάξεις του Γυμνασίου προστίθενται επιπλέον γνώσεις, τις οποίες πρέπει να αφομοιώσουν και να κάνουν κτήμα τους οι μαθητές/τριες. Οι γνώσεις αυτές βοηθούν στη μετεξέλιξη του τρόπου με τον οποίο μέχρι πρότινος οι μαθητές/τριες ανέλυναν τα λογοτεχνικά κείμενα. Πιο συγκεκριμένα, εμπλουτίζονται τα ζητούμενα που αναζητούν στα κείμενα και γίνονται πιο σύνθετα, όπως είναι για παράδειγμα η εύρεση των υφολογικών στοιχείων ή του ιστορικού πλαισίου μέσα στα λογοτεχνικά κείμενα.

Σκοπός της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας δεν είναι οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν και να μείνουν προσηλωμένοι μόνο στην ορθή ανάλυση, αλλά να κατακτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις, ώστε, βασιζόμενοι σε αυτές και σε συνδυασμό με την κριτική τους σκέψη, να αντλήσουν τους βασικούς άξονες που προκύπτουν από τα κείμενα. Επιπλέον, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα παρέχονται πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο των κειμένων, για την ιδεολογία που επικρατούσε κατά την περίοδο της συγγραφής τους, καθώς και για τις ίδιες τις σκέψεις των δημιουργών τους (Σκλειδά, 2016).

Οι εκπαιδευτικοί βασίζονται σε συγκεκριμένα μοντέλα και θεωρίες για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας.

Ένα μοντέλο μάθησης είναι η «αθροιστική μάθηση» του R. Gagné. Σύμφωνα με αυτό, οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να επεκτείνουν τις γνώσεις τους ανεξάρτητα από την ηλικιακή βαθμίδα. Αυτό όμως πραγματοποιείται με την προϋπόθεση ότι διαθέτουν ήδη κάποιες κατακτημένες γνώσεις αλλά και συγκεκριμένες δυνατότητες, οι οποίες

απαιτούνται για την αποκωδικοποίηση των νοημάτων των λογοτεχνικών κειμένων (Κολιάδης, 1997).

Ακόμη, γίνεται λόγος για τη θεωρία της Gestalt, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές/τριες κατανοούν τον βασικό άξονα της ιδέας των λογοτεχνικών κειμένων ως ενιαίων συνόλων, χωρίς τον τεμαχισμό των εννοιών τους. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται ολόκληρο το κείμενο αλλά και τις εσωκειμενικές συνδέσεις του (ΙΕΠ, 2022).

Επιπλέον, μία μέθοδος η οποία προβάλλεται είναι η απόκτηση της γνώσης μέσω προσωπικού βιώματος. Αυτή η μέθοδος στηρίζεται στη μη παθητικότητα των μαθητών/τριών αλλά και στη διάδρασή τους με το κοινωνικό σύνολο, μέσα από δράσεις που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τα προσωπικά ενδιαφέροντα και τον περίγυρό τους (Pappas, 2025).

Για την ορθή διαμόρφωση της διδακτικής ο/η εκπαιδευτικός στηρίζεται στη μέθοδο του διαλόγου, στη συζήτηση, στον καταιγισμό ιδεών, στα εποικοδομητικά ερωτήματα και στην κριτική σκέψη. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες οφείλουν να οξύνουν τις ικανότητες και τις γνώσεις των μαθητών/τριών γύρω από όλα τα πλαίσια, ιστορικό, κοινωνικό και πολιτιστικό, αλλά και σε επίπεδο αλληλεπίδρασης.

Εν κατακλείδι, το τελευταίο στάδιο της διδακτικής είναι η αξιολόγηση. Με αυτόν τον τρόπο εξετάζεται τόσο από την πλευρά των μαθητών/τριών όσο και από την πλευρά των εκπαιδευτικών εάν και σε ποιο βαθμό έχουν πραγματοποιηθεί οι εκπαιδευτικές προσδοκίες των δύο πλευρών. Η αξιολόγηση τίθεται βάσει των κριτηρίων που υπάρχουν στην εκάστοτε περίπτωση. Έτσι, όσοι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία λαμβάνουν τα απαραίτητα δεδομένα με σκοπό να αντιληφθούν σε ποια σημεία πρέπει να επιμείνουν, ποια έχουν επιτύχει και ποια πρέπει να διορθώσουν (ΙΕΠ, 2022).

3.3. Η διδακτική της Λογοτεχνίας στην εξ απόστάσεως εκπαίδευση

Η εξ απόστάσεως εκπαίδευση στηρίζεται στις τηλεδιασκέψεις, οι οποίες προσφέρουν ευελιξία στο χρονικό διάστημα κατά το οποίο πραγματοποιούνται τα μαθήματα. Παρέχεται, δηλαδή, η δυνατότητα πραγμάτωσης των μαθημάτων εκτός του καθορισμένου προγράμματος, μετά φυσικά από συζήτηση με τον εκπαιδευτικό (Αναστασόπουλος & Κανάρη, 2022). Επιπλέον, η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και των ασύγχρονων

πλατφορμών, όπως για παράδειγμα το e-class, καθιστούν την οριζόντια και την κάθετη επικοινωνία πιο εύκολη και άμεση για τη λύση αποριών αλλά και την αποστολή κειμένων προς ανάλυση.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία της Λογοτεχνίας υπάρχει η δυνατότητα χρήσης πληθώρας Τ.Π.Ε., όπως για παράδειγμα οι επιλογές που προσφέρει η Google για αποθήκευση, διαμοιρασμό και ομαδική επεξεργασία κοινών αρχείων. Στα ψηφιακά εργαλεία, τα οποία διευκολύνουν τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συγκαταλέγονται οι ψηφιακοί πίνακες για την ανάλυση όρων και εννοιών, διάφορα λογισμικά που αυξάνουν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των μαθητών/τριών, τα ιστολόγια του σχολείου, η χρήση του διαδικτύου καθώς και οι πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης (ό.π.). Η επεξεργασία των λογοτεχνικών κειμένων και οι ποικίλες δραστηριότητες διεκπεραιώνονται με την κατάλληλη χρήση των Τ.Π.Ε., η οποία διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό τη μάθηση των λογοτεχνικών κειμένων, ενισχύοντας τις δεξιότητες της συνεργασίας, της αλληλοβοήθειας και της επικοινωνίας. Με την αξιοποίηση αυτών των ψηφιακών εργαλείων μαθητές και εκπαιδευτικοί εξασκούν αλλά και εμπλουτίζουν τα τεχνολογικά τους προσόντα, δημιουργώντας ένα στοχευμένο και δημιουργικό εξ αποστάσεως περιβάλλον για την εκμάθηση της Λογοτεχνίας (ό.π.).

Η παραπάνω δυναμική των ψηφιακών μέσων στο γλωσσικό και λογοτεχνικό πεδίο επιβεβαιώνεται και από τη σύγχρονη ερευνητική βιβλιογραφία. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Παπαϊωάννου κ.συν. (2022), η εξέλιξη των τεχνολογιών δίνει πληθώρα ευκαιριών όσον αφορά τα εκπαιδευτικά υλικά αλλά και τα μέσα επικοινωνίας και ομαδικής εργασίας. Οι καινούργιες συνθήκες που επικρατούν στην εκπαίδευση διαμορφώνουν μαθητές οι οποίοι μαθαίνουν να είναι ενεργοί, να συνεργάζονται και να κοινωνικοποιούνται. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα αυτή αναδεικνύεται η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα των νέων τεχνολογιών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η χρήση τους πραγματοποιείται στο πλαίσιο της Συμπληρωματικής Σχολικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης μέσα από μία ποιοτική έρευνα με τη χρήση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού για το μάθημα της «Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας» στη Γ' Λυκείου, δείχνοντας ότι οι μαθητές/τριες ανταποκρίνονται θετικά σε αυτό το εκπαιδευτικό υλικό.

Παράλληλα, ο Μητροφάνης (2026) σε άρθρο του σχετικά με τη μεθοδολογία του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας παρουσιάζει ένα ολοκληρωμένο διδακτικό-επιμορφωτικό πρόγραμμα για τους εκπαιδευτές της ομογένειας. Η δημιουργία των εκπαιδευτικών μερών σχετικά με τη νεοελληνική

λογοτεχνία στηρίχθηκε στην εξέταση της ελληνικής λογοτεχνίας για παιδιά και ενήλικες, αλλά και στη μελέτη της λογοτεχνίας της διασποράς. Οι προϋποθέσεις οι οποίες διαμόρφωσαν το εκπαιδευτικό υλικό ήταν η εργασία, το μορφωτικό επίπεδο και η ύπαρξη του εκπαιδευτικού υλικού για την ελληνική μάθηση στο εξωτερικό.

Στο ίδιο πλαίσιο, το άρθρο της Καλαούζη (2021) παρουσιάζει τις δύο βασικές αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σύμφωνα με τον Keegan (1986), την αυτονομία και την αλληλεπίδραση, συνδέοντάς τες με τη δημιουργική γραφή στο μάθημα της λογοτεχνίας. Με τον σχεδιασμό μιας Ηλεκτρονικής Κοινότητας Μάθησης για εκπαιδευτές ως βασικού εκπαιδευτικού χώρου, η έρευνα στοχεύει στην παρακίνηση των εκπαιδευομένων προς μια διερευνητική και ομαδοσυνεργατική διαδικασία. Μέσα από αυτή, οι εκπαιδευτές ήρθαν σε επαφή με ψηφιακά εργαλεία και περιβάλλοντα της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα οποία στηρίζουν τη διδασκαλία προσφέροντας θετικά αποτελέσματα.

Επιπρόσθετα, η Μπόμπορη (2019) στην εργασία της ασχολείται με την Αγγλική Λογοτεχνία και δημιούργησε ένα εκπαιδευτικό υλικό για μεικτά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Στοχεύει στη βελτίωση των αγγλικών αλλά και στην κινητοποίηση για ομαδική συνεργασία σε μη σύγχρονα περιβάλλοντα. Μετά την ολοκληρωμένη εμπειρία με τη χρήση της κριτικής σκέψης αλλά και ασκήσεων σε ψηφιακά περιβάλλοντα, οι μαθητές/τριες διαμόρφωσαν ένα θετικό πρόσημο για τη χρήση της λογοτεχνίας στο μάθημα.

Τέλος, η διπλωματική εργασία της Μαγγίπα (2023) συνδέει ιστορία και λογοτεχνία κάνοντας χρήση της Ψηφιακής Αφήγησης, δείχνοντας ότι τα ψηφιακά μέσα είναι χρήσιμα για την εκμάθηση της τοπικής ιστορίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι θετικά, καθώς οι μαθητές μέσω των ψηφιακών μέσων (π.χ. εφημερίδες και podcasts) απέκτησαν ενδιαφέρον για το μάθημα της Λογοτεχνίας και κατανόησαν πληρέστερα την ιστορία.

3.4. Σύνδεση του εκπαιδευτικού υλικού «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο

Το εκπαιδευτικό υλικό με τίτλο «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου» αφορά μαθητές/τριες της Γ΄ Γυμνασίου και προβάλλει ουσιαστική ταύτιση με τις βασικές αξίες, τις αρχές, τις μεθόδους και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του Νέου Προγράμματος Σπουδών Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο. Η συσχέτιση αυτή δεν οριοθετείται

σε ένα επιφανειακό επίπεδο όσον αφορά τους μαθησιακούς στόχους, αλλά επεκτείνεται στον πυρήνα των διδακτικών αξιών του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο προσεγγίζει τη Λογοτεχνία ως χώρο ενεργής δράσης, πρωτοτυπίας, ατομικής έκφρασης και διαπροσωπικών σχέσεων.

Θεμελιώδες στοιχείο του Νέου Προγράμματος Σπουδών είναι η μετακίνηση από την παραδοσιακή διδασκαλία της Λογοτεχνίας, η οποία έχει στο επίκεντρο τη γνώση και την πληροφόρηση, προς μία μέθοδο που προάγει τη μαθητοκεντρική και βιωματική διδασκαλία, όπου ο μαθητής/τρια είναι ενεργός αναγνώστης και συμμετέχων στην παραγωγή περιεχομένου. Το εκπαιδευτικό υλικό αυτό συμπεριλαμβάνει αυτή την αξία, τοποθετώντας ως κύρια επιδίωξη τη διατύπωση απόψεων, την προώθηση της κριτικής ικανότητας, την επέκταση της πνευματικής καλλιέργειας και την ενεργητική παρουσία των μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο/Η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως υποστηρικτής, καθοδηγητής και συντονιστής του εκπαιδευτικού βιώματος, κάτι που ταιριάζει απόλυτα με την κεντρική ιδέα του Νέου Προγράμματος Σπουδών.

Βασικός είναι ο συντονισμός του εκπαιδευτικού υλικού με τη βασική επιδίωξη του Νέου Προγράμματος Σπουδών να αναπτύξει την πρόσληψη και τη βιωματική επαφή των μαθητών/τριών με τα λογοτεχνικά κείμενα. Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών αναγνωρίζει τη μελέτη των λογοτεχνικών κειμένων ως συνομιλία των μαθητών/τριών με τις αξίες και την αισθητική του κειμένου. Στο εκπαιδευτικό υλικό που αφορά τον Καβάφη, οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με την ποίηση όχι μέσα από την αποστήθιση πληροφοριών ή προκαθορισμένων αναλύσεων, αλλά μέσα από την προσωπική πρόσληψη των ποιημάτων, την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας, τον παραλληλισμό λογοτεχνικών κειμένων και την ανίχνευση εννοιών. Με αυτόν τον τρόπο ταυτίζεται πλήρως με τη σύγχρονη ερμηνευτική θεώρηση της λογοτεχνικής διδασκαλίας, την οποία ενστερνίζεται το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Το εκπαιδευτικό υλικό προάγει και τονίζει την ανάλυση των λογοτεχνικών κειμένων σε ποικίλα επίπεδα. Στον Οδηγό Εκπαιδευτικού αναφέρεται με σαφήνεια ότι η διδασκαλία της Λογοτεχνίας δεν αποσκοπεί στην προβολή μίας και μόνης αποδεκτής ερμηνείας, αλλά στην ανάπτυξη μεθόδων προσέγγισης που δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές/τριες να αποδίδουν νόημα στα λογοτεχνικά κείμενα μέσω τεκμηριωμένων ερμηνειών. Η επιλογή της καβαφικής ποίησης είναι ιδιαίτερα κατάλληλη για αυτή την προσέγγιση, καθώς διαθέτει πολλαπλά νοήματα, ειρωνεία, ιστορικές αναφορές και σύνθετα υπαρξιακά ζητήματα. Οι μαθητές/τριες μέσα στο εκπαιδευτικό υλικό καλούνται να αναλύσουν, να παραλληλίσουν

και να αναστοχαστούν πάνω στα ποιήματα, δημιουργώντας ατομική και συλλογική ερμηνευτική οπτική.

Επιπλέον, ένα βασικό σημείο επαφής είναι η συνεργατική μάθηση, η οποία στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών δεν χρησιμοποιείται ως συμπλήρωμα αλλά ως πυρήνας της διδασκαλίας. Στο εκπαιδευτικό υλικό εντάσσεται μεθοδικά η ομαδοσυνεργατική μέθοδος με τεχνικές όπως η ομαδική επεξεργασία των ποιημάτων και η αξιοποίηση συνεργατικών ψηφιακών εργαλείων, όπως το Padlet και τα Google Docs. Με αυτόν τον τρόπο η συνεργασία δεν στοχεύει αποκλειστικά στην επιτυχή απόκτηση της γνώσης αλλά και στην ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων, όπως η συζήτηση, ο σεβασμός των διαφορετικών απόψεων, ο διάλογος για την ανάδειξη των νοημάτων και η συνδημιουργία κειμένων. Έτσι, η τάξη μεταμορφώνεται σε κοινότητα αναγνωστών, όπως τονίζει και το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Σημαντική είναι και η προβολή της αυτοέκφρασης και της δημιουργίας γραπτών κειμένων, στοιχείο που αποτελεί κεντρική ιδέα του Οδηγού Εκπαιδευτικού. Το εκπαιδευτικό υλικό δεν περιορίζεται μόνο στη λεπτομερή ανάλυση των ποιημάτων αλλά προβάλλει τη γόνιμη εμπλοκή των μαθητών/τριών με τη δημιουργία καινοτόμων κειμένων, ψηφιακών αναρτήσεων και άλλων μορφών προσωπικής έκφρασης. Η παραγωγική αυτή διάσταση είναι ιδιαίτερα σημαντική από παιδαγωγική άποψη, καθώς οι μαθητές/τριες μεταβαίνουν από τον ρόλο του αναγνώστη στον ρόλο του παραγωγού περιεχομένου, ενισχύοντας την ουσιαστικότερη κατανόηση των λογοτεχνικών κειμένων και τη σύνδεσή τους με τις προσωπικές τους εμπειρίες.

Η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών αποτελεί επίσης ένα αξιοσημείωτο στοιχείο. Παρόλο που το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών δεν προάγει την τεχνολογία ως αυτοσκοπό, αναγνωρίζει την αξία της ως εργαλείου στήριξης της μαθησιακής εμπειρίας, της συνεργασίας, της δημιουργικότητας και της ποικιλίας των μορφών έκφρασης. Στο εκπαιδευτικό υλικό γίνεται χρήση ψηφιακών περιβαλλόντων, όπως το e-me, το Zoom, το Padlet, τα Google Docs και εφαρμογές Web 2.0, όχι μόνο ως αρωγών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αλλά και ως μέσων ενεργής συμμετοχής, καινοτομίας και διάδρασης. Έτσι, προάγεται και η ανάπτυξη του ψηφιακού γραμματισμού των μαθητών/τριών.

Ακόμη, το εκπαιδευτικό υλικό συσχετίζεται με τις κατευθυντήριες διδακτικές οδηγίες του Νέου Προγράμματος Σπουδών για τη Γ' Γυμνασίου, όπου αναμένεται μία πιο έντονη ιστοριογραμματολογική και αναλυτική προσέγγιση της Λογοτεχνίας. Η ενασχόληση με τον Καβάφη προτείνεται για τη συγκεκριμένη βαθμίδα, καθώς δίνει την

ευκαιρία στους μαθητές/τριες να συσχετίσουν την καβαφική ποίηση με την ιστορία, τον πολιτισμό και τις ιδεολογικές αντιλήψεις της εποχής του, χωρίς όμως να τίθεται στο επίκεντρο η απόκτηση ιστορικής γνώσης. Η γνώση αυτή λειτουργεί ως μέσο ερμηνείας για την αρτιότερη κατανόηση των ποιημάτων και της διαχρονικότητάς τους.

Σπουδαίο επίτευγμα του Νέου Προγράμματος Σπουδών αποτελεί και η σύνδεσή του με τη διαμόρφωση στάσεων και αξιών. Δεν αποσκοπεί μόνο στη γνωστική ανάπτυξη αλλά και στην καλλιέργεια της ευαισθησίας, της κοινωνικής συνείδησης, της αυτογνωσίας και του στοχασμού γύρω από ζητήματα αξιών. Το εκπαιδευτικό υλικό εξυπηρετεί αυτή τη στοχοθεσία μέσω της θετικής προσέγγισης της Λογοτεχνίας, της καλλιέργειας σεβασμού προς το καβαφικό έργο, της ενίσχυσης πρωτότυπων τρόπων έκφρασης συναισθημάτων αλλά και της ανάδειξης της ελεύθερης και αλληλοσεβαστικής ομαδικής εργασίας σε ψηφιακά περιβάλλοντα (ΙΕΠ, 2022).

3.5. Λογοτεχνία και Νέο Πρόγραμμα Σπουδών

Παρουσιάζεται η μεθοδολογία η οποία ακολουθείται για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και συγκεκριμένα του έργου του Κ.Π. Καβάφη, σύμφωνα με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Ακόμη, τονίζεται η αξία των Τ.Π.Ε. στη Λογοτεχνία, ενώ παράλληλα προβάλλονται οι ψηφιακοί τρόποι που υπάρχουν για την αναζήτηση ψηφιακού υλικού σχετικά με το ποιητικό αλλά και το ευρύτερο έργο του Καβάφη.

Ο στόχος τον οποίο θέτει η Λογοτεχνία είναι η σύνδεση του σύγχρονου κόσμου με τα νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα. Ταυτόχρονα, προβάλλει και το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο που περιβάλλει αυτά τα κείμενα, οξύνοντας την κριτική αντίληψη των μαθητών/τριών. Επιπλέον, το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών στοχεύει στην ανάδειξη δεξιοτήτων όπως ο διάλογος, ο αλληλοσεβασμός, η αυτοσυνείδηση αλλά και η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών/τριών. Η Λογοτεχνία αποτελεί μία γέφυρα επικοινωνίας με άλλους πολιτισμούς, τόσο μέσω της μελέτης ξενόγλωσσης λογοτεχνίας όσο και μέσω μεταφράσεων και διασκευών που πραγματοποιούνται. Μέσω της Λογοτεχνίας οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τη χρήση και την κατανόηση της ελληνικής γλώσσας.

Πιο συγκεκριμένα, το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών αποσκοπεί στην ενίσχυση της αντίληψης σχετικά με διαφορετικές οπτικές αλλά και στην υποστήριξη της ατομικής ερμηνείας των κειμένων. Ακόμη, επιδιώκεται η ανίχνευση των κεντρικών ιδεών των

λογοτεχνικών κειμένων, του κοινωνικού, πολιτικού και ιστορικού πλαισίου τους, καθώς και των διαφορετικών λογοτεχνικών ειδών (ΙΕΠ, 2022).

Μία από τις αλλαγές που εισάγει στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι η χρήση, πέρα από το σχολικό εγχειρίδιο, και ολόκληρων λογοτεχνικών έργων. Ο βασικός λόγος αυτής της αλλαγής έγκειται στην πολυπολιτισμική εικόνα που υπάρχει πλέον στις σχολικές τάξεις, καθώς και στην ενθάρρυνση των μαθητών/τριών για την εξερεύνηση βιβλίων που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντά τους και τα οποία επιθυμούν να μελετήσουν. Ένα από τα λογοτεχνικά είδη που δεν εκπροσωπείται επαρκώς στο σχολικό εγχειρίδιο είναι το μυθιστόρημα, το οποίο προβάλλει σύνθετα νοήματα που μπορούν να φανούν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα στους μαθητές/τριες. Προτείνεται, λοιπόν, η ποικιλία στα αναγνωστικά ερεθίσματα που προσελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και οξύνουν τη σκέψη, τη χρήση της γλώσσας και την εποικοδομητική συζήτηση (ΙΕΠ, 2022).

Η Λογοτεχνία κατά κύριο λόγο στηρίζεται στη διαδικασία της ανάγνωσης. Ο/Η εκπαιδευτικός στοχεύει στο να αναδείξει τα λογοτεχνικά κείμενα λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των μαθητών/τριών, όπως είναι οι θρησκευτικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες καθώς και το επίπεδο εγγραμματοτισμού τους. Μέσω της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται την αξία του σεβασμού προς άλλους πολιτισμούς και απόψεις, εκφράζοντας τις τοποθετήσεις τους με επιχειρήματα και διάλογο (Σακίδη, 2020).

Τα μεθοδικά στοιχεία που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί προσανατολίζονται προς τους μαθητές/τριες και σε αξίες όπως το αίσθημα της ενεργητικής παρουσίας τους στη σχολική αίθουσα, το ομαδικό πνεύμα και η παρότρυνση όλων των μαθητών/τριών να καταθέσουν την κρίση τους για τα λογοτεχνικά κείμενα με μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. Μέσα από τη συνεργασία οι μαθητές/τριες συνομιλούν μεταξύ τους, προσπαθούν να καταλήξουν σε κοινά συμπεράσματα με σεβασμό σε κάθε άποψη που προβάλλεται και αναπτύσσουν την αναλυτική τους σκέψη. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές/τριες γίνονται μέλη μιας μαθητικής κοινότητας, η οποία θέτει γερές βάσεις για την αλληλοεκτίμηση και την ενίσχυση της ικανότητας επικοινωνίας τους (ΙΕΠ, 2022).

3.6. Ο Καβάφης στη σχολική εκπαίδευση

Ο ποιητής Κ.Π. Καβάφης, με την πάροδο του χρόνου, αποτελεί έναν από τους βασικούς ποιητές που περιλαμβάνονται στα σχολικά εγχειρίδια και προτείνονται για μελέτη και ανάλυση. Η ενσωμάτωση του Καβάφη στη σχολική εκπαίδευση προέκυψε κυρίως εξαιτίας των ποιημάτων του, τα οποία πραγματεύονται φιλοσοφικά και ηθικά ζητήματα και εντάχθηκαν σχετικά εύκολα σε αυτό που ονομάζεται «λογοτεχνικός κανόνας». Τα ποιήματα του Καβάφη μπορούν να δημιουργήσουν ένα πλαίσιο συζήτησης μέσα στο οποίο οι μαθητές/τριες προβάλλουν την προσωπική τους άποψη γύρω από τις ιδέες και τα νοήματα που αναδεικνύονται μέσα στα ποιήματα, οξύνοντας έτσι και την κριτική τους σκέψη.

Ο προβληματισμός δεν περιορίζεται στα ερωτήματα που σχετίζονται με τα μορφολογικά και υφολογικά στοιχεία των ποιημάτων αλλά επεκτείνεται και σε σύγχρονα ζητήματα, όπως η κοινωνία, η κοσμοθεωρία και ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου. Σε αυτή τη συζήτηση ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως αρωγός για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών/τριών και για την αξιοποίηση των συμπερασμάτων τους στη ζωή πέρα από το σχολικό περιβάλλον (Rachiotiw & Zyga, 2023).

Μέσα από τα ποιήματα του Καβάφη οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τη διαφορετικότητα στη νοοτροπία και τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων. Ακόμη, τα καβαφικά ποιήματα αναδεικνύουν θέματα σχετικά με τον εσωτερικό κόσμο του ατόμου και τη διαμόρφωση πεποιθήσεων, οι οποίες θεμελιώνονται σε μικρές ηλικίες και συνεχίζουν να επηρεάζουν τον άνθρωπο κατά τα χρόνια της ωριμότητας. Επιπλέον, με βάση τη στάση ζωής που προβάλλεται μέσα από τα ποιήματα του Καβάφη, προσφέρεται στον/στην εκπαιδευτικό η δυνατότητα να αξιοποιήσει ποιήματα είτε του ίδιου του ποιητή είτε άλλων δημιουργών που προβάλλουν διαφορετικές οπτικές και αντιλήψεις (Δανιήλ κ.συν., 2007).

Με αυτόν τον τρόπο οι ορίζοντες των μαθητών/τριών διευρύνονται και οι ίδιοι μπαίνουν στη διαδικασία να συζητήσουν με επιχειρήματα και να κατανοήσουν διαφορετικές αντιλήψεις. Στην καλύτερη κατανόηση των ποιημάτων ιδιαίτερα βοηθητικός είναι και ο τρόπος απαγγελίας τους, τόσο από τους μαθητές/τριες όσο και από τον/την εκπαιδευτικό, καθώς τα νοήματά τους δεν είναι πάντοτε άμεσα εμφανή και απαιτούν προσεκτική και αναλυτική ανάγνωση (Δανιήλ κ. συν., 2007).

Ένα θετικό αποτέλεσμα που αναδεικνύεται είναι ότι οι μαθητές/τριες, μέσω της επαφής τους με το ποιητικό έργο του Καβάφη, μπορούν να αποκτήσουν μια πληρέστερη εικόνα για τα νοήματα και τον θεματικό πυρήνα των ποιημάτων. Παράλληλα, καλλιεργείται

ένας διαρκής προβληματισμός σχετικά με την κοινωνία, τον εαυτό τους και τις πεποιθήσεις που θα διαμορφώσουν μέσα από τη βαθύτερη κατανόηση των ποιημάτων.

3.7. Η αξιοποίηση της τεχνολογίας στο μάθημα της Λογοτεχνίας

Η χρήση της τεχνολογίας στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας μέσω της αξιοποίησης των Τ.Π.Ε. αποτελεί έναν συνδυαστικό κρίκο μεταξύ της Λογοτεχνίας και των εξελίξεων του σύγχρονου κόσμου. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της αναδιαμόρφωσης των επιθυμητών μαθησιακών αποτελεσμάτων της διδασκαλίας της Λογοτεχνίας, τα οποία επιδιώκουν να επιτύχουν οι εκπαιδευτικοί (ΙΕΠ, 2022)

Με τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα και την αξιοποίησή τους, το μάθημα της Λογοτεχνίας εξελίσσεται πολυεπίπεδα και καθίσταται περισσότερο συνδεδεμένο με τις απαιτήσεις της εποχής. Οι Τ.Π.Ε. διευκολύνουν την εκπαιδευτική διαδικασία, καθιστώντας τους μαθητές/τριες ενεργούς στην τάξη, καθώς δεν αποτελούν μόνο μέσα υποστήριξης του μαθήματος αλλά και εργαλεία ένταξης των μαθητών/τριών στον σύγχρονο κόσμο, ο οποίος μεταβάλλεται διαρκώς (ΙΕΠ, 2022).

Με τις Τ.Π.Ε. σημειώνεται πρόοδος στον τρόπο με τον οποίο διανέμονται τα λογοτεχνικά κείμενα στους μαθητές/τριες, στα διαθέσιμα μέσα συνεργασίας, αλλά και στους τρόπους με τους οποίους οι μαθητές/τριες επικοινωνούν τόσο μεταξύ τους όσο και με τους εκπαιδευτικούς. Δύο είναι οι βασικές αλλαγές που αφορούν τη μορφή των λογοτεχνικών κειμένων. Η πρώτη αφορά τα e-books, δηλαδή βιβλία που υπάρχουν σε έντυπη μορφή και μετατρέπονται σε ψηφιακή. Τα e-books μπορούν να περιλαμβάνουν τόσο κλασική όσο και σύγχρονη λογοτεχνία σε πιο προσβάσιμη μορφή (Καπανιάρης κ.συν., 2023). Η δεύτερη κατηγορία είναι η «κυβερνολογοτεχνία», η οποία δημιουργείται και διανέμεται αποκλειστικά μέσω του διαδικτύου.

Η κυβερνολογοτεχνία αναδεικνύει ορισμένες σημαντικές δυνατότητες των Τ.Π.Ε., όπως την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης και την παραγωγή πρωτότυπων λογοτεχνικών ιδεών, την αξιοποίηση σύγχρονων και ασύγχρονων μορφών επικοινωνίας, καθώς και τη συνεργατική ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων μέσα από κοινόχρηστα έγγραφα και εφαρμογές που ενισχύουν τη συνεργασία (Δημητρούλια, 2017).

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας με την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στοχεύει σε πολλαπλά επίπεδα. Αρχικά, σημαντική είναι η αύξηση των εκπαιδευτικών μέσων που προσφέρονται στους μαθητές/τριες και στους εκπαιδευτικούς, καθώς και οι δύο πλευρές αποκτούν

πρόσβαση σε περισσότερα εργαλεία, γεγονός που συμβάλλει στην εξοικείωσή τους με τη χρήση τους.

Από την άλλη πλευρά, ο/η εκπαιδευτικός, έχοντας σχεδιάσει ένα διδακτικό πλαίσιο που αξιοποιεί τις Τ.Π.Ε., αισθάνεται μεγαλύτερη ασφάλεια ως προς την οργάνωση και την υλοποίηση του μαθήματος. Επιπλέον, ενισχύεται η διάθεση των μαθητών/τριών να εκφράσουν τις προσωπικές τους απόψεις για τα λογοτεχνικά κείμενα και να συμμετέχουν σε διάλογο με τους συμμαθητές/τριές τους και τον/την εκπαιδευτικό μέσω των ψηφιακών εργαλείων(ΙΕΠ, 2022).

Ακόμη, οι ορίζοντες των μαθητών/τριών διευρύνονται, καθώς έρχονται σε επαφή με ποικίλα ερεθίσματα που ενισχύουν τη σχέση τους με τα λογοτεχνικά κείμενα. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η επαφή με έργα που βρίσκονται εκτός των σχολικών εγχειριδίων, ώστε να αποκτήσουν μια ευρύτερη εικόνα διαφορετικών γραφών, ιστορικών εποχών και τρόπων προσέγγισης ζητημάτων προς συζήτηση.

Οι Τ.Π.Ε. παρέχουν επίσης στους μαθητές/τριες τη δυνατότητα να κατανοήσουν καλύτερα τον τρόπο δημιουργίας των λογοτεχνικών κειμένων, επιχειρώντας και οι ίδιοι να παράγουν δικά τους κείμενα, να τα επεξεργαστούν ή να τα εμπλουτίσουν με νέα στοιχεία. Παράλληλα, προάγονται ποικίλες μορφές συνεργασίας μεταξύ των μαθητών/τριών, οι οποίοι συναποφασίζουν μέσω του διαλόγου για ζητήματα που αφορούν τα θεματικά κέντρα των λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας κοινωνικά δίκτυα, εκπαιδευτικές πλατφόρμες και ειδικούς ιστότοπους, όπως τα forum (Καράτζογλου & Papadimitriou, 2022· Βογιατζάκη, 2020).

Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών αποτελεί επίσης σημαντικό όφελος από την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. και μπορεί να επιτευχθεί μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που προσεγγίζουν διάφορα ζητήματα με πολλαπλούς τρόπους παρουσίασης, όπως ο γραπτός λόγος, οι παρουσιάσεις, τα βίντεο και άλλες μορφές πολυτροπικού υλικού (ΙΕΠ, 2022).

3.8. Ψηφιακό υλικό των ποιημάτων του Καβάφη

Βασική προϋπόθεση για να διδαχθεί η Λογοτεχνία και, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα ποιήματα του Κ.Π. Καβάφη αποτελεί η άμεση πρόσβαση στο έργο του. Με την εξέλιξη της τεχνολογίας υπάρχει πλέον η δυνατότητα τα λογοτεχνικά κείμενα να βρίσκονται σε ψηφιοποιημένη μορφή.

Αρχικά, το αρχείο του Καβάφη περιέχει μεγάλη ποικιλία τεκμηρίων του ποιητή πέρα από τα ποιήματά του, όπως επιστολές, χειρόγραφα, οπτικό και έντυπο υλικό. Για τη μελέτη αυτού του αρχείου μπορεί κανείς να απευθυνθεί στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Ωνάση, το οποίο από το 2017 έχει ψηφιοποιήσει ολόκληρο το αρχείο σε δύο γλώσσες, ελληνικά και αγγλικά. Πέρα από την άρτια τεχνική ψηφιοποίηση, το Ίδρυμα Ωνάση, σε συνεργασία με επιστήμονες και φιλόλογους, προχώρησε στην οργάνωση και τεκμηρίωση του αρχείου, το οποίο είναι ελεύθερα διαθέσιμο στο Διαδίκτυο για μελέτη και αξιοποίηση από μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς (Καγιαλής, 2020).

Η πρωτοβουλία αυτή του Ιδρύματος Ωνάση για την ψηφιοποίηση του καβαφικού αρχείου διευκολύνει σημαντικά το διδακτικό έργο, καθώς δίνει την ευκαιρία στους μαθητές/τριες, ανεξάρτητα από το επίπεδο τεχνολογικών δεξιοτήτων ή εξοικείωσης με την ποίηση του Καβάφη, να αλληλεπιδράσουν με το έργο του. Παράλληλα, έχουν τη δυνατότητα να το αξιοποιήσουν δημιουργικά, αναπτύσσοντας δεξιότητες όπως η επινοητικότητα και η κριτική σκέψη. Επιπλέον, οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με νέες μεθόδους διδασκαλίας, οι οποίες ενισχύουν την κατανόηση των κειμένων μέσα από τη σύνδεσή τους με οπτικό και αρχειακό υλικό.

Το σημαντικότερο ίσως πλεονέκτημα της ψηφιοποίησης του αρχείου του Καβάφη είναι ότι παρέχει σε μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα αξιοποίησής του σε διδασκαλίες που ενισχύουν την ενεργή και συλλογική συμμετοχή. Αυτό μπορεί να συμβεί τόσο στη συμβατική διδασκαλία μέσα στην τάξη όσο και στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Λόγω της ευελιξίας που προσφέρει το γεγονός ότι το αρχείο είναι ελεύθερα διαθέσιμο στο Διαδίκτυο, οι μαθητές/τριες μπορούν να το εξερευνήσουν αυτόνομα, αποκτώντας ερεθίσματα για περαιτέρω συζήτηση και στοχασμό.

Έτσι, με βάση το ψηφιοποιημένο αρχείο, οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα μαθησιακό περιβάλλον που ενεργοποιεί βιωματικές και αναστοχαστικές δράσεις, επιδιώκοντας την προσαρμοστικότητα χωρίς τους περιορισμούς του χρόνου και του τόπου.

Ένας ακόμη τρόπος επαφής των μαθητών/τριών με το καβαφικό έργο είναι οι «Ζωντανές διαδικτυακές περιηγήσεις στην Ωνάσειο Βιβλιοθήκη». Η δράση αυτή προσφέρει πληθώρα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για μαθητές/τριες που βρίσκονται μακριά και δεν μπορούν να επισκεφθούν τη Βιβλιοθήκη, αλλά επιθυμούν να γνωρίσουν το υλικό που διαθέτει.

Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει την υποδοχή των μαθητών/τριών, μια εικονική περιήγηση στο εσωτερικό του κτηρίου και μια σύντομη παρουσίαση του ιστορικού πλαισίου μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε η Βιβλιοθήκη. Παράλληλα, παρουσιάζονται τα εικαστικά εκθέματα, οι συλλογές βιβλίων και τα αρχεία που φιλοξενούνται σε αυτή. Ακολουθεί συζήτηση με τους μαθητές/τριες, παρουσίαση ψηφιακών εργαλείων και εκπαιδευτικών πόρων, καθώς και ένα παιχνίδι γνώσεων σχετικό με την περιήγηση που προηγήθηκε.

Σκοπός αυτής της δράσης είναι, πέρα από τη γνωριμία με τον πολιτισμό και την τέχνη, οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν σε βάθος νέους τρόπους αξιοποίησης αρχειακού και πολιτιστικού υλικού, μέσα σε ένα φιλικό, φιλόξενο και παιδαγωγικά υποστηρικτικό περιβάλλον. Μέσα από αυτή την πρωτοβουλία και με την κατάλληλη αξιοποίηση των δυνατοτήτων κάθε μαθητή/τριας, ανάλογα με τη σχολική βαθμίδα στην οποία βρίσκεται, ενισχύονται τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα. Παράλληλα, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με καινοτόμα τεχνολογικά μέσα και αναπτύσσουν δεξιότητες όπως η ενεργή συμμετοχή στον διάλογο και η ομαδικότητα (Κανταρτζή & Φουργκατσιώτης, 2023).

Στην Ωνάσειο Βιβλιοθήκη βρίσκεται, εκτός από το αρχείο του Καβάφη, και πλήθος άλλων τεκμηρίων, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν σε συνδυασμό με το έργο του ποιητή, ώστε οι μαθητές/τριες να έρθουν σε επαφή με διαφορετικές ιδέες, νοοτροπίες και αντιλήψεις. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τα βαθύτερα νοήματα των ποιημάτων, γνωρίζοντας παράλληλα και το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτά γράφτηκαν.

Ακόμη, παρέχεται στους μαθητές/τριες η δυνατότητα, καθώς μελετούν τα αρχεία και τα ποιήματα, να επικοινωνούν μεταξύ τους, να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν απόψεις, να διαφωνούν δημιουργικά και να αντιλαμβάνονται τη σημασία της συνεργασίας.

Εν κατακλείδι, το ψηφιακό υλικό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας, ειδικά όταν αξιοποιείται στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Με αυτόν τον τρόπο οι εμπλεκόμενοι αισθάνονται ότι διαθέτουν τα απαραίτητα εφόδια για τη μάθησή τους και ότι δεν αποκλείονται από την εκπαιδευτική διαδικασία.

3.9. Η διδακτική αξιοποίηση των ιδιοτεροτήτων της καβαφικής ποίησης στο εκπαιδευτικό υλικό «Εξ αποστάσεως μελέτη του Καβαφικού έργου»

Η διδασκαλία του έργου του Κ.Π. Καβάφη στις σχολικές αίθουσες αποτελεί ένα απαιτητικό αλλά ταυτόχρονα ιδιαίτερα εποικοδομητικό εγχείρημα ως προς τις παιδαγωγικές και φιλοσοφικές του διαστάσεις. Η μοναδικότητα της ποίησης του Καβάφη δεν προκύπτει μόνο από την περίοπτη θέση που κατέχει στη Νεοελληνική Λογοτεχνία αλλά και από τον ποιητικό του λόγο, ο οποίος είναι πολυσημικός, υπαινικτικός, στοχαστικός, ειρωνικός, ιστορικά και υπαρξιακά πυκνός. Τα ποιήματα του Καβάφη δεν προσφέρονται για μια επιφανειακή και μονοδιάστατη ανάλυση. Αντίθετα, προϋπόθεση για την επεξεργασία τους είναι η ύπαρξη ενός ενεργού αναγνώστη, ο οποίος μπορεί να αντιληφθεί τις σύνθετες έννοιες και τα κρυμμένα νοήματα και να συνδιαμορφώσει την ερμηνεία τους. Έχοντας τα παραπάνω ως γνώμονα, κάθε διδακτική πρόταση που επιλέγει το καβαφικό έργο οφείλει να λαμβάνει υπόψη αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και να σχεδιάζει την προσέγγιση των ποιημάτων με μέσα που ανταποκρίνονται στη σύνθετη φύση τους.

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό ακολουθεί αυτή την κατεύθυνση. Η επιλογή του έργου του Καβάφη δεν καθορίζεται από την αναγνωρισιμότητά του ούτε από την ένταξή του στον σχολικό λογοτεχνικό κανόνα, αλλά από την κατανόηση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας που χαρακτηρίζει τα ποιήματά του. Το εκπαιδευτικό υλικό στοχεύει στην αναλυτική προσέγγιση των ποιημάτων, στον παραλληλισμό τους με άλλα έργα, στην κατανόηση των θεματικών τους κατηγοριών και στη σύνδεση του καβαφικού έργου με το ιστορικό και πολιτισμικό του πλαίσιο, αναδεικνύοντας μια συνειδητή φιλολογική προσέγγιση των βασικών χαρακτηριστικών του καβαφικού corpus.

Η ιστορία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του έργου του Καβάφη. Ο ποιητής αξιοποιεί πρόσωπα, γεγονότα και καταστάσεις από την ελληνιστική, τη ρωμαϊκή και τη βυζαντινή ιστορία, όχι με σκοπό την αναπαράσταση της ιστορίας, αλλά χρησιμοποιώντας την ως μέσο προβληματισμού πάνω σε διαχρονικά ζητήματα που απασχολούν τον άνθρωπο, όπως η εξουσία, η φθορά, η ήττα, η ματαιότητα, η ηθική επιλογή και η ανθρώπινη αδυναμία. Η ιστορία στον Καβάφη λειτουργεί κυρίως αλληγορικά και όχι ως μέσο ιστορικής ενημέρωσης. Το εκπαιδευτικό υλικό αναγνωρίζει αυτά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, καθώς δεν περιορίζεται μόνο στην επαφή των μαθητών/τριών με τον

ποιητή, αλλά επιδιώκει τη σύνδεση των ποιημάτων με το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής τους. Με αυτή την επιλογή καθίσταται σαφές ότι η προσέγγιση του καβαφικού έργου προϋποθέτει ουσιαστική επαφή με την ιστορία, χωρίς όμως η ιστορική γνώση να αποτελεί αυτοσκοπό.

Η πολυσημία, από την άλλη πλευρά, αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό του λόγου του Καβάφη. Η ποίησή του δεν προσφέρει εύκολες ή μονοδιάστατες ερμηνείες, αλλά απαιτεί επαναλαμβανόμενες αναγνώσεις, κατανόηση των αποσιωπήσεων, των αντιστροφών και των λεπτών μετατοπίσεων της αφηγηματικής οπτικής. Θεμελιώδες στοιχείο του καβαφικού έργου είναι επίσης η ειρωνεία, η οποία συμβάλλει στη νοηματική πολυπλοκότητα και ωθεί τον αναγνώστη σε βαθύτερο προβληματισμό. Το γεγονός ότι το εκπαιδευτικό υλικό στοχεύει στην εννοιολογική και ερμηνευτική προσέγγιση του έργου και στην ανάπτυξη επιχειρηματολογημένης σκέψης δείχνει ότι αναγνωρίζει την ποίηση του Καβάφη ως πρόσφορο πεδίο λογοτεχνικής ερμηνείας και όχι απλής κατανόησης.

Ενδιαφέρουσα είναι και η επιλογή ποιημάτων που προσφέρονται για συγκριτική ανάγνωση. Η επιλογή αυτή βασίζεται στο γεγονός ότι το καβαφικό έργο συγκροτεί ένα ενιαίο ποιητικό σύμπαν, μέσα στο οποίο επανεμφανίζονται σταθερά μοτίβα, μορφές και αξιακές εντάσεις. Ο χρόνος, η μνήμη, η φθορά, η προσωπική αξιοπρέπεια, η ιστορική ειρωνεία, η επιθυμία, η ήττα και η ανθρώπινη αυτογνωσία διαπερνούν το έργο του με ποικίλους τρόπους. Η συγκριτική ανάγνωση αξιοποιείται, επομένως, για την ανάδειξη της εσωτερικής συνοχής της ποίησης του Καβάφη.

Ο Καβάφης στην ποίησή του συνδέει το προσωπικό με το συλλογικό βίωμα. Αν και συχνά τα ποιήματα αναφέρονται σε ιστορικά ή δραματοποιημένα πρόσωπα, στην πραγματικότητα πραγματεύονται ζητήματα που σχετίζονται με την ανθρώπινη ύπαρξη και την ατομική εμπειρία. Το γεγονός αυτό συμβάλλει καθοριστικά στη διαχρονική απήχηση του έργου του στους νέους, παρά τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες που ενδέχεται να παρουσιάζει. Το εκπαιδευτικό υλικό, δίνοντας έμφαση στην έκφραση προσωπικής γνώμης, στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και στην αξιοποίηση της δημιουργικότητας των μαθητών/τριών, αναδεικνύει την ποίηση του Καβάφη ως μέσο προβληματισμού και διαλόγου.

Η γλώσσα του Καβάφη κινείται ανάμεσα στην καθαρεύουσα και τη δημοτική. Συνδυάζει λόγιες μορφές με έναν συχνά πεζολογικό τόνο, αποφεύγοντας τη ρητορική έξαρση και επιλέγοντας μια λιτή έκφραση που ενισχύει τον στοχασμό. Η ιδιαίτερη αυτή γλώσσα μπορεί να δημιουργήσει δυσκολίες στους σύγχρονους αναγνώστες, κυρίως λόγω

της ειρωνείας, των ιστορικών αναφορών και της εκφραστικής οικονομίας που τη χαρακτηρίζουν. Το εκπαιδευτικό υλικό προωθεί μια σταδιακή και ενεργητική προσέγγιση του ποιητικού έργου, ώστε οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν βαθύτερα τα νοήματά του.

Το εκπαιδευτικό υλικό απευθύνεται σε μαθητές/τριες της Γ΄ Γυμνασίου. Η εφηβεία χαρακτηρίζεται από αναζήτηση ταυτότητας, υπαρξιακό προβληματισμό και αυξημένη ευαισθησία σε ζητήματα επιλογών, αξιών και αυτογνωσίας. Η ποίηση του Καβάφη, εξαιτίας των θεμάτων που θέτει προς συζήτηση και ερμηνεία, τοποθετεί στο επίκεντρο την ενεργό συμμετοχή του αναγνώστη. Το εκπαιδευτικό υλικό, ακολουθώντας αυτή την κατεύθυνση, θεωρεί ότι οι μαθητές/τριες δεν είναι απλοί αποδέκτες φιλολογικών πληροφοριών, αλλά αναγνώστες που έρχονται σε ουσιαστική επαφή με την καβαφική ποίηση.

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού που σχεδιάστηκε πιλοτικά για εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συνδυάζοντας σύγχρονες και ασύγχρονες συνεδρίες, στο μάθημα «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, της Γ' Γυμνασίου». Βασίστηκε στο μοντέλο TRACK με την μέθοδο της Ανεστραμμένης τάξης. Το εκπαιδευτικό υλικό εστιάζει στην εξ αποστάσεως προσέγγιση του βίου και του ποιητικού έργου του Κ.Π. Καβάφη, με κεντρικό άξονα τη συγκριτική ανάλυση των ποιημάτων «Ιθάκη» και «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον». Στόχος της δεν είναι η παθητική απομνημόνευση φιλολογικών πληροφοριών, αλλά η κριτική, ερμηνευτική και βιοματική εμβάθυνση στα καβαφικά νοήματα, η ανάδειξη της διαχρονικής πολιτισμικής τους αξίας και η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/τριών σε αυθεντικές δραστηριότητες ψηφιακής έκφρασης και συνεργασίας. Η δομή του ορίζεται σε τέσσερις διδακτικές ώρες κατανεμημένες σε δύο δίωρα εντός της μίας εβδομάδας. Ο τίτλος του εκπαιδευτικού υλικού είναι « η διαχρονική πολιτιστική συμβολή του ποιητή Κ.Π. Καβάφη». Επιπλέον, παρουσιάζεται το σκεπτικό και θεωρητικό-Παιδαγωγικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίχθηκε το εκπαιδευτικό υλικό. Ακόμη, περιγράφεται με σαφήνεια η στοχοθεσία και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Αναλύονται το ψηφιακό οικοσύστημα και τα εκπαιδευτικά μέσα, τα οποία εντάσσονται στο εκπαιδευτικό υλικό, καθώς και οι διδακτικές τεχνικές και ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού. Τέλος, γίνεται λόγος για τις προαπαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες.

4.1. Σκεπτικό και Θεωρητικό-Παιδαγωγικό Πλαίσιο

Η διδασκαλία της ποίησης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση συχνά προσκρούει στην αντίληψη ότι πρόκειται για ένα δυσπρόσιτο και απαιτητικό είδος. Η συγκεκριμένη πρόταση αξιοποιεί την εξ αποστάσεως εκπαίδευση για να αποδομήσει αυτό το στερεότυπο, μετατρέποντας τη λογοτεχνική ανάγνωση σε προσωπικό και συλλογικό βίωμα μέσα από τρεις βασικούς παιδαγωγικούς πυλώνες:

Ο πρώτος πυλώνας είναι το Μοντέλο της Ανεστραμμένης Τάξης (Flipped Classroom), όπου η παραδοσιακή δομή διδασκαλίας ανατρέπεται, καθώς υφίστανται δύο φάσεις. Στη ασύγχρονη φάση, όπου είναι η ατομική μελέτη οι μαθητές/τριες μελετούν αυτόνομα στον δικό τους ρυθμό πολυτροπικό υλικό (βίντεο, ψηφιακά αρχεία, ακουστικές απαγγελίες) και πραγματοποιούν δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης πριν από τη ζωντανή

συνάντηση. Στη σύγχρονη φάση, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η τηλεδιάσκεψη μέσω Zoom, ο κοινός ψηφιακός χρόνος απαλλάσσεται από τη διάλεξη και αξιοποιείται εξ ολοκλήρου για συνεργατική επίλυση προβλημάτων, συγκριτική ανάλυση σε μικρές ομάδες (breakout rooms), κριτικό διάλογο και δημιουργική σύνθεση.

Ο δεύτερος πυλώνας είναι το Πλαίσιο TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge): Ο σχεδιασμός εναρμονίζει πλήρως αρχικά με τη γνώση του περιεχομένου (CK) που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η καβαφική ποίηση και οι τεχνικές για την κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου, στη συνέχεια με τις κατάλληλες μαθητοκεντρικές παιδαγωγικές μεθόδους (PK) όπως είναι ο ομαδοσυνεργατισμός και η διερευνητική μάθηση και τέλος με τα κατάλληλα ψηφιακά εργαλεία (TK) όπως είναι Web 2.0, e-me, Padlet, Canva, Google Docs.

Ο τρίτος πυλώνας είναι η σύνδεση με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας, καθώς η πρόταση συνδέεται άμεσα με το Θεματικό Πεδίο «Ανάγνωση/Ακρόαση/Κατανόηση» (Θεματική Ενότητα: «1α. Προσέγγιση κειμένου») της Γ΄ Γυμνασίου, προάγοντας σημαντικότερες δεξιότητες για τους μαθητές/τριες όπως τη διακειμενικότητα, την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και τη μετατροπή της τάξης σε κοινότητα αναγνωστών.

4.2. Στοχοθεσία & Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα

Μέσα από τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού διαφαίνεται η επίτευξη της στοχοθεσίας, η οποία είχε τεθεί μέσω των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Πιο συγκεκριμένα όσο αφορά το πεδίο της γνώσης οι μαθητές/τριες κάνουν ανάκληση της συμβολής του Καβάφη στη νεοελληνική γραμματεία, καθώς αναγνωρίζουν την προσφορά του. Ακόμη, βρίσκονται σε θέση μέσα από την ενασχολησή τους να διακρίνουν τις τρεις βασικές θεματικές κατηγορίες των ποιημάτων του Καβάφη (ιστορικά, φιλοσοφικά, διδακτικά/ηδονικά).

Επίσης, κατορθώνουν να εντρυφήσουν στη ουσία των δύο ποιημάτων «Ιθάκη» και «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» κάνοντας ερμηνευτική ανάλυση στα ποιήματα αλλά και συγκρινοντάς τη δομή, το θέμα και τα νοήματα αυτών των ποιημάτων. Τέλος, διαπιστώνεται και τεκμηριώνεται η διαχρονική αξία του έργου του Καβάφη μέσα από τις αξίες και τα μηνύματα των ποιημάτων του αλλά και η κοινωνικοπολιτισμική του αξία κυρίως μέσω της ενότητας του Έτους του Καβάφη.

Οι δεξιότητες από την άλλη πλευρά, οι οποίες ενισχύονται είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της επιχειρηματολογίας όσο αφορά της δραστηριότητα, τις οποίες παραδίδουν δηλαδή τα γραπτά δοκίμια. Ακόμη, οι μαθητές/τριες αποκτούν εξοικίωση με τον χειρισμό συνεργατικών εργαλείων όπως το Google Docs, το Padlet, το Canva, το e-me, και το Zoom. Σημαντική είναι και η απόκτηση τις δεξιότητας, η οποία συνδέεται με την παραγωγή πολυτροπικού περιεχομένου, όπως στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό είναι η δημιουργία της ψηφιακής αφίσας και του συνεργατικού ιστολογίου. Η ομαδοσυνεργατική συνδιαμόρφωση εγγράφων και δραστηριοτήτων είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη με την ανταλλαγή απόψεων και ιδεών, όπως και η εποικοδομητική ανατροφοδότηση, η οποία δίνεται τόσο από τους ίδιους τους μαθητές/τριες όσο και από τους εκπαιδευτές τους.

Στο πλαίσιο των στάσεων οι μαθητές/τριες προδιαθέτονται θετικά απέναντι στη ποίηση ως μέσω εσωτερικής και υπαρξιακής έκφρασης. Επιπλέον, επιδεικνύουν σεβασμό, ενσυναίσθηση και δημοκρατικό διάλογο μέσα στις ψηφιακές ομάδες, οι οποίες δημιουργούνται κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τέλος, επιτυγχάνεται το πιο ουσιαστικό και το οποίο συνδέεται άρρηκτα με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και συγκεκριμένα πρόκειται για την ενίσχυση της αυτορρύθμισης, της αυτονομίας και της διάθεσης για πολιτισμική διερεύνηση.

4.3. Ψηφιακό Οικοσύστημα & Εκπαιδευτικά Μέσα

Για την υλοποίηση της πρότασης αξιοποιείται ένα στοχευμένο σύνολο ψηφιακών μέσων. Αρχικά χρησιμοποιείται η πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης Zoom όπου αυτός είναι ο χώρος των σύγχρονων συναντήσεων, της ολομέλειας και της ομαδοσυνεργατικής εργασίας μεταξύ μαθητών/τριών σε δωμάτια υπο-ομάδων (Breakout Rooms). Ακόμη, τα συνεργατικά έγγραφα Google Docs βοηθούν την ταυτόχρονη συγγραφή, επεξεργασία και σχολιασμός συγκριτικών αναλύσεων και δράσεων σε πραγματικό χρόνο. Η ψηφιακή πλατφόρμα e-me, οποία υπάρχει στο εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί έναν ασύγχρονος χώρος αναφοράς, διαμοιρασμού υλικού, υποβολής ατομικών εργασιών και ανάπτυξης του συνεργατικού ιστολογίου (blog) της τάξης στα πλαίσια των δραστηριοτήτων. Το Padlet είναι ψηφιακός τοίχος στον οποίο γίνεται οπτικοποίηση συναισθημάτων, κατάθεση αναστοχαστικών μηνυμάτων και διαδραστικός σχολιασμός. Επιπλέον, αξιοποιείται το Canva, το οποίο είναι εργαλείο γραφιστικής σχεδίασης με σκοπό τη δημιουργία πρωτότυπων ψηφιακών αφισών για την προώθηση πολιτιστικών δράσεων. Τέλος, γίνεται χρήση των Ανοικτών Ψηφιακών Πόρων & Πολυμέσων. Πιο συγκεκριμένα, αξιοποιείται το Ψηφιοποιημένο Αρχείο

Καβάφη προερχόμενο από το Ίδρυμα Ωνάση, την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα και των οπτικοακουστικών απαγγελιών στο YouTube του Γ. Ρίτσος, ο οποίος αναλύει τι είναι η ποίηση και της Έλλης Λαμπέτης με τις απαγγελίες των ποιημάτων.

4.4. Διδακτικές Τεχνικές και Ρόλος του/της Εκπαιδευτικού

Στο πλαίσιο της πρότασης εφαρμόζονται ενεργητικές διδακτικές τεχνικές. Ειδικότερα, αξιοποιείται ο καταιγισμός ιδεών (Brainstorming) και η Ερώτηση-Απάντηση με σκοπό την ανίχνευση των αρχικών αναπαραστάσεων των μαθητών/τριών. Στη συνέχεια, χρησιμοποιείται η τεχνική της χιονοστιβάδας (Snowballing) αποσκοπώντας στη σταδιακή μετάβαση από τον ατομικό στοχασμό στη συνεργασία σε ζεύγη/ομάδες και τελικά στη σύνθεση στην ολομέλεια. Τέλος, γίνεται χρήση της ομαδοσυνεργατική διδασκαλία για την κατανομή διακριτών ρόλων εντός των ψηφιακών ομάδων και τη συνδημιουργία κοινών παραδοτέων

Όσο αφορά τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως διαδικασία, ο/η εκπαιδευτικός απεκδύεται τον ρόλο του αυθεντικού πομπού γνώσης και λειτουργεί ως ένας αρχιτέκτονας μάθησης, καθώς σχεδιάζει σαφείς μαθησιακές διαδρομές και δομημένα ψηφιακά περιβάλλοντα. Ο ρόλος του επίσης είναι του Διαμεσολαβητής και εμπνευστής ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή, επιλύοντας τεχνικές ή γνωστικές απορίες και καλλιεργώντας το αίσθημα κοινότητας και ασφάλειας. Αλλά διαθέτει και τον ρόλο του Συμβούλου και Αξιολογητή παρέχοντας συνεχή διαμορφωτική ανατροφοδότηση και υποστηρίζοντας την αυτονομία και την αυτορρύθμιση των εκπαιδευομένων.

4.5. Προαπαιτούμενες Γνώσεις και Δεξιότητες

Ο εκπαιδευτικός είναι προαπαιτούμενο να έχει εξοικειωθεί με τη διαχείριση πλατφορμών τηλεδιάσκεψης όπως το Zoom, τα εργαλεία Web 2.0 και ασύγχρονων LMS, καθώς και να κατέχει την απαραίτητη μεθοδολογική κατάρτιση όσο αφορά την εξ αποστάσεως διδακτική της Λογοτεχνίας. Από την άλλη πλευρά οι μαθητές/τριες οφείλουν να κατέχουν τον βασικός ψηφιακός γραμματισμός όπως για παράδειγμα γνώσεις για την πλοήγηση στο διαδίκτυο και τη σύνδεση σε πλατφόρμες, αλλά και εμπειρία σε βασικές ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες όπως και μια πρώτη επαφή με τον ποιητικό λόγο από τις προηγούμενες τάξεις.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί αναφέρεται η προσέγγιση του ακολουθήθηκε για το ακόλουθο εκπαιδευτικό υλικό με τίτλο «Η διαχρονική πολιτιστική συμβολή του ποιητή Κ.Π. Καβάφη».

5.1. Ο Σκοπός και ο σχεδιασμός του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού

Το εκπαιδευτικό υλικό με τίτλο «Η διαχρονική πολιτιστική συμβολή του ποιητή Κ.Π. Καβάφη» δημιουργήθηκε με σκοπό να αναδείξει τις δυνατότητες που προσφέρει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος βασίστηκε στο γεγονός ότι ο Κ.Π. Καβάφης αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της νεοελληνικής ποίησης, ενώ το έργο του εξακολουθεί να παρουσιάζει διαχρονικό ενδιαφέρον και να προκαλεί προβληματισμό στους αναγνώστες διαφορετικών ηλικιών. Μέσα από τα ποιήματά του προβάλλονται ζητήματα που σχετίζονται με την ανθρώπινη ύπαρξη, την ιστορία, τις προσωπικές επιλογές και τη στάση του ατόμου απέναντι στη ζωή, στοιχεία τα οποία μπορούν να αποτελέσουν γόνιμο πεδίο συζήτησης και προβληματισμού για τους μαθητές και τις μαθήτριες της Γ΄ Γυμνασίου.

Η δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού στηρίχθηκε στις αρχές που αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας και ιδιαίτερα στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, του Νέου Προγράμματος Σπουδών για τη Λογοτεχνία, καθώς και στο μοντέλο TRACK. Σκοπός δεν είναι η απομνημόνευση πληροφοριών σχετικά με τη ζωή και το έργο του ποιητή, αλλά η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία μέσα από δραστηριότητες που προωθούν τη διερεύνηση, τη συνεργασία, την ανταλλαγή απόψεων και τη δημιουργική έκφραση.

Το εκπαιδευτικό υλικό απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες της Γ΄ Γυμνασίου και σχεδιάστηκε ώστε να υλοποιηθεί εξ ολοκλήρου σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η χρονική διάρκειά του υπολογίζεται σε τέσσερις διδακτικές ώρες, οι οποίες κατανέμονται σε επιμέρους δραστηριότητες με σταδιακή κλιμάκωση ως προς τις απαιτήσεις

και τους στόχους τους. Αρχικά οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με βασικά στοιχεία σχετικά με τη ζωή και το έργο του Κ.Π. Καβάφη, στη συνέχεια μελετούν και αναλύουν αντιπροσωπευτικά ποιήματά του, ενώ στις επόμενες δραστηριότητες καλούνται να συνδέσουν το έργο του με τη σύγχρονη πολιτιστική πραγματικότητα και να εκφράσουν προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα που προέκυψαν από την επαφή τους με την καβαφική ποίηση.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων, τα οποία λειτουργούν ως μέσα υποστήριξης της μαθησιακής διαδικασίας και όχι ως αυτοσκοπός. Για τον λόγο αυτό αξιοποιούνται η πλατφόρμα τηλεδιάσκεψης Zoom, το Padlet, το e-me, τα Google Docs και το Canva. Μέσα από τα εργαλεία αυτά οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να συνεργάζονται, να δημιουργούν κοινόχρηστο υλικό, να ανταλλάσσουν ιδέες και να παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους.

Παράλληλα, το εκπαιδευτικό υλικό επιδιώκει την ανάπτυξη γνωστικών, κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων. Οι μαθητές/τριες καλούνται να ερμηνεύσουν λογοτεχνικά κείμενα, να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, να τεκμηριώσουν τις απόψεις τους και να συνεργαστούν με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριά τους σε ένα κοινό ψηφιακό περιβάλλον μάθησης. Επιπλέον, ενθαρρύνονται να εκφραστούν δημιουργικά και να προσεγγίσουν την ποίηση ως ένα μέσο προσωπικής έκφρασης και επικοινωνίας.

Ο σχεδιασμός και η δόμηση του εκπαιδευτικού υλικού πραγματοποιήθηκαν με βάση την τυπολογία των West και Λιοναράκη για το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005). Η συγκεκριμένη τυπολογία εδράζεται στο ποιοτικό κριτήριο της πολυμορφικότητας, σύμφωνα με το οποίο η χρήση ποικίλων και κατάλληλα διαρθρωμένων μορφών υλικού προάγει την «ευρετική πορεία αυτομάθησης» του/της εκπαιδευόμενου/ης (Λιοναράκης, 2001). Παράλληλα, συνδέεται λειτουργικά με την ταξινόμια των διδακτικών στόχων των Bloom και Krathwohl (2000), εξασφαλίζοντας ότι κάθε επιμέρους μορφή κειμένου εξυπηρετεί συγκεκριμένα γνωστικά επίπεδα—από τη γνώση και την κατανόηση έως την ανάλυση, τη σύνθεση και την αξιολόγηση.

Ειδικότερα, το υλικό διαρθρώθηκε αξιοποιώντας τις τρεις βασικές δέσμες της τυπολογίας:

Πρώτη Δέσμη (Κείμενο, Προκείμενα, Μετακείμενα): Το βασικό κείμενο φέρει τον κύριο όγκο πληροφορίας και την επιστημονική συγκρότηση. Στην αρχή κάθε ενότητας ενσωματώνονται τα προκείμενα (σκοπός, σαφή και μετρήσιμα προσδοκώμενα αποτελέσματα, έννοιες-κλειδιά και δραστηριότητες ενεργοποίησης προϋπάρχουσας

γνώσης), τα οποία εισάγουν τον/τη μαθητή/τρια στη δομή της ύλης (γνώση/κατανόηση). Στο τέλος, τα μετακείμενα (σύννοψη, γλωσσάρι, βιβλιογραφία, οδηγός περαιτέρω μελέτης) λειτουργούν ως μηχανισμός ελέγχου, εμπέδωσης και σύνθεσης.

Δεύτερη Δέσμη (Διακείμενα, Επικείμενα, Παρακείμενα, Περικείμενα): Τα διακείμενα διαπερνούν τον κορμό της μελέτης με ενδιάμεσες δραστηριότητες αναστοχασμού, αυτοαξιολόγησης και ανατροφοδότησης (εφαρμογή, ανάλυση, αξιολόγηση). Τα επικείμενα και περικείμενα παρέχουν επεξηγήσεις, παραδείγματα, μελέτες περίπτωσης και παράλληλα κείμενα, ενώ τα παρακείμενα (διαγράμματα, οπτικοποιήσεις, τυπογραφική διάταξη) καθιστούν το υλικό φιλικό και εύληπτο.

Τρίτη Δέσμη (Πολυκείμενα, Πολυαντικείμενα): Περιλαμβάνει οδηγίες για την εκπόνηση συνθετικών εργασιών (πολυκείμενα) και ψηφιακά/οπτικοακουστικά μέσα (πολυαντικείμενα) που ενισχύουν τη διάδραση και την αυτενέργεια.

Η επιλογή του μοντέλου των West και Λιοναράκη εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σώμα θεωρητικών προσεγγίσεων για τη συγγραφή αυτόνομου εκπαιδευτικού υλικού:

Derek Rowntree (1994): Εισήγαγε την έννοια του διδακτικού διαλόγου, όπου το έντυπο εκπαιδευτικό υλικό «ενσωματώνει» τον διδάσκοντα μέσα από ένα ύφος «συνομιλίας», ρητές δραστηριότητες και διαρκή καθοδήγηση.

Börje Holmberg (1983, 1995): Θεμελίωσε τη θεωρία της καθοδηγούμενης διδακτικής συνομιλίας (Guided Didactic Conversation). Υποστήριξε ότι το υλικό πρέπει να προσομοιώνει μια ζωντανή, αμφίδρομη επικοινωνία η οποία ενθαρρύνει τη συναισθηματική εμπλοκή και τα κίνητρα του/της σπουδαστή/τριας.

Fred Lockwood (1998): Εστίασε στον σχεδιασμό ενός μαθητοκεντρικού υλικού το οποίο αναπτύσσεται μέσα από δραστηριότητες ενσωματωμένες στη ροή του κειμένου με σαφείς χρόνους μελέτης και ενδιάμεσους σταθμούς αυτοελέγχου.

Robert Gagné & Dick & Carey (Gagné et al., 2005): Πρότειναν συστηματικά μοντέλα εκπαιδευτικού σχεδιασμού τα οποία βασίζονται στα 9 διδακτικά γεγονότα (πρόκληση προσοχής, δήλωση στόχων, ανάκληση προηγούμενης γνώσης, παρουσίαση ερεθίσματος, καθοδήγηση, πρόκληση απόδοσης, παροχή ανατροφοδότησης, αξιολόγηση, ενίσχυση διατήρησης/μεταφοράς).

Και ενώ τα παραπάνω διεθνή μοντέλα θέτουν τις γενικές αρχές του διδακτικού διαλόγου και των σταδίων μάθησης, η τυπολογία των West και Λιοναράκη προσφέρει μια λεπτομερή δομική ταξινόμηση κειμενικών και πολυμεσικών συστατικών (δέσμες

κειμένων), η οποία επιτρέπει τη συνδυαστική αντιστοίχιση των μορφών του υλικού με τα γνωστικά επίπεδα του Bloom (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005).

Εν κατακλείδι, το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό επιχειρεί να αναδείξει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό πλαίσιο διδασκαλίας της Λογοτεχνίας, όταν συνδυάζεται με κατάλληλες παιδαγωγικές πρακτικές και με στοχευμένη αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών. Μέσα από την επαφή με το έργο του Κ.Π. Καβάφη οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να αποκτήσουν γνώσεις γύρω από έναν σημαντικό ποιητή της νεοελληνικής λογοτεχνίας, αλλά και να συμμετάσχουν ενεργά σε μια διαδικασία μάθησης που προωθεί τη συνεργασία, την αυτονομία, τον αναστοχασμό και τη δημιουργικότητα.

5.2. Δομή και οργάνωση του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού

Η οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού πραγματοποιήθηκε με γνώμονα τη σταδιακή οικοδόμηση της γνώσης και την ενεργή συμμετοχή των μαθητών/τριών σε όλη τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Το εκπαιδευτικό υλικό αναπτύσσεται σε τέσσερις διδακτικές ώρες και περιλαμβάνει δραστηριότητες οι οποίες συνδυάζουν τη σύγχρονη και την ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η δομή του βασίζεται στην αρχή ότι οι μαθητές/τριες δεν λειτουργούν ως παθητικοί δέκτες πληροφοριών, αλλά συμμετέχουν ενεργά στην αναζήτηση, επεξεργασία και παραγωγή γνώσης.

Κατά την πρώτη φάση του εκπαιδευτικού υλικού, οι μαθητές/τριες έρχονται σε μια πρώτη επαφή με τη ζωή και το έργο του Κ.Π. Καβάφη. Μέσα από κατάλληλα επιλεγμένο ψηφιακό υλικό και δραστηριότητες διερεύνησης ενεργοποιούνται οι πρότερες γνώσεις τους και δημιουργείται το απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο για τις δραστηριότητες που ακολουθούν. Η φάση αυτή λειτουργεί ως εισαγωγή στο θέμα και αποσκοπεί στην καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών για τον ποιητή και την εποχή του.

Στη δεύτερη φάση δίνεται έμφαση στη μελέτη και ερμηνεία αντιπροσωπευτικών ποιημάτων του Καβάφη. Οι μαθητές/τριες εργάζονται ατομικά και συνεργατικά, αναζητώντας πληροφορίες, ανταλλάσσοντας απόψεις και διερευνώντας τα νοήματα των ποιημάτων. Η διαδικασία αυτή τους επιτρέπει να προσεγγίσουν την ποίηση όχι ως ένα κείμενο προς απομνημόνευση, αλλά ως ένα πεδίο προβληματισμού και προσωπικής ερμηνείας.

Η τρίτη φάση επικεντρώνεται στη σύνδεση του καβαφικού έργου με τη διαχρονική πολιτιστική του αξία. Μέσα από τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και συνεργατικών δραστηριοτήτων οι μαθητές/τριες καλούνται να ανακαλύψουν τον τρόπο με τον οποίο η ποίηση του Καβάφη εξακολουθεί να επηρεάζει τη λογοτεχνία, την τέχνη και τον πολιτισμό. Παράλληλα, ενθαρρύνονται να διατυπώσουν τις προσωπικές τους απόψεις και να τεκμηριώσουν τα συμπεράσματά τους.

Κατά τη διάρκεια της τέταρτης και τελευταίας φάσης του εκπαιδευτικού υλικού δίνεται έμφαση στη δημιουργική έκφραση και στον αναστοχασμό. Οι μαθητές/τριες αξιοποιούν τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκόμισαν από τις προηγούμενες δραστηριότητες, δημιουργώντας δικό τους ψηφιακό υλικό και παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα της εργασίας τους. Η φάση αυτή λειτουργεί ταυτόχρονα ως διαδικασία αξιολόγησης και ως ευκαιρία αναστοχασμού σχετικά με όσα έμαθαν και βίωσαν κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού.

5.3. Περιγραφή των μαθησιακών δραστηριοτήτων του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού

Οι μαθησιακές δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού σχεδιάστηκαν με τρόπο ώστε να προωθούν τη σταδιακή εμβάθυνση των μαθητών/τριών στο έργο του Κ.Π. Καβάφη και παράλληλα να αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η οργάνωσή τους βασίζεται στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών/τριών, στη συνεργασία και στη δημιουργική προσέγγιση της γνώσης.

Κατά την έναρξη του εκπαιδευτικού υλικού πραγματοποιούνται δραστηριότητες εισαγωγικού χαρακτήρα, οι οποίες αποσκοπούν στην ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και των πρότερων γνώσεων των μαθητών/τριών. Μέσα από κατάλληλο ψηφιακό υλικό, εικόνες, βίντεο και σύντομες συζητήσεις οι μαθητές/τριες γνωρίζουν βασικά στοιχεία για τη ζωή και το έργο του Κ.Π. Καβάφη και διαμορφώνουν μια πρώτη εικόνα για τη σημασία του ποιητή στη νεοελληνική λογοτεχνία. Η φάση αυτή λειτουργεί ως αφετηρία για τη μαθησιακή πορεία που θα ακολουθήσει.

Στη συνέχεια οι μαθητές/τριες προχωρούν στη μελέτη επιλεγμένων ποιημάτων του Καβάφη. Μέσα από ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες καλούνται να εντοπίσουν θεματικά στοιχεία, να ερμηνεύσουν νοήματα, να αναγνωρίσουν συμβολισμούς και να συζητήσουν τις διαφορετικές αναγνώσεις που μπορεί να προκύψουν από το ίδιο

λογοτεχνικό κείμενο. Η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μελών της ομάδας ενισχύει την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και επιτρέπει στους μαθητές/τριες να αντιληφθούν ότι η λογοτεχνία αποτελεί πεδίο διαλόγου και προσωπικής ερμηνείας.

Κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αξιοποιούνται ψηφιακά εργαλεία που διευκολύνουν τη συνεργασία και την από κοινού παραγωγή γνώσης. Οι μαθητές/τριες καταγράφουν τις ιδέες τους, σχολιάζουν τις εργασίες των συμμαθητών τους και συνδιαμορφώνουν κοινά κείμενα και παρουσιάσεις. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων και δημιουργείται ένα μαθησιακό περιβάλλον στο οποίο η γνώση οικοδομείται συλλογικά.

Σε επόμενο στάδιο οι δραστηριότητες επικεντρώνονται στη διερεύνηση της διαχρονικής παρουσίας του Καβάφη στον πολιτισμό. Οι μαθητές/τριες αναζητούν στοιχεία σχετικά με την επίδραση του έργου του στην τέχνη, στη λογοτεχνία και στη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή. Μέσα από τη διαδικασία αυτή συνειδητοποιούν ότι η ποίηση δεν αποτελεί ένα απομονωμένο γνωστικό αντικείμενο, αλλά συνδέεται με ευρύτερα πολιτισμικά και κοινωνικά συμφραζόμενα.

Σημαντική θέση στο εκπαιδευτικό υλικό έχουν οι δραστηριότητες δημιουργικής έκφρασης. Οι μαθητές/τριες αξιοποιούν τις γνώσεις που απέκτησαν προκειμένου να δημιουργήσουν δικό τους ψηφιακό υλικό, να παρουσιάσουν τα συμπεράσματά τους και να εκφράσουν προσωπικές σκέψεις και συναισθήματα που προέκυψαν από την επαφή τους με την καβαφική ποίηση. Μέσα από αυτές τις δραστηριότητες ενισχύεται η αυτενέργεια, η δημιουργικότητα και η προσωπική εμπλοκή στη μαθησιακή διαδικασία.

Η ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού υλικού συνοδεύεται από δραστηριότητες αναστοχασμού, κατά τις οποίες οι μαθητές/τριες καλούνται να αξιολογήσουν τη συμμετοχή τους, να αναγνωρίσουν όσα έμαθαν και να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με την εμπειρία της εξ αποστάσεως μάθησης. Με αυτόν τον τρόπο η μαθησιακή διαδικασία δεν περιορίζεται μόνο στην κατάκτηση γνώσεων, αλλά επεκτείνεται και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοαξιολόγησης και προσωπικού αναστοχασμού.

5.4. Η αξιολόγηση του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Η αξιολόγηση στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της μαθησιακής διαδικασίας και πραγματοποιείται σε όλη τη διάρκεια της εφαρμογής του. Σκοπός της δεν είναι απλά η αποτύπωση των γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές/τριες, αλλά κυρίως η παρακολούθηση της συμμετοχής τους, της συνεργασίας τους με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας και της συνολικής τους πορείας μέσα στο μαθησιακό περιβάλλον.

Στην έναρξη των δραστηριοτήτων δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές/τριες να εκφράσουν τις αρχικές τους γνώσεις και απόψεις σχετικά με τον Κ.Π. Καβάφη και το έργο του. Με τον τρόπο αυτό ο εκπαιδευτικός αποκτά μια πρώτη εικόνα σχετικά με το γνωστικό τους υπόβαθρο και μπορεί να προσαρμόσει ανάλογα τη μαθησιακή διαδικασία. Στη συνέχεια, μέσα από τις δραστηριότητες που υλοποιούνται κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού υλικού, παρακολουθείται η πρόοδος των μαθητών/τριών, η ενεργή συμμετοχή τους στις συζητήσεις, η συνεργασία τους στις ομαδικές εργασίες και η ικανότητά τους να αξιοποιούν τα ψηφιακά εργαλεία για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανατροφοδότηση που παρέχεται στους μαθητές/τριες κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων. Η ανατροφοδότηση αυτή λειτουργεί υποστηρικτικά, ενθαρρύνοντας τους μαθητές/τριες να βελτιώνουν τις εργασίες τους, να αναστοχάζονται πάνω στις επιλογές τους και να συμμετέχουν ακόμη πιο ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Παράλληλα, η παρουσίαση των εργασιών τους και η ανταλλαγή απόψεων με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριά τους συμβάλλει στην καλλιέργεια της αυτοαξιολόγησης και της υπευθυνότητας.

Η τελική αποτίμηση της μαθησιακής πορείας προκύπτει μέσα από τις δημιουργικές εργασίες που καλούνται να ολοκληρώσουν οι μαθητές/τριες, καθώς και από τη συνολική συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού υλικού. Τα ψηφιακά έργα που παράγουν, οι παρουσιάσεις τους και οι αναρτήσεις τους στα συνεργατικά περιβάλλοντα μάθησης αποτελούν ενδείξεις της κατανόησης των εννοιών που διδάχθηκαν και της ικανότητάς τους να εφαρμόζουν τις γνώσεις τους σε νέα πλαίσια.

Μέσα από την εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού αναμένεται οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν ουσιαστικές γνώσεις σχετικά με τη ζωή, το έργο και τη διαχρονική πολιτιστική συμβολή του Κ.Π. Καβάφη. Παράλληλα, επιδιώκεται να κατανοήσουν βαθύτερα τα

νοήματα της καθαφικής ποίησης και να αναγνωρίσουν τη σημασία της στη νεοελληνική λογοτεχνία και στον σύγχρονο πολιτισμό.

Εκτός από τις γνώσεις, το εκπαιδευτικό υλικό αποσκοπεί και στην ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων. Οι μαθητές/τριες αναμένεται να ενισχύσουν την κριτική τους σκέψη, την ικανότητα συνεργασίας, την αναζήτηση και αξιολόγηση πληροφοριών, καθώς και τις δεξιότητές τους στη χρήση ψηφιακών εργαλείων. Η ενασχόληση με ομαδικές δραστηριότητες και η παραγωγή ψηφιακού περιεχομένου συμβάλλουν επίσης στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της υπευθυνότητας.

Παράλληλα, επιδιώκεται η διαμόρφωση θετικών στάσεων απέναντι στη λογοτεχνία και γενικότερα απέναντι στη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να προσεγγίσουν την ποίηση ως έναν ζωντανό τρόπο έκφρασης και επικοινωνίας, να σέβονται τις διαφορετικές απόψεις των συμμαθητών τους και να συμμετέχουν ενεργά σε ένα συνεργατικό περιβάλλον μάθησης.

5.5. Δυνατότητες εφαρμογής και παιδαγωγική αξία του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε με σκοπό να αναδείξει στην πράξη τις δυνατότητες που προσφέρει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο. Όπως παρουσιάστηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν αποτελεί απλώς μια εναλλακτική μορφή διδασκαλίας, αλλά ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον το οποίο μπορεί να προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες μάθησης όταν αξιοποιείται με τον κατάλληλο τρόπο. Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό επιχειρεί να δείξει πώς οι αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούν να συνδυαστούν με τη διδασκαλία της ποίησης και να συμβάλουν στη δημιουργία μιας περισσότερο ενεργητικής και συμμετοχικής μαθησιακής διαδικασίας.

Η πιο βασική δυνατότητα εφαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού είναι ότι μπορεί να αξιοποιηθεί σε συνθήκες σύγχρονης αλλά και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να μελετούν εκπαιδευτικό υλικό, να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, να συμμετέχουν σε συζητήσεις και να δημιουργούν ψηφιακά έργα ανεξάρτητα από τον χώρο στον οποίο βρίσκονται. Με αυτόν τον τρόπο διευρύνονται οι δυνατότητες συμμετοχής και δίνεται μεγαλύτερη ευελιξία στη μαθησιακή διαδικασία. Επιπλέον, το εκπαιδευτικό υλικό αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία μπορεί

να λειτουργήσει υποστηρικτικά στη μαθησιακή διαδικασία. Τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιούνται δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά μέσα τα οποία διευκολύνουν τη συμμετοχή, τη συνεργασία, τη δημιουργία και την έκφραση των μαθητών/τριών. Μέσα από τη χρήση τους οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με διαφορετικούς τρόπους αναζήτησης, επεξεργασίας και παρουσίασης της γνώσης, αναπτύσσοντας παράλληλα τις ψηφιακές τους δεξιότητες.

Παράλληλα, το εκπαιδευτικό υλικό δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη της αυτονομίας και της αυτορρύθμισης των μαθητών/τριών, δύο στοιχεία τα οποία αποτελούν βασικές αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Οι μαθητές/τριες καλούνται να αναλάβουν ενεργό ρόλο στη μάθησή τους, να οργανώσουν τον χρόνο τους, να αναζητήσουν πληροφορίες, να συνεργαστούν με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας τους και να συμμετέχουν υπεύθυνα στις δραστηριότητες που τους ανατίθενται. Μέσα από αυτή τη διαδικασία ενισχύεται η προσωπική τους εμπλοκή και καλλιεργείται σταδιακά η ικανότητά τους να λειτουργούν με μεγαλύτερη ανεξαρτησία. Ωστόσο, το εκπαιδευτικό υλικό επιδιώκει παράλληλα να αναπτύξει συνεργατικές συνθήκες. Παρόλο που η εξ αποστάσεως εκπαίδευση συχνά συνδέεται με την ατομική εργασία, το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό αξιοποιεί δραστηριότητες που προωθούν την επικοινωνία, την ανταλλαγή απόψεων και την από κοινού παραγωγή γνώσης. Η χρήση συνεργατικών ψηφιακών εργαλείων δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές/τριες να αλληλεπιδρούν συνεχώς μεταξύ τους και να οικοδομούν τη γνώση μέσα από τη συνεργασία.

Η παιδαγωγική αξία του εκπαιδευτικού υλικού συνδέεται ακόμη με τον τρόπο προσέγγισης του έργου του Κ.Π. Καβάφη. Η ποίηση παρουσιάζεται ως ένα ζωντανό κομμάτι του πολιτισμού, το οποίο μπορεί να προκαλέσει προβληματισμό, να δημιουργήσει συζητήσεις και να δώσει αφορμές για προσωπική έκφραση. Οι μαθητές/τριες δεν περιορίζονται στην απομνημόνευση πληροφοριών, αλλά καλούνται να ερμηνεύσουν, να συγκρίνουν, να συζητήσουν και να διαμορφώσουν τη δική τους άποψη σχετικά με τα ποιήματα και τα μηνύματα που αυτά μεταφέρουν.

Καταληκτικά, η διδακτική πρόταση με τη μορφή εκπαιδευτικού υλικού για τον Κ.Π. Καβάφη και την πολιτιστική συμβολή της ποίησής του, επιχειρεί να αποδείξει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά και δημιουργικά στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Μέσα από την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών, την ενίσχυση της αυτονομίας των μαθητών/τριών, τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή, δημιουργείται ένα μαθησιακό περιβάλλον το οποίο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της

σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας και αναδεικνύει νέους τρόπους προσέγγισης της διδακτικής της Λογοτεχνίας στο ελληνικό σχολείο.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία είχε ως βασικό στόχο να αναδείξει τις δυνατότητες αξιοποίησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, μέσα από τον σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού υλικού με αντικείμενο την ποίηση του Κ. Π. Καβάφη. Η ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου και ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού βασίστηκαν στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, στο μοντέλο TRACK, στη μέθοδο της Ανεστραμμένης Τάξης και στις κατευθύνσεις του Νέου Προγράμματος Σπουδών για τη Λογοτεχνία.

Η εργασία οργανώθηκε γύρω από τρία βασικά ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία απαντώνται μέσα από τη θεωρητική τεκμηρίωση, τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και την παιδαγωγική ανάλυση του προτεινόμενου εκπαιδευτικού υλικού. Η σύνθεση των στοιχείων αυτών επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον τρόπο αξιοποίησης του μοντέλου TRACK, την ενσωμάτωση των αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τη συμβολή των ψηφιακών εργαλείων και της Ανεστραμμένης Τάξης στην ενεργητική και ουσιαστική προσέγγιση της καβαφικής ποίησης.

- **Η αξιοποίηση του μοντέλου TRACK στον σχεδιασμό ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη στη Γ΄ Γυμνασίου**

Η θεωρητική προσέγγιση του μοντέλου TRACK, σε συνδυασμό με τον σχεδιασμό του προτεινόμενου εκπαιδευτικού υλικού, ανέδειξε ότι η παιδαγωγικά τεκμηριωμένη αξιοποίηση της τεχνολογίας δεν εξαρτάται από την επιλογή ψηφιακών εργαλείων ως αυτοσκοπό, αλλά από την ουσιαστική σύνδεσή τους με το γνωστικό αντικείμενο και τις κατάλληλες διδακτικές πρακτικές. Μέσα από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και την ανάλυση των επιμέρους διαστάσεων του μοντέλου TRACK διαπιστώθηκε ότι η αποτελεσματική ενσωμάτωση της τεχνολογίας προϋποθέτει την ισόρροπη συνύπαρξη της γνώσης περιεχομένου, της παιδαγωγικής γνώσης και της τεχνολογικής γνώσης, ώστε κάθε διδακτική επιλογή να υπηρετεί συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους.

Η εφαρμογή του μοντέλου στον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη κατέδειξε ότι οι τρεις αυτές μορφές γνώσης

λειτουργούν συμπληρωματικά. Η γνώση του γνωστικού αντικειμένου επέτρεψε την επιλογή ποιημάτων και δραστηριοτήτων που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του Νέου Προγράμματος Σπουδών και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της καβαφικής ποίησης. Παράλληλα, η παιδαγωγική γνώση καθόρισε την οργάνωση συνεργατικών και διερευνητικών δραστηριοτήτων που ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών, την ανταλλαγή απόψεων και την ανάπτυξη της ερμηνευτικής τους ικανότητας. Η τεχνολογική γνώση, τέλος, αξιοποιήθηκε μέσα από την επιλογή ψηφιακών εργαλείων που υποστηρίζουν τη μελέτη, την επικοινωνία, τη συνεργασία και τη δημιουργική έκφραση των μαθητών, χωρίς να υποκαθιστούν τον παιδαγωγικό σχεδιασμό.

Ιδιαίτερη σημαντικό γεγονός είναι ότι στο προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό η τεχνολογία δεν αντιμετωπίζεται ως πρόσθετο στοιχείο της διδασκαλίας, αλλά ως οργανικό μέρος της μαθησιακής διαδικασίας. Τα ψηφιακά περιβάλλοντα και τα εργαλεία που επιλέχθηκαν λειτουργούν υποστηρικτικά ως προς την προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου, διευκολύνουν την πρόσβαση σε πολυτροπικό εκπαιδευτικό υλικό, ενισχύουν την αυτενέργεια των μαθητών/τριών και δημιουργούν συνθήκες αλληλεπίδρασης που συνάδουν με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται στην πράξη η δυναμική του μοντέλου TRACK ως πλαισίου εκπαιδευτικού σχεδιασμού και όχι ως απλής θεωρητικής κατασκευής.

Επομένως, ως προς το πρώτο ερώτημα που θέσαμε αρχικά, προκύπτει ότι το μοντέλο TRACK μπορεί να αποτελέσει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο σχεδιασμού για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η αξιοποίησή του συνέβαλε στον σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού υλικού στο οποίο το περιεχόμενο της λογοτεχνίας, οι παιδαγωγικές επιλογές και η τεχνολογία συνδέονται λειτουργικά και αλληλοσυμπληρώνονται, δημιουργώντας προϋποθέσεις για ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών/τριών με την ποίηση του Κ. Π. Καβάφη και για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων που τέθηκαν εξ αρχής.

- **Οι τρόποι με τους οποίους οι αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενσωματώνονται στο εκπαιδευτικό υλικό**

Η ανάλυση της βιβλιογραφίας σε συνδυασμό με τον σχεδιασμό του προτεινόμενου εκπαιδευτικού υλικού ανέδειξε ότι οι βασικές αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

μπορούν να ενσωματωθούν αποτελεσματικά στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας, όταν αποτελούν μέρος ενός ολοκληρωμένου παιδαγωγικού σχεδιασμού και δεν περιορίζονται στη χρήση ψηφιακών μέσων. Όπως αναδείχθηκε στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν ταυτίζεται με την αξιοποίηση της τεχνολογίας, αλλά προϋποθέτει την ανάπτυξη κατάλληλων μαθησιακών δραστηριοτήτων, τη συστηματική υποστήριξη των μαθητών/τριών, την αλληλεπίδραση μεταξύ όλων των εμπλεκομένων και την οργάνωση ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που ευνοεί την ενεργητική συμμετοχή.

Οι παραπάνω αρχές αποτυπώνονται στον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού μέσα από την οργάνωση δραστηριοτήτων που καλλιεργούν τόσο τη σύγχρονη όσο και την ασύγχρονη επικοινωνία, παρέχουν στους μαθητές/τριες δυνατότητες αυτενέργειας και συνεργασίας και αξιοποιούν ποικίλο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό. Η σταδιακή εξέλιξη των δραστηριοτήτων, η σαφής οργάνωση των φάσεων διδασκαλίας, η παροχή οδηγιών και η συνεχής ανατροφοδότηση δημιουργούν ένα μαθησιακό πλαίσιο μέσα στο οποίο οι μαθητές/τριες μπορούν να οικοδομήσουν τη γνώση με ενεργό τρόπο, ακόμη και όταν η μαθησιακή διαδικασία πραγματοποιείται από απόσταση.

Παράλληλα, το εκπαιδευτικό υλικό σχεδιάστηκε με τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες απαιτήσεις της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, δίνοντας έμφαση στην ευελιξία, στη δυνατότητα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό υλικό ανεξάρτητα από τον χρόνο και τον χώρο, καθώς και στη δημιουργία ευκαιριών για αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ των μαθητών/τριών. Η επιλογή των ψηφιακών εργαλείων δεν έγινε με γνώμονα τις τεχνολογικές τους δυνατότητες, αλλά με βάση την παιδαγωγική τους αξία και τη συμβολή τους στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων, γεγονός που συνάδει με τις σύγχρονες προσεγγίσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που παρουσιάστηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά επίσης η προσπάθεια δημιουργίας ενός μαθητοκεντρικού περιβάλλοντος μάθησης, στο οποίο οι μαθητές/τριες δεν λειτουργούν ως παθητικοί αποδέκτες πληροφοριών αλλά ως ενεργά μέλη μιας κοινότητας μάθησης. Οι συνεργατικές δραστηριότητες, οι ευκαιρίες ανταλλαγής απόψεων, η αξιοποίηση πολυτροπικού εκπαιδευτικού υλικού και η ενσωμάτωση δραστηριοτήτων αναστοχασμού συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας και της αυτορρύθμισης της μάθησης, στοιχεία που η διεθνής βιβλιογραφία αναγνωρίζει ως βασικές προϋποθέσεις μιας ποιοτικής εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Κατά συνέπεια, ως προς το δεύτερο ερώτημα, προκύπτει ότι οι αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δεν αποτελούν ένα παράλληλο θεωρητικό πλαίσιο, αλλά

ενσωματώνονται οργανικά σε όλα τα στάδια του διδακτικού σχεδιασμού. Η οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού, η επιλογή των δραστηριοτήτων, ο τρόπος επικοινωνίας και συνεργασίας, καθώς και η αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων διαμορφώνουν ένα συνεκτικό μαθησιακό περιβάλλον που υποστηρίζει τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη και ανταποκρίνεται στις σύγχρονες παιδαγωγικές απαιτήσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

- **Η αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων και της Ανεστραμμένης Τάξης**

Η θεωρητική διερεύνηση του μοντέλου της Ανεστραμμένης Τάξης, σε συνδυασμό με τον σχεδιασμό του προτεινόμενου εκπαιδευτικού υλικού, ανέδειξε ότι η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη δημιουργία ενός περισσότερο ενεργητικού, συνεργατικού και μαθητοκεντρικού περιβάλλοντος μάθησης. Η εφαρμογή της Ανεστραμμένης Τάξης δεν περιορίζεται στην απλή μεταφορά μέρους της διδασκαλίας εκτός σχολικής τάξης, αλλά μεταβάλλει τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται η μαθησιακή διαδικασία, δίνοντας στους μαθητές/τριες τη δυνατότητα να προσεγγίσουν το γνωστικό αντικείμενο με μεγαλύτερη αυτονομία και να αξιοποιήσουν δημιουργικά τον χρόνο της διδασκαλίας για συνεργασία, ερμηνεία και αναστοχασμό.

Στο προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό, η προετοιμασία των μαθητών/τριών μέσω της μελέτης ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού πριν από τη σύγχρονη διδασκαλία δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ουσιαστικότερη συμμετοχή κατά τη διάρκεια των διδακτικών δραστηριοτήτων. Η εξοικείωση με το περιεχόμενο επιτρέπει στους μαθητές/τριες να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο στην ερμηνεία των ποιημάτων, στη διατύπωση προσωπικών απόψεων, στην ανταλλαγή ιδεών και στη συνεργατική διερεύνηση των νοημάτων της καβαφικής ποίησης. Με τον τρόπο αυτό, η μαθησιακή διαδικασία μετατοπίζεται από την απλή μετάδοση γνώσεων προς την ενεργό οικοδόμηση της γνώσης, ενισχύοντας τη συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών.

Παράλληλα, η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων ενισχύει τη δυνατότητα πολυτροπικής προσέγγισης των λογοτεχνικών κειμένων, προσφέροντας στους μαθητές/τριες διαφορετικούς τρόπους αλληλεπίδρασης με το ποιητικό έργο. Η χρήση πολυμεσικού υλικού, συνεργατικών ψηφιακών εφαρμογών και εργαλείων δημιουργικής

έκφρασης διευρύνει τις δυνατότητες ερμηνείας των ποιημάτων και υποστηρίζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η συνεργασία και ο ψηφιακός γραμματισμός. Η τεχνολογία, επομένως, λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης της μαθησιακής εμπειρίας και όχι ως αυτοσκοπός, στοιχείο που διατρέχει συνολικά τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού.

Η επιλογή της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη αναδεικνύεται ιδιαίτερα πρόσφορη για την εφαρμογή αυτής της διδακτικής προσέγγισης. Τα πολυεπίπεδα νοήματα, οι ιστορικές και διαχρονικές αναφορές, καθώς και ο έντονα στοχαστικός χαρακτήρας των ποιημάτων δημιουργούν ευκαιρίες για διάλογο, προβληματισμό και πολλαπλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Οι συνεργατικές δραστηριότητες και οι δυνατότητες που προσφέρουν τα ψηφιακά εργαλεία ευνοούν την ενεργή εμπλοκή των μαθητών/τριών στην ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου, ενισχύοντας την προσωπική τους ανταπόκριση απέναντι στην ποίηση και καλλιεργώντας την ικανότητά τους να συνδέουν τα μηνύματα των ποιημάτων με σύγχρονα κοινωνικά και προσωπικά ζητήματα.

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι ο συνδυασμός της Ανεστραμμένης Τάξης με την παιδαγωγικά τεκμηριωμένη αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων δημιουργεί ένα ευέλικτο και δυναμικό μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας και στις αρχές του Νέου Προγράμματος Σπουδών. Η συγκεκριμένη προσέγγιση φαίνεται να ενισχύει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών, να υποστηρίζει τη βαθύτερη κατανόηση της καβαφικής ποίησης και να συμβάλλει στην ανάπτυξη γνωστικών, κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες στο σύγχρονο σχολείο.

Επομένως, ως προς το τρίτο ερώτημα, διαπιστώνεται ότι η συνδυαστική αξιοποίηση της Ανεστραμμένης Τάξης και των ψηφιακών εργαλείων δεν μεταβάλλει μόνο τη μορφή της διδασκαλίας, αλλά επηρεάζει ουσιαστικά τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν το λογοτεχνικό έργο, οικοδομούν τη γνώση και συμμετέχουν ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία. Η προτεινόμενη διδακτική πρόταση αναδεικνύει ότι η τεχνολογία, όταν εντάσσεται σε έναν σαφή παιδαγωγικό σχεδιασμό, μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας, της κριτικής ερμηνείας και της δημιουργικής εμπλοκής των μαθητών/τριών με την ποίηση του Κ. Π. Καβάφη.

6.1. Συνολική αποτίμηση της διδακτικής πρότασης

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχείρησε να συνδέσει τη θεωρητική γνώση με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό μέσα από τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη στη Γ' Γυμνασίου στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, η ανάλυση των αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η παρουσίαση του μοντέλου TPACK και της Ανεστραμμένης Τάξης, καθώς και η αξιοποίηση των κατευθύνσεων του Νέου Προγράμματος Σπουδών συνέβαλαν στον σχεδιασμό μιας παιδαγωγικά τεκμηριωμένης διδακτικής πρότασης, η οποία επιχειρεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Μέσα από αυτή τη σύνθεση θεωρητικών και παιδαγωγικών προσεγγίσεων αναδεικνύεται ότι η ουσιαστική αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας προϋποθέτει έναν ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό σχεδιασμό, στον οποίο το γνωστικό αντικείμενο, οι παιδαγωγικές επιλογές και η τεχνολογία λειτουργούν συμπληρωματικά, υποστηρίζοντας τη δημιουργία ουσιαστικών μαθησιακών εμπειριών για τους μαθητές/τριες.

Ένα από τα βασικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα εργασία είναι ότι ο αποτελεσματικός σχεδιασμός της εξ αποστάσεως διδασκαλίας δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την επιλογή ψηφιακών τεχνολογιών, αλλά κυρίως από την παιδαγωγικά τεκμηριωμένη αξιοποίησή τους. Το μοντέλο TPACK λειτούργησε ως ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο σχεδιασμού, το οποίο επέτρεψε τη λειτουργική σύνδεση του γνωστικού αντικείμενου, των παιδαγωγικών προσεγγίσεων και των ψηφιακών εργαλείων. Με τον τρόπο αυτό, η τεχνολογία δεν αντιμετωπίστηκε ως αυτοσκοπός, αλλά ως μέσο που υποστηρίζει τη μαθησιακή διαδικασία και συμβάλλει στην επίτευξη συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων.

Παράλληλα, η προτεινόμενη διδακτική πρόταση εναρμονίζεται με τη φιλοσοφία του Νέου Προγράμματος Σπουδών για τη Λογοτεχνία, το οποίο δίνει έμφαση στη διερευνητική μάθηση, στη συνεργασία, στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού και στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία. Οι δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν ενθαρρύνουν τους μαθητές/τριες να προσεγγίσουν την ποίηση όχι ως ένα γνωστικό αντικείμενο που απαιτεί αποστήθιση ή αναπαραγωγή πληροφοριών, αλλά ως ένα πεδίο προσωπικής ερμηνείας, διαλόγου, δημιουργικής έκφρασης και κριτικού προβληματισμού.

Επιπλέον, η εργασία αναδεικνύει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει ένα ουσιαστικό παιδαγωγικό περιβάλλον και για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας, όταν σχεδιάζεται με βάση τις αρχές της ενεργητικής μάθησης, της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης. Η αξιοποίηση σύγχρονων και ασύγχρονων μορφών επικοινωνίας, η χρήση πολυτροπικού εκπαιδευτικού υλικού και η ενσωμάτωση συνεργατικών δραστηριοτήτων δημιουργούν συνθήκες που υποστηρίζουν την ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών/τριών με το λογοτεχνικό έργο και ενισχύουν τη μαθησιακή τους εμπειρία.

Η επιλογή της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη ως αντικειμένου διδασκαλίας αποδείχθηκε ιδιαίτερα πρόσφορη για την ανάπτυξη μιας τέτοιας διδακτικής πρότασης. Η πολυσημία, η διαχρονικότητα και ο έντονα ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας του καβαφικού έργου προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη κριτικής σκέψης, ερμηνευτικού διαλόγου και προσωπικής εμπλοκής των μαθητών/τριών με τα λογοτεχνικά κείμενα. Η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων και συνεργατικών δραστηριοτήτων δημιουργεί πρόσθετες ευκαιρίες για την ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων και συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας περισσότερο βιωματικής προσέγγισης της λογοτεχνικής εκπαίδευσης.

6.2. Περιορισμοί της εργασίας

Η παρούσα εργασία έχει θεωρητικό και σχεδιαστικό χαρακτήρα, γεγονός που καθορίζει και τους περιορισμούς της. Στόχος της δεν ήταν η εμπειρική διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της προτεινόμενης διδακτικής πρότασης, αλλά η θεωρητική τεκμηρίωση και ο σχεδιασμός ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού υλικού εξ αποστάσεως διδασκαλίας, βασισμένου στις αρχές της σύγχρονης παιδαγωγικής και στις απαιτήσεις του Νέου Προγράμματος Σπουδών.

Στο πλαίσιο αυτό, το εκπαιδευτικό υλικό δεν εφαρμόστηκε σε πραγματικές συνθήκες σχολικής τάξης και, κατά συνέπεια, δεν συλλέχθηκαν πρωτογενή εμπειρικά δεδομένα σχετικά με την αποτελεσματικότητα ή την αποδοχή του από μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς. Ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση της συγκεκριμένης διδακτικής πρότασης στη μαθησιακή επίδοση, στη συμμετοχή των μαθητών/τριών ή στην ανάπτυξη επιμέρους δεξιοτήτων.

Οι παραπάνω περιορισμοί δεν αποτελούν αδυναμία της εργασίας, αλλά συνδέονται άμεσα με τον σκοπό και τη μεθοδολογική της προσέγγιση. Η έμφαση δόθηκε στη σύνθεση της βιβλιογραφίας, στην παιδαγωγική τεκμηρίωση και στον σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού υλικού που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως βάση για μελλοντική εφαρμογή και ερευνητική διερεύνηση. Υπό το πρίσμα αυτό, η εργασία συμβάλλει κυρίως σε επίπεδο εκπαιδευτικού σχεδιασμού, προσφέροντας μια τεκμηριωμένη πρόταση η οποία μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για περαιτέρω εμπειρικές μελέτες.

6.3. Συζήτηση

Τα παραπάνω συμπεράσματα επιβεβαιώνονται και από την ενδελεχή μελέτη της βιβλιογραφίας. Πιο συγκεκριμένα, όσο αφορά την τις βασικές έννοιες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, δηλαδή την αυτορρύθμιση και την αυτονομία, ο Αρμακόλας(2015) τονίζει ότι η αυτορρύθμιση είναι ιδιαίτερα σημαντική δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές/τριες να επωφεληθούν με γνώμονα τη προσωπική τους θέληση από την μαθησιακή διαδικασία. Ενώ, για την αυτονομία υπογραμμίζει είναι ένα μέσο με το οποίο πραγματώνονται οι εκπαιδευτικοί στόχοι, φέρνοντας στο προσκύνιο την αξία της επικπινωνίας οριζόντιας και κάθετης αλλά και της αυτοαξιόγησης.

Για την χρήση της τεχνολογίας η Σκαμπαρδώνη (2021) γνωστοποιεί κάνοντας χρήση του ψηφιακού αναγνώστη, ότι η αξιοποίηση της τεχνολογίας στο γνωστικό αντικείμενο της λογοτεχνίας είναι ωφέλιμη και αποτελεί αρωγό στην εξέλιξη δεξιοτήτων όπως η συνεργασία και ο διάλογος.

Η Χαπίδη(2021) κάνει αναφορά στην Ανεστραμμένη Τάξη σε συνεργασία με τη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία, με στόχο τη θετική σχολική επίδοση των μαθητών/τριών, Η συνεργασία αυτή συνεισφέρει στην τόνωση της αυτονομίας, της ενεργού συμμετοχής και της συνεργασίας, Στην Ανεστραμμένη Τάξη είναι ιδιαίτερα σημαντική η διάκριση της σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης όπως με σαφήνεια διαχωρίζουν οι Garrison & Kanuka (2004). Στη ασύγχρονη φάση οι μαθητές/τριες μελετούν με γνώμονα την αυτορρύθμιση, ενώ από την άλλη πλευρά η σύγχρονη φάση είναι απαραίτητη για την επίλυση ερωτήσεων και αποριών από τους εκπαιδευτές αλλά και για την ενίσχυση δεξιοτήτων όπως η συνεργασία και ομαδικότητα.

Ανάμεσα σε πληθώρα εκπαιδευτικών μοντέλων στη συγκεκριμένη διπλωματική έγινε η επιλογή του μοντέλου TPACK, καθώς όπως τονίζουν και οι Harris & Hofer (2011)

εστιάζει στη αλληλένδετη συνεργασία της « Παιδαγωγικής Γνώσης», της « Γνώσης του Περιεχομένου» και της Τεχνολογικής Γνώσης», γεγονός που στοχεύει στην καλύτερη αποκόμιση της γνώσης μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Όσο αφορά την επιλογή των ποιημάτων του Καβάφη για την διπλωματική εργασία όπως αναλύει και ο Δανιήλ κ.συν (2007) έχει πολύπλευρη σημασία. Αρχικά, παρέχει την δυνατότητα στους μαθητές/τριες να προσαρμοστούν με τη διαφορετικότητα ως προς τη νοοτροπία και τον τρόπο σκέψης. Επιπλέον, ο Καβάφης προσεγγίζει θέματα, τα οποία αγγίζουν τόσο την ψυχή των μαθητών/τριών όσο και κοινωνικά ζητήματα και τους δίνει εφόδια για περαιτέρω σκέψη. Ακόμη, ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τα ποιήματα με σκοπό να προβληθούν διάφορες απόψεις μέσω της συζήτησης και της ανταλλαγής απόψεων.

Η τεχνολογία είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη Λογοτεχνία και όπως αναφέρει και ο Καγιαλής (2020) το ψηφιοποιημένο αρχείο του Καβάφη από το Ίδρυμα Ωνάση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την έρευνα και τη διδασκαλία των ποιημάτων και της ζωής του Καβάφη. Τα ποιήματα αυτά του ψηφιοποιημένου αρχείου έχουν αναλυθεί άρτια από φιλόλογους με σκόπο την δωρεάν διαθεσή τους στο Διαδίκτυο για μαθητές/τριες και εκπαιδευτικούς.

6.4. Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Όπως κάθε εργασία εκπαιδευτικού σχεδιασμού έτσι και η παρούσα έχει ορισμένους περιορισμούς. Το προτεινόμενο εκπαιδευτικό υλικό δεν εφαρμόστηκε σε πραγματικές συνθήκες διδασκαλίας και επομένως δεν αξιολογήθηκε εμπειρικά ως προς την αποτελεσματικότητά του. Ωστόσο θεωρώ ότι αποτελεί μια ολοκληρωμένη βάση για μελλοντική εφαρμογή από εκπαιδευτικούς, οι οποίοι με την σειρά τους θα αξιολογήσουν το εκπαιδευτικό υλικό, εφαρμόζοντάς το σε περισσότερους αριθμητικά μαθητές/τριες με διαφορετικά μαθησιακά στυλ και ανάγκες. Και τέλος, να προτείνουν βελτιώσεις πάνω στο εκπαιδευτικό υλικό. Η πιλοτική χρήση του εκπαιδευτικού υλικού θα μπορέσει να αποτελέσει το επόμενο βήμα της έρευνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day* (pp. 120-190). Washington DC: International Society for Technology in Education.
- Bloom, B. S., & Krathwohl, D. R. (1986). *Ταξινόμια διδακτικών στόχων: Γνωστικός τομέας* (μτφρ. Αλεξάνδρα Λαμπράκη-Παγανού). Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Bond, M. (2020). Facilitating student engagement through the flipped classroom approach in K-12: A systematic review. *Computers & Education*, 151, 103819.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103819>
- Gagné, R. M., Wager, W. W., Golas, K. C., & Keller, J. M. (2005). *Principles of instructional design* (5th ed.). Wadsworth: Cengage Learning.
- Garrison, D. R., & Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*, 7(2), 95–105.
<https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2004.02.001>
- Gregory, G., & Chapman, C. (2007). *Differentiated Instructional Strategies. One Size Doesn't Fit All*. Corwin Press.
- Harris, J. B., & Hofer, M. J. (2011). Technological pedagogical content knowledge (TPACK) in action: A descriptive study of secondary teachers' curriculum-based, technology-related instructional planning. *Journal of Research on Technology in Education*, 43(3), 211–229.
- Hew, K. F., & Lo, C. K. (2018). Flipped classroom improves student learning in health professions education: a meta-analysis. *BMC Medical Education*, 18(1), 38.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T., & Bond, A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. *Educause Review*, 27, 1–12.
- Holmberg, B. (1995). *Theory and practice of distance education* (2nd ed.). London: Routledge.
- Lo, C. K., & Hew, K. F. (2017). A critical review of flipped classroom challenges in K-12 education: Possible solutions and recommendations for future research. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 12(1), 4.
<https://doi.org/10.1186/s41039-016-0044-2>

- Lockwood, F. (1998). *The design and production of self-instructional materials*. London: Kogan Page.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- Molenda, M., Russell, J., & Smaldino, S. (2001). *Instructional media and technologies for learning*. Pearson.
- Pappas, N. (2025). Experiential learning during in-service training in psychopedagogical centers: A qualitative study. *Adult Education Critical Issues*, 4(2), 56–74.
<https://doi.org/10.12681/haea.36163>
- Paturusi, S. D. E., Chisaki, Y., & Usagawa, T. (2012). Development and evaluation of the blended learning courses at Sam Ratulangi University in Indonesia. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, 2(3), 242–246.
<https://doi.org/10.7763/IJEEEE.2012.V2.118>
- Rachiotis, T., & Zyga, P. (2023). Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη. *Νέος Παιδαγωγός*, 36, 14–23.
https://www.researchgate.net/publication/374368358_O_rolos_ton_ekpaideutikon_st_e_gnostike_synaisthematike_kai_koinonike_anaptyxe
- Rowntree, D. (1994). *Preparing materials for open, distance and flexible learning: An action guide for teachers and trainers*. London: Kogan Page.
- Saykili, A. (2018). Distance education: Definitions, generations, key concepts and future directions. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 5(1), 2–17.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14.
- Αναστασιάδης, Π., Κωτσίδης, Κ., & Συννεφάκης, Χ. (2021). Εξ αποστάσεως επιμόρφωση εκπαιδευτικών Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης με θέμα «Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ-e-learning» από το Πανεπιστήμιο Κρήτης [Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α.]. Στο Α. Α. Σοφός, Κ. Απόστολος, Γ. Φούζας, & Β. Παράρχου (Επιμ.), *Πρακτικά 1ου Διεθνούς Διαδικτυακού Εκπαιδευτικού Συνεδρίου: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις, αντιλήψεις, σενάρια, προοπτικές, προτάσεις* (σσ. 566–574). Ελληνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. <https://doi.org/10.12681/online-edu.3268>

- Αναστασιάδης, Π. (2020). Η Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην εποχή του Κορονοϊού COVID-19: το παράδειγμα της Ελλάδας και η πρ'οκλήση της μετάβασης στο « Ανοικτό Σχολείο της Διερευνητικής Μάθησης, της Συνεργατικής Δημιουργικότητας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης». *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 16(2), σσ.20-48 <https://doi.org/10.12681/jode.25506>
- Αναστασόπουλος, Π., & Κανάρη, Τ. (2022). Υλοποίηση πολιτισμικού προγράμματος αποκλειστικά με μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και με ψηφιακά εργαλεία κατά την περίοδο της πανδημίας της νόσου COVID-19. *11ο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Εμπειρίες, Προκλήσεις, Προοπτικές*, 11(9B), 94–104. <https://doi.org/10.12681/icodl.3410>
- Αρμακόλας, Σ., Παναγιωτακόπουλος, Χ., & Μασσαρά, Χ. (2015). Η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση και το μαθησιακό περιβάλλον στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης, Σ. Ιωακειμίδου, Γ. Μανούσου, Μ. Νιάρη, Τ. Χαρτοφύλακα, & Σ. Παπαδημητρίου (Επιμ.), *Πρακτικά 8ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Καινοτομία και Έρευνα* (Τόμ. 8, Αρ. 2Α, σσ. 102–113). Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. <https://doi.org/10.12681/icodl.32>
- Βασάλα, Π. (2005). Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Παιδαγωγικές και τεχνολογικές εφαρμογές* (σσ. 53–64). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βογιατζάκη, Ε. (2020). Ρόλοι και δεξιότητες εκπαιδευτικών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. *10ο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Διαμορφώνοντας από Κοινού το Μέλλον της Εκπαίδευσης*, 10(1B), 38–42. <https://doi.org/10.12681/icodl.2154>
- Γεροντοπούλου, Β. (2023). Ζωντανές διαδικτυακές περιηγήσεις στην Ωνάσειο Βιβλιοθήκη. Στο Ε. Κανταρτζή & Α. Φουργκατσιώτης (Επιμ.), *Πρακτικά 8ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Εκπαίδευση και Πολιτισμός στον 21ο αιώνα* (Τόμ. Α', σσ. 382–390).
- Γκίος, Ι. & Κουτσούμπα, Μ. (2005). Θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Α. Λιοναράκης (επιστημονική επιμέλεια), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (σσ. 39-52). Πάτρα: ΕΑΠ.

- Γούλη, Ε., Παπανικολάου, Κ., & Μακρή, Κ. (2022). Ποιοτική και ποσοτική αποτίμηση μαθησιακών σχεδιασμών με βάση το πλαίσιο TRACK. *9ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση»*, 1174–1181.
<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4057>
- Δάλλα, Π.(2025). Παραγωγή Πολυμορφικού Εκπαιδευτικού Υλικού με τυπολογία West και Λιοναράκη στο πλαίσιο της Εξ Αποστάσεως εκπαίδευσης για το Μάθημα της Νεολληνικής Γλώσσας της Γ' Γυμνασίου στη Θεματική Ενότητα «Μπροστά στο Μέλλον».[Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Aporthesis. <https://aporthesis.eap.gr/archive/item/217443>
- Δανιήλ, Χ., Κουντουρά, Ν., & Πασχαλίδης, Γ. (2007). *Διδακτικές προτάσεις για το μάθημα της λογοτεχνίας: Γ' Γυμνασίου*. Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.
- Δημητρούλα, Τ. (2017). Κυβερνολογιοτεχνία: Μια πρόκληση του μέλλοντος. Σύγκριση / Comparaison / Comparison, 17, 94–113. <https://doi.org/10.12681/comparison.10218>
- Δουκάκης, Σ. (2025). *Η επιμόρφωση: Το όραμα και ο σκοπός*. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Ζυγούρης, F., & Mavroidis, I. (2011). Η επικοινωνία διδάσκοντα και διδασκομένων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης στο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών του Κ.Ε.Ε.Ε.Ν.ΑΠ. *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 7(1), 69–86.
<https://doi.org/10.12681/jode.9769>
- Καβάφης, Κ.Π.(χ.χ.). *Ιθάκη*. Στο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Α' Τεύχος)-Α' Γενικού Λυκείου* (Ψηφιακή εμπλουτισμένη έκδοση). Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος». Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-NeoellinikisLogotechnias_A-Lykeiou_htmltempl/indexG3_2.html
- Καβάφης, Κ.Π.(χ.χ.). *Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον*. Στο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Α' Τεύχος)- Α' Γενικού Λυκείου* (Ψηφιακή εμπλουτισμένη έκδοση). Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος». Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού.
https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-NeoellinikisLogotechnias_A-Lykeiou_htmltempl/indexG3_4.html

- Καγιαλής, Τ. (2020). Ψηφιακά λογοτεχνικά αρχεία και το μέλλον της φιλολογικής εκπαίδευσης: Πειραματικές χρήσεις του αρχείου Καβάφη. *10ο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Διαμορφώνοντας από Κοινού το Μέλλον της Εκπαίδευσης*, 10(1Α), xiv–xxix. <https://doi.org/10.12681/icodl.2705>
- Καγιαλής, Τ. (2004, 5-6-7 Νοεμβρίου). *Η λογοτεχνία στην εκπαίδευση: Η χρήση του Διαδικτύου και των Νέων Τεχνολογιών*. [Ανακοίνωση]. Επιστημονικό Σεμινάριο «Γλώσσα και ογοτεχνία στη πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση», Αθήνα
https://www.academia.edu/297408/%CE%97_%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7_%CE%97_%CF%87%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%94%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CF%84%CF%8D%CE%BF%CF%85_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%9D%CE%AD%CF%89%CE%BD_%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CE%BD
- Καλαούζη, Κ. (2021). Εργαστήριο δημιουργικής γραφής, στα πλαίσια της λογοτεχνίας, με αξιοποίηση των παιδαγωγικών αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Μια εφαρμογή στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών. Στο Α.-Λ. Σοφός, Α. Κώστας, Γ. Φούζας & Β. Παράσχου (Επιμ.), *Πρακτικά 1ου Διεθνούς Διαδικτυακού Εκπαιδευτικού Συνεδρίου «Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα: Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις»* (σσ. 512–520).
<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/online-edu/article/view/3263>
- Καλογήρου, Γ., Αθανασοπούλου, Α., Αρετάκη, Μ., Δάλκου, Α., Μιχαηλίδης, Α., Οικονομοπούλου, Β., & Χαριλάου, Ν. (2022). *Οδηγός εκπαιδευτικού: Λογοτεχνία Γυμνασίου* (2η έκδ.). Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Κανάκη, Κ., Ορφανάκης, Β., & Στρατάκη, Α. (2014). Εκπαιδευτικός σχεδιασμός: Χρήση του μοντέλου ADDIE. Στο Π. Αναστασιάδης, Ν. Ζαράνης, Β. Οικονομίδης & Μ. Καλογιαννάκης (Επιμ.), *Πρακτικά 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου «Διδακτική της Πληροφορικής»* (σσ. 249–257). Πανεπιστήμιο Κρήτης.

- Καπανιάρης, Α., Βαϊνάς, Κ., & Βαλατσού, Γ. (2023). Αξιολόγηση της δράσης «e-book: Διαβάζω ψηφιακά» για την εισαγωγή ηλεκτρονικών αναγνωστών βιβλίων σε σχολεία του Ν. Μαγνησίας. Στο Α. Τζιμογιάννης (Επιμ.), Πρακτικά εργασιών 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση» (Τόμ. 11, σσ. 247–254). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. <https://www.etpe.gr/wp-content/uploads/pdfs/etpe1594.pdf>
- Καράτζογλου, Α. Κ., & Papadimitriou, S. (2022). Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως εργαλεία στην υποστήριξη και επικοινωνία των φοιτητών της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης υπό το πρίσμα των μελών ΣΕΠ του ΕΑΠ. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), Πρακτικά του 11ου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Εμπειρίες, προκλήσεις, προοπτικές (11(3Α), 63–77). <https://doi.org/10.12681/icodl.3383>
- Καψούρης, Γ. (2026). Αξιοποίηση του Ψηφιακού Αρχείου Καβάφη στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση [Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Apothesis. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/241014>
- Κελεσίδης, Ε. Α., & Μανάφη, Ι. (2021). Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση: Εφαρμογή της αντεστραμμένης τάξης την περίοδο της τηλεεκπαίδευσης. *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 17(1), 58–75. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/25560>
- Κόκκος, Α. (2001). Ο ρόλος του διδάσκοντος στην εκπαίδευση από απόσταση: Η περίπτωση του ΕΑΠ. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), Πρακτικά 1ου Πανελλήνιου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Τόμ. Α). Προπομπός.
- Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*. Αυτοέκδοση.
- Κούκης, Ν. Ι. (2022). Μια πρόταση διδασκαλίας για το μάθημα των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' Λυκείου με αξιοποίηση των ΤΠΕ. Στο 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση» (σσ. 178–184). <https://doi.org/10.12681/cetpe.3923>
- Λαμπούδης, Σ. (2021). Διαφορές και πλεονεκτήματα της παραδοσιακής διδασκαλίας και της ανεστραμμένης τάξης (Flipped classroom) [Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Apothesis. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/75884>

- Λιοναράκης, Α. (2001). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού*. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Απόψεις και προβληματισμοί για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση* (σσ. 33-52). Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυμορφική της διάσταση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Στοιχεία θεωρίας και πράξης* (σσ. 7–41). Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α., Μανούσου, Ε., Χαρτοφύλακα, Α. Μ., Παπαδημητρίου, Σ., & Ιωακειμίδου, Β. (2020). Διακήρυξη για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Editorial). *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 16(1), 4–8.
<https://doi.org/10.12681/jode.23741>
- Λυμπέρη, Γ. Θ. (2021). Τα έργα Τέχνης «συνομιλούν»- Φάκελος Υλικού Λογοτεχνίας. A conversation between artcrafts-Portfolio of Greek Literature. *Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 17(2), σσ. 194-204.
<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/24447>
- Μαγγίπα, Α. (2023). *Λογοτεχνία και τοπική ιστορία: Η συμβολή της ψηφιακής αφήγησης στη διερεύνηση της μεταξύ τους σχέσης* [Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Apothesis.
<https://apothesis.eap.gr/archive/item/185064>
- Μαλισιόβα, Α. (2022). Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19 μέσα από τα μάτια των παιδιών: Απόψεις και προβληματισμοί μαθητών/-τριών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Πρακτικά του ΙΙου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Εμπειρίες, προκλήσεις, προοπτικές* (11(7Α), 93–105). Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.
<https://doi.org/10.12681/icodl.3428>
- Μαρτάλης, Χ., & Λυκουργιώτης, Α. (1998). Ιδιαίτερα εκπαιδευτικά «εργαλεία»-μέθοδοι. Στο *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Θεσμοί και λειτουργίες* (Τόμ. Α). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Μητροφάνης, Γ. (2026). Μεθοδολογία διδακτικού υλικού για τα Θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. *Συνέδρια της Ελληνικής*

*Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην
Εκπαίδευση*, 1, 868–875.

<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/9210>

Μιχαήλ, Μ., Brouzos, Α., & Vassilopoulos, S. P. (2016). Απόψεις και βιώματα των
μαθητών για τη μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο και η σημασία τους για
τον σχεδιασμό συμβουλευτικών παρεμβάσεων στην πρώιμη εφηβεία. Στο Πρακτικά
14ου Παγκύπριου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου (σσ. 1–10).

https://www.researchgate.net/publication/320357762_Apopauseis_kai_biomata_ton_matheton_gia_te_metabase_apo_to_demotiko_sto_gymnasio_kai_e_semasia_tous_gia_to_schediasmo_symboleutikon_parembaseon_sten_proime_ephebeia

Μουζάκης, Χ. (2006). *Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην εκπαίδευση ενηλίκων:
Παραδείγματα και περιπτώσεις εφαρμογής*. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης
Ενηλίκων.

Μουζάκης, Χ., Δανοχρήστου, Π., & Κουτρομάνος, Γ. (2021). Η ανεστραμμένη τάξη στη
σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μια ανασκόπηση της διεθνούς εμπειρίας.
*Open Education: The Journal for Open and Distance Education and Educational
Technology*, 17(1), 38–57. <https://doi.org/10.12681/jode.25451>

Μπόμπορη, Α. (2022). Λογοτεχνία και ευτυχία: Μία εκπαιδευτική παρέμβαση στο
μάθημα της Αγγλικής γλώσσας Γενικού Λυκείου σε μικτό περιβάλλον μάθησης. Στο
Γ. Κουτρομάνος & Α. Γαλάνη (Επιμ.), *Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Επιστημονικού
Συνεδρίου της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας &
Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 44–53.

<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/3627>

Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας και της
Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο. (χ.χ.). Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Νικολάκη, Ε., & Κουτσούμπα, Ι. Μ. (2013). Η αυτό-ρυθμιζόμενη μάθηση στην εξ
αποστάσεως εκπαίδευση. *Open Education: The Journal for Open and Distance
Education and Educational Technology*, 9(1), 19–31.

<https://doi.org/10.12681/jode.9807>

Ξυλάκη, Ε. (2023). *Ανάπτυξη και αξιολόγηση εκπαιδευτικού υλικού εξ αποστάσεως
εκπαίδευσης, σχεδιασμένου βάσει του μοντέλου 4MAT για το αντικείμενο της
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στη Β/θμια Εκπαίδευση*. [Μεταπτυχιακή διπλωματική

εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Apothesis.

<https://apothesis.eap.gr/archive/item/173388>

Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. (2011, 12 Ιανουαρίου). *Κ.Καβάφης, «Ιθάκη» (Ανάλυση).*

<https://blogs.sch.gr/stratilio/archives/698>

Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. (2011, 19 Μαΐου). *Κ.Π.Καβάφης, «Απολείπειν ο Θεός*

Αντώνιον» :Ανάλυση. <https://blogs.sch.gr/stratilio/archives/1140>

Παπαβασιλείου, Α. (2026). Από την εξεταστική κουλτούρα στις δεξιότητες του 21ου
αιώνα: Εναλλακτική αξιολόγηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. *13ο Διεθνές*
Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 13(4), 344–357.

Παπαδημητρίου, Σ. (2018). Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μελέτες περίπτωσης
στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. *Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου*
«Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα: Αναζητώντας την καινοτομία, την τέχνη, τη
δημιουργικότητα» (Τόμ. Γ', σσ. 85–98). <https://doi.org/10.12681/JODE.9823>

Παπαθανασίου, Ε. (2016). *Σχεδιασμός και δημιουργία πρότυπου εξ αποστ'ασεως διδακτικού*
υλικού λογοτεχνίας κατά τα μοντέλα των West-Λιοναράκη, Αριστοτέλη και Bordwell
[Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο].ApOTHESIS.
<https://apothesis.eap.gr/archive/item/147402>

Παπαϊωάννου, Π. Ε., Κουτρομάνος, Γ., Κωτσίδης, Κ., & Αναστασιάδης, Π. (2022).
Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού με τη
μέθοδο της εξΑΕ για το μάθημα «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» της Γ'
Λυκείου. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Πρακτικά 11ου Συνεδρίου για την Ανοικτή και*
εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Εμπειρίες, Προκλήσεις, Προοπτικές (11[4Α], σσ. 82–
97). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο & Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ
Αποστάσεως Εκπαίδευσης.

<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/3458>

Παραδείση, Ε. (2023). *Ποίηση και Ψηφιακή Αφήγηση: Μια διδακτική παρέμβαση σε*
μαθητές και μαθήτριες της Β' τάξης Γυμνασίου.[Μεταπτυχιακή διπλωματική
εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. ApOTHESIS.

<https://apothesis.eap.gr/archive/item/185190>

Ρίζος, Ι., Κολοκοτρώνης, Γ., & Παπανικολάου, Α. Μ. (2022). Εφαρμόζοντας το μοντέλο
της αντίστροφης τάξης σε ένα μάθημα Ψηφιακών Τεχνολογιών. *Open Education:*
The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology, 18(2),

83–101.

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/28684>

Σακίδη, Α. (2020). Η προσέγγιση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσω της παιδικής λογοτεχνίας. Στο Γ. Παπαδάτος, Α. Μπαστέα, & Γ. Κουμέντος (Επιμ.), Πρακτικά 9ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης: Η εκπαίδευση δασκάλων και καθηγητών χαρισματικών μαθητών στην Ελλάδα (9, 693–708). Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία & Ένωση Ελλήνων Φυσικών.

<https://doi.org/10.12681/edusc.3165>

Σιδηροπούλου, Ζ., Μπότσογλου, Κ., & Πολίτη, Β. (2023). Fliperentiation: Η διαφοροποιημένη διδασκαλία στο πλαίσιο του μοντέλου της ανεστραμμένης τάξης. *Ερευνα στην Εκπαίδευση*, 12(1), 37–56.

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hjre/article/view/33385>

Σκαμπαρδώνη, Α. (2021). «Σύγχρονη και ασύγχρονη εξ αποστάσεως διδασκαλία της Λογοτεχνίας με αξιοποίηση ψηφιακής αφήγησης: διερεύνηση καλών πρακτικών». [Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Aporthesis. <https://aporthesis.eap.gr/archive/item/73456>

Σκλείδα, Σ. (2016). Ολιστική προσέγγιση των κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας: Η εφαρμογή του μοντέλου Perkins στη διδασκαλία του ποιητικού λόγου. Στο Πρακτικά 5ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης: «Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή» (2015, 2, 1307–1322).

Σταμπολτζή, Α. Λ., Γιαννούλας, Α., & Καλαματιανός, Α. (2020). Η εμπειρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης φοιτητών με μαθησιακές δυσκολίες ή αναπηρία στην περίοδο του COVID-19: Μια πιλοτική έρευνα. *Ερευνα στην Εκπαίδευση*, 9(1), 140–157. <https://doi.org/10.12681/hjre.24497>

Σφακιωτάκη, Κ. (2017). Ο ρόλος της οργάνωσης της μελέτης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης, Σ. Ιωακειμίδου, Μ. Νιάρη, Γ. Μανούσου, Τ. Χαρτοφύλακα, Σ. Παπαδημητρίου, & Α. Αποστολίδου (Επιμ.), Πρακτικά 9ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Ο σχεδιασμός της μάθησης (9(2Α), 14–25). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο & Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. <https://doi.org/10.12681/icodl.1365>

Χαπίδη, Σ. (2021). *Ανεστραμμένη Τάξη και Διαφοροποιημένη Διδασκαλία στη διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Βιβλιογραφική ανασκόπηση* [Μεταπτυχιακή

διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο]. Apothesis.

<https://apothesis.eap.gr/archive/item/148009>

Ιστοσελίδες, ψηφιακά αρχεία και βίντεο

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. (χ.χ.). Συμφραστικός πίνακας έργων του Κ. Π. Καβάφη.

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/index.html?cnd_id=9

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. (χ.χ.). Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας – Κ. Π.

Καβάφη. https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=118

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. (χ.χ.). Βιογραφικά στοιχεία του Κ. Π. Καβάφη.

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/biography.html?cnd_id=9

Ίδρυμα Ωνάση. (χ.χ.). *Cavafy's House in Alexandria*.

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/24447>

Ίδρυμα Ωνάση. (χ.χ.). C. P. Cavafy. <https://www.onassis.org/el/whats-on/c-p-cavafy>

Η Έλλη Λαμπέτη διαβάζει Καβάφη. (2019, Μάιος). Κωνσταντίνος Καβάφης – Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον (1911) [Βίντεο]. Ελληνική Ποίηση & Θέατρο.

https://www.youtube.com/watch?v=CIPfl_rpSY

Η Έλλη Λαμπέτη διαβάζει Καβάφη. (2019, Μάιος). Κωνσταντίνος Καβάφης – Ιθάκη (1911) [Βίντεο]. Ελληνική Ποίηση & Θέατρο.

<https://www.youtube.com/watch?v=IgbQAGAGQc0>

Γιάννης Ρίτσος. (2020, Νοέμβριος). Τι είναι η ποίηση; Γιάννης Ρίτσος (1988) [Βίντεο].

Στο δρόμο της Ποίησης. <https://www.youtube.com/watch?v=rKkHXxcZ-eg>

Karageorgakis, T. (2017). Τι είναι το μοντέλο TPACK και ποια η χρησιμότητά του;

EduCraft. <https://educraft.tech/el/tpack-2/> Karageorgakis, T. (2022). Μοντέλα

εκπαιδευτικού σχεδιασμού: Το μοντέλο SAM.

EduCraft <https://educraft.tech/el/%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BF-sam/>

Karageorgakis, T. (2023). Ανάστροφος σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

EduCraft. <https://educraft.tech/el/backwards-design-for-meaningful-learning-experiences-2/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εκπαιδευτικό υλικό: «Η διαχρονική πολιτιστική συμβολή του ποιητή Κ.Π. Καβάφη»

Καλωσήρθατε στην Εβδομάδα Μελέτης αφιερωμένη στον μεγάλο Αλεξανδρινό ποιητή Κ. Π. Καβάφη! Μέσα από το υλικό αυτό θα προσεγγίσουμε τον βίο και το έργο του, θα αναλύσουμε τα εμβληματικά ποιήματα «Ιθάκη» και «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» και θα εκφράσουμε τη δημιουργικότητα και τα συναισθήματά μας μέσα από συνεργατικά ψηφιακά περιβάλλοντα. Ελπίζω το ταξίδι αυτό να αποτελέσει μια ουσιαστική πηγή γνώσης και έμπνευσης. Σας εύχομαι μια δημιουργική και εποικοδομητική εβδομάδα!

Σκοπός

Σκοπός του εκπαιδευτικού υλικού είναι να έρθουν σε επαφή οι μαθητές και οι μαθήτριες με το έργο του ποιητή και να είναι σε θέση να εκφράσουν τις απόψεις τους, να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα τους και την κριτική τους σκέψη, αλλά και να διευρύνουν τους ορίζοντές τους με νέες γνώσεις.

Προσοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα

Αφού μελετήσετε το εκπαιδευτικό υλικό, θα πρέπει να είστε σε θέση να :

Γνωστικοί στόχοι:

- Να αναγνωρίζετε τη συμβολή του Κ. Π. Καβάφη στη νεοελληνική λογοτεχνία και τα βασικά βιογραφικά του στοιχεία.
- Να διακρίνετε τις θεματικές κατηγορίες και τα τεχνολογικά χαρακτηριστικά της ποίησής του.
- Να αναλύετε τα νοήματα και τις εκφραστικές τεχνικές στα ποιήματα «Ιθάκη» και «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον».
- Να συγκρίνετε τα δύο ποιήματα ως προς το ύφος, τη θεματική και την ιδεολογία τους.
- Να τεκμηριώνετε την ιστορική και διαχρονική αξία του καβαφικού έργου στο σύγχρονο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο.

Στόχοι δεξιοτήτων:

- Αναπτύσσετε την κριτική σας σκέψη, διατυπώνοντας τεκμηριωμένες απόψεις και αναλύσεις για τα ποιήματα που μελετάτε.
- Καλλιεργείτε τη δημιουργικότητά σας, παράγοντας πρωτότυπα κείμενα, παρουσιάσεις, ψηφιακές αναρτήσεις και πολυμεσικό υλικό εμπνευσμένο από την καβαφική ποίηση.
- Χειρίζεστε αποτελεσματικά ψηφιακά εργαλεία (e-me, Padlet, Google Docs, Zoom, Canva, εφαρμογές Web 2.0), αξιοποιώντας τα τόσο στην ατομική όσο και στη συνεργατική εργασία.
- Αναζητάτε, οργανώνετε και αξιολογείτε πληροφορίες από αξιόπιστες ψηφιακές πηγές σχετικά με τον ποιητή και το έργο του.
- Συνεργάζεστε αποτελεσματικά σε διαδικτυακές ομάδες, ανταλλάσσοντας ιδέες, σχολιάζοντας εποικοδομητικά τις εργασίες των συμμαθητών σας και συνδιαμορφώνοντας κοινά παραδοτέα.

Στόχοι στάσεων:

- Καλλιεργείτε θετική στάση απέναντι στη λογοτεχνία και ειδικότερα στην ποίηση, αναγνωρίζοντάς την ως μέσο προσωπικής έκφρασης.
- Εκδηλώνετε ενδιαφέρον και σεβασμό για το έργο του Κ. Π. Καβάφη, αναγνωρίζοντας τη διαχρονική καλλιτεχνική του αξία.
- Συμμετέχετε ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία, ενισχύοντας την αυτονομία, τη φιλομάθεια και τη διάθεση για εξερεύνηση.
- Υιοθετείτε στάσεις σεβασμού, ενσυναίσθησης και ισότιμου διαλόγου, αναγνωρίζοντας την αξία της συνεργασίας σε ψηφιακό περιβάλλον.
- Αντιμετωπίζετε την τεχνολογία ως ουσιαστικό εργαλείο δημιουργίας, επικοινωνίας και έκφρασης.

Λέξεις-κλειδιά

Καβάφης, ποίηση, εννοιολογική ανάλυση, θεματικές κατηγορίες, ψηφιακά εργαλεία

Εισαγωγή

Στην παρούσα Εβδομάδα Μελέτης θα γνωρίσουμε μαζί τη ζωή και το σπουδαίο έργο του ποιητή Κ. Π. Καβάφη! Παράλληλα, θα έρθετε σε επαφή με δύο από τα σημαντικότερα και πιο εμβληματικά του ποιήματα, την «Ιθάκη» και το «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον», τα οποία αντλήθηκαν για το εκπαιδευτικό μας υλικό απευθείας από τα Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία του Φωτόδεντρου:

Ιθάκη

(https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-NeoellinikisLogotechnias_A-Lykeiou_htmltempl/indexG3_2.html) και

Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον

(https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-NeoellinikisLogotechnias_A-Lykeiou_htmltempl/indexG3_4.html)

Βασικός μας σκοπός είναι να αποκτήσετε ουσιαστική γνώση γύρω από τις βασικές έννοιες, την ερμηνεία των νοημάτων και τις ιδιαίτερες λογοτεχνικές τεχνικές του ποιητή, συγκρίνοντας αυτά τα δύο διαφορετικά έργα ως προς τη θεματική και την ιδεολογική τους διάσταση. Επιπλέον, μέσα από τη μελέτη μας θα αναδειχθεί η διαχρονική αξία του καβαφικού έργου και η άρρηκτη σύνδεσή του με την κοινωνία και τον πολιτισμό. Πάνω απ' όλα, η ποίηση του Καβάφη θα αποτελέσει για εσάς ένα αυθεντικό μέσο εκδήλωσης των προσωπικών σας συναισθημάτων, εμπλέκοντας τη δική σας δημιουργικότητα με τη διαχρονικότητα του Αλεξανδρινού δημιουργού.

Για να πετύχουμε τα παραπάνω, το εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει 4 δραστηριότητες αξιολόγησης και 1 δραστηριότητα αυτοαξιολόγησης, οι οποίες στοχεύουν στην ενεργό συμμετοχή σας καθώς και στη βαθύτερη κατανόηση των ποιημάτων και των εννοιών τους. Σε διάφορα σημεία της μελέτης σας θα βρείτε επίσης χρήσιμες παραπομπές σε επιπλέον βιβλιογραφικές πηγές, όπως ενδιαφέροντα άρθρα και βίντεο, που θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις σας.

Ελπίζω να βρείτε το εκπαιδευτικό υλικό συναρπαστικό και να αποτελέσει για εσάς μια πλούσια πηγή πληροφοριών, έμπνευσης και γνώσης.

Σας εύχομαι ολόψυχα μια δημιουργική και εποικοδομητική Εβδομάδα Μελέτης!

1.1. Γνωριμία με το έργο του αλεξανδρινού ποιητή

Δραστηριότητα Αυτοαξιολόγησης

Ποίηση και ποιητικό έργο του Κ.Π.Καβάφη

Φωτογραφία του Κ.Π. Καβάφη σε ηλικία περίπου 65 ετών, στο σαλόνι του σπιτιού του [α' δημοσίευση *Ο Ταχυδρόμος* 500 (9 Νοεμβρ. 1963)], με έντονο ρετουσάρισμα.

Πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/biography.html?cnd_id=9

Βασιζόμενοι στις μέχρι τώρα γνώσεις σας να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις σωστού-λάθους.

1. Ο ποιητής Κ. Π. Καβάφης γεννήθηκε και έζησε κατά κύριο λόγο στην Αλεξάνδρεια. []
2. Στο ποιητικό του έργο απουσιάζει παντελώς το ιστορικό στοιχείο. []
3. Τα ιστορικά του ποιήματα αντλούν συχνά θεματολογία από την ελληνιστική περίοδο και το Βυζάντιο. []
4. Οι θεματικές κατηγορίες στις οποίες διακρίνεται το έργο του είναι αποκλειστικά δύο: τα φιλοσοφικά και τα ιστορικά. []
5. Η καβαφική ποίηση χαρακτηρίζεται από αυστηρή και παραδοσιακή ομοιοκαταληξία σε όλα της τα έργα. []

Οδηγίες

Η απάντηση είναι τύπου σωστού-λάθος. Για την εκπόνηση της χρειάζεται να αφιερώσετε 5 λεπτά.

Η απάντηση υπάρχει στην συνέχεια του εκπαιδευτικού υλικού της τρέχουσας Εβδομάδας Μελέτης.

Υλικό Μελέτης

Τα παρακάτω άρθρα τίθενται προς μελέτη, καθώς προσφέρουν πληροφορίες σχετικά με την ζωή, το είδος της λογοτεχνίας και το έργο του Κ.Π.Καβάφη. Το υλικό προέρχεται από την Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας αλλά και από το ίδρυμα Ωνάση. Η μελέτη αυτή βοηθάει στην διάκριση των χαρακτηριστικών και τις θεματικές κατηγορίες της ποίησης του Κ.Π.Καβάφη. Η μελέτη των άρθρων ενδέχεται να διαρκέσει 30 λεπτά.

1ο άρθρο

1 «Ποιητής υπερμοντέρνος»

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/biography.html?cnd_id=9

2ο άρθρο

2 «Η αρχή των»

https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/index.html?cnd_id=9

3ο άρθρο

Γ.Π. Σαββίδης, «Τι εκόμισε στην Τέχνη ο Καβάφης; (1983)», *Μικρά Καθαφικά. Β΄*, Ερμής, Αθήνα 1987, 411-412

<https://www.greek->

[language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=118](https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=118)

4ο άρθρο

Οικία Καβάφη στην Αλεξάνδρεια

<https://www.onassis.org/el/initiatives/cavafy-archive/cavafys-house-in-alexandria>

Οδηγός περαιτέρω μελέτης

Προβολή του βίντεο «Τι είναι η ποίηση; Γιάννης Ρίτσος (1988)» (<https://www.youtube.com/watch?v=rKkHXxcZ-eg>), το οποίο αναφέρεται στην αξία της ποίησης και πως οι ποιητές αισθάνονται δημιουργώντας το έργο τους. Η διάρκεια του βίντεο είναι 1' και 46''.

Δραστηριότητα Αξιολόγησης 1

Ποίηση και προσωπική έκφραση

Διαμορφώστε ένα κείμενο που να απαντά στο ερώτημα « Πιστεύετε ότι η ποίηση είναι ένα λογοτεχνικό είδος κατάλληλο για την προσωπική έκφραση των συναισθημάτων;».

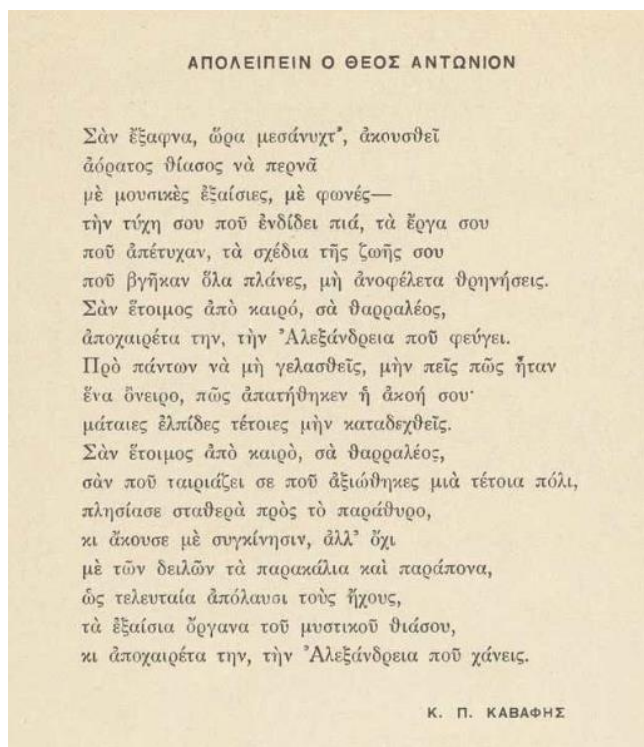
Οδηγίες

Η απάντηση της δραστηριότητας είναι τύπου δοκιμίου. Η έκτασή της πρέπει να είναι 100-200 λέξεις. Για την εκπόνηση της χρειάζεται να αφιερώσετε 60 λεπτά.

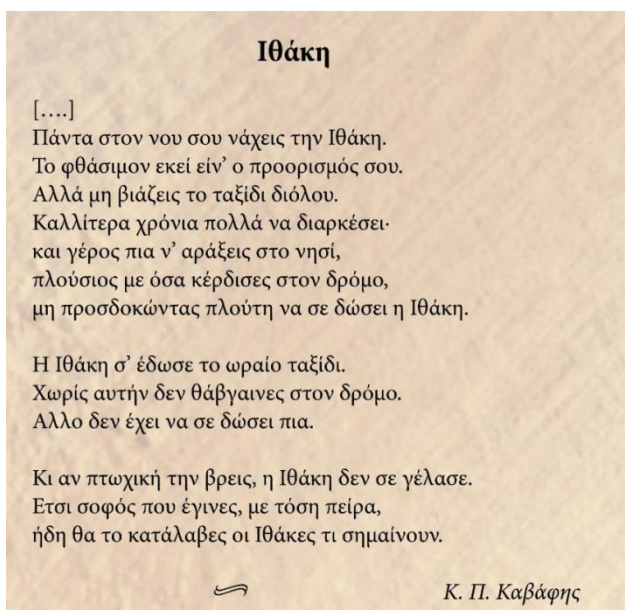
Η δραστηριότητα αυτή καλλιεργεί τη θετική στάση απέναντι στη λογοτεχνία ως μέσο έκφρασης συναισθημάτων. Για την απάντηση σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το εκπαιδευτικό υλικό της Εβδομάδας Μελέτης, καθώς και να αναζητήσετε επιπλέον βιβλιογραφικές πηγές.

Η ενδεικτική απάντηση θα δοθεί μετά την υποβολή της δραστηριότητας.

1.2. Ουσιαστική επαφή με την εργογραφία του Κ.Π.Καβάφη

https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-NeoellinikisLogotechnias_A-Lykeiou_htmlmpl/indexG3_4.html

https://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2700/Keimena-NeoellinikisLogotechnias_A-Lykeiou_htmltempl/indexG3_2.html

Υλικό μελέτης

Τα άρθρα που παρατίθεται για μελέτη παρουσιάζουν αναλυτικά τα βασικά χαρακτηριστικά του ποιήματος «Ιθάκη» και του ποιήματος «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον», αναλύοντας έννοιες, ερμηνεύοντας νοήματα και λογοτεχνικές τεχνικές. Η μελέτη των παρακάτω άρθρων από το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο διαρκεί 90 λεπτά.

Κ. Καβάφης, «Ιθάκη» (Ανάλυση)

<https://blogs.sch.gr/stratilio/archives/698>

Κ.Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» : Ανάλυση

<https://blogs.sch.gr/stratilio/archives/1140>

Οδηγός περαιτέρω μελέτης

1. Παρακολουθήστε το βίντεο με την ιστορική απαγγελία του ποιήματος «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον» (1911) από την Έλλη Λαμπρέτη [00:01]:

«Η Έλλη Λαμπρέτη διαβάζει Καβάφη: Απολείπειν ο θεός Αντώνιον» (Διάρκεια: 1' 14'')

2. Παρακολουθήστε το βίντεο με τη χαρακτηριστική απαγγελία του ποιήματος «Ιθάκη» (1911) από την Έλλη Λαμπέτη:

«Η Έλλη Λαμπέτη διαβάζει Καβάφη: Ιθάκη»
(Διάρκεια: 2' 19'').

Σκοπός της ακρόασης και των δύο αυτών απαγγελιών είναι να έρθετε σε άμεση επαφή με τον ρυθμό, τη μουσικότητα και τη δραματικότητα του καβαφικού λόγου, ώστε να κατανοήσετε βαθύτερα τα πολυεπίπεδα νοήματα των ποιημάτων.

Δραστηριότητα Αξιολόγησης 2

Τα νοήματα πίσω από τα ποιήματα

Αφού μελετήσετε τα δύο ποιήματα, χωριστείτε σε ομάδες τριών ατόμων για να αναλύσετε και να συγκρίνετε δύο εντελώς διαφορετικά μεταξύ τους έργα, καταγράφοντας τη θεματολογία, το νόημα και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

Οδηγίες

Η απάντηση θα συνταχθεί σε έγγραφο Google Docs σε τύπο δοκιμίου. Η έκτασή της πρέπει να είναι 200-250 λέξεις. Για την εκπόνησή της χρειάζεται να αφιερώσετε 45 λεπτά.

Οι απαντήσεις θα παρουσιαστούν στην ολομέλεια μέσω ZOOM. Στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι ο εποικοδομητικός διάλογος και κριτική αλλά και ο αποτελεσματικός χειρισμός ψηφιακών εργαλείων όπως το ZOOM και τα Google Docs αξιοποιώντας τη συνεργατική εργασία.

Για την απάντηση της δραστηριότητας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το εκπαιδευτικό υλικό της Εβδομάδας μελέτης αλλά μπορείτε να αναζητήσετε και επιπλέον βιβλιογραφικές αναφορές.

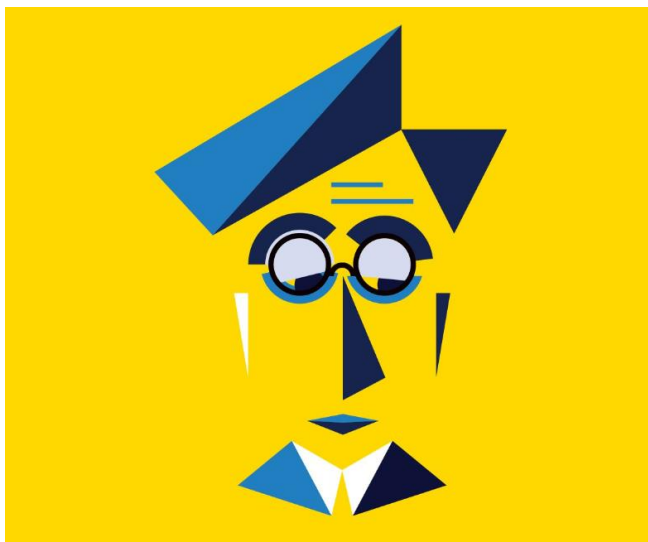
Η ενδεικτική απάντηση θα δοθεί μετά την υποβολή της δραστηριότητας.

1.3. Το Έτος Καβάφη

Δραστηριότητα Αξιολόγησης 3

Η πολιτιστική και κοινωνική αξία του Κ.Π.Καβάφη

Με αφορμή το άρθρο από το ίδρυμα Ωνάση για τον εορτασμό του Έτους Καβάφη

<https://www.onassis.org/el/whats-on/c-p-cavafy>

Αναζητήστε πληροφορίες για το Έτος του Καβάφη και να καταγράψετε κάποιες δράσεις που θεωρούν ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν για το Έτος Καβάφη. Στη συνέχεια χωρισμένοι σε ομάδες των τριών ατόμων δημιουργείτε μια αφίσα που να προαναγγέλλει την πραγματοποίηση αυτών των εορταστικών εκδηλώσεων.

Οδηγίες

Οι πληροφορίες θα καταγραφούν σε έγγραφα Google Docs σε τύπο δοκιμίου. Η έκτασή της πρέπει να είναι 100-150 λέξεις. Η δημιουργία της αφίσας θα γίνει στο Canva. Για την εκπόνηση της δραστηριότητας θα χρειαστείτε 90 λεπτά.

Τα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν στην ολομέλεια μέσω ZOOM. Στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι η αποτελεσματική χρήση των ψηφιακών εργαλείων Google Docs, Canva και ZOOM με ατομική και συνεργατική εργασία, τεκμηριώνοντας την ιστορική και διαχρονική αξία του Καβαφικού έργου συνδέοντάς το με το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής.

Για την απάντηση της δραστηριότητας χρησιμοποιείτε της πληροφορίες από την μηχανή αναζήτησης Google.

Η ενδεικτική απάντηση θα δοθεί μετά την υποβολή της δραστηριότητας.

1.4. Η εμπειρία μετά την επαφή με την ποίηση και τη ζωή του Κ.Π.Καβάφη

Δραστηριότητα αξιολόγησης 4

Δημιουργία blogs

Με γνώμονα τα όσα έχετε διαβάσει στο εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήστε ένα συνεργατικό ιστολόγιο blogs στο ψηφιακό περιβάλλον e-me. Χωριστείτε σε ομάδες των τριών ατόμων και σε συνεργατικά έγγραφα Google Docs δημιουργείτε άρθρα με το αγαπημένο σας έργο του ποιητή και τι σας έκανε εντύπωση. Στη συνέχεια κάνετε στο πίνακα Padlet μια ανάρτηση σχετική με το βασικό συναίσθημα, το οποίο βιώσατε ερχόμενοι σε επαφή με την ποίηση του Καβάφη.

Οδηγίες

Η συγγραφή των άρθρων θα γίνει σε έγγραφα Google Docs σε τύπο δοκιμίου. Η έκταση πρέπει να είναι 300-350 λέξεις. Η ανάρτηση των άρθρων θα γίνουν στο ψηφιακό περιβάλλον e-me και η ανάρτηση στον ψηφιακό πίνακα Padlet . Για την εκπόνηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας θα χρειαστείτε 120 λεπτά.

Στόχος της δραστηριότητας η χρήση ψηφιακών εργαλείων όπως Padlet και e-me ενισχύοντας τη συνεργασία, την θετική στάση απέναντι στη λογοτεχνία, την ενεργή συμμετοχή, την αυτονομία, την περιέργεια και την εξερεύνηση.

Για την απάντηση της δραστηριότητας χρησιμοποιείτε τις πληροφορίες από το εκπαιδευτικό υλικό την Εβδομάδας μελέτης.

Η ενδεικτική απάντηση θα δοθεί μετά την υποβολή της δραστηριότητας.

Στη συγκεκριμένη Εβδομάδα Μελέτης αποπειράθηκε μια γνωριμία με την ποίηση και την ζωή του Κ.Π.Καβάφη, δίνοντας έμφαση στην έννοια της ποίησης ως μέσο έκφρασης. Ακόμη, οι μαθητές/τριες ήρθαν σε επαφή με δύο σπουδαία ποιήματα του ποιητή τις βασικές έννοιες και νοήματά τους. Τέλος, τονίστηκε η πολιτιστική πλευρά του Καβάφη αλλά και η δημιουργική πλευρά των μαθητών/τριών, σε συνδυασμό με την καλλιτεχνική σχέση που αναπτύσσουν τόσο με τα ποιήματα όσο και με τον ίδιο τον ποιητή.

Φωτογραφία του Καβάφη, στο φωτογραφείο Fettel & Bernard, πιθανότατα γύρω στα 1896 [α' δημοσίευση
Ο Ταχυδρόμος 472 (27 Απρ. 1963) στο εξώφυλλο]. Πηγή: Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας
https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/biography.html?cnd_id=9

Απάντηση Δραστηριότητα Αυτοαξιολόγησης

Σ

Λ

Σ

Λ

Λ

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.